

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİNİN
AVRUPA BİRLİĞİNE ENTEGRASYON SORUNLARI

İŞLETME YÖNETİMİ
YÜKSEK LİSANS BİTİRME TEZİ
GÜLSEVİM ERHAN

TEZ DANIŞMANI : DOÇ. DR. MEHMET SÜMER

İSTANBUL 1996

- İÇİNDEKİLER -

	Sayfa No
İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	vi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM:KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERE GENEL YAKLAŞIM	4
1.1.Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Tanımlama Kriterleri	4
1.1.1.Nicelik Yönünden Kriterler	5
1.1.2.Nitelik Yönünden Kriterler	5
1.2.Dünyada Uygulanan Genel KOBİ Tanımları	6
1.2.1.İstihdam Edilen Kişi Sayısına Göre Tanım	7
1.2.2.Yönetim ve Mülkiyet Açısından Tanım	7
1.3.KOBİ'lerin Sınıflandırılması	8
1.3.1.Faaliyetleri Piyasaya Yönelik İşletmeler	8
1.3.2.Faaliyetleri Büyük İşletmelere Yönelik İşletmeler	9
1.4.KOBİ'lerin Üstün Yönleri	10
1.4.1.Değişen Pazar Koşullarına Uyum ve Tüketici Tercihlerine Daha Esnek Bir Yaklaşım	10
1.4.2.Çalışanlarla Daha Yakın İlişki	11
1.4.3.Üretimde Boşlukların Hızla Doldurulması	12
1.4.4.Ferdi Tasarrufların Teşvik Edilmesi	12
1.4.5.Daha Yüksek Oranda İstihdama Katkı	12
1.4.6.Büyük İşletmeleri Tamamlama	13
1.4.7.Bölgelerarası Dengeli Büyümeye ve Çevre Korunmasına Katkı	13
1.4.8.Yönetimde Esneklik ve Daha Az Bürokrasi	14

1.4.9.Rekabetin Sağlanması	14
1.5.KOBİ'lerin Zayıf Yönleri	15
1.5.1.Yönetim ve Personel Sorunları	15
1.5.1.1.Yönetim ve Organizasyon	15
1.5.1.2.Personel ve Eğitim	16
1.5.1.3.Uzmanlaşma	17
1.5.1.4.Bilgilendirilme(Enformasyon) Eksikliği	17
1.5.1.5.Bürokrasi	17
1.5.2.Finansman Sorunları	18
1.5.3.Muhasebe ve Hesap İşleri	19
1.5.4.Üretim Sorunları	19
1.5.5.Pazarlama Sorunları	20
1.5.6.Teknoloji ve Bilgi Akımı	20
2.BÖLÜM: AVRUPA BİRLİĞİNDE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER	21
2.1.KOBİ'lerin AB İçindeki Yeri ve Önemi	21
2.2.AB'de KOBİ Tanımı	23
2.3.AB'de KOBİ Politikaları	26
2.4.AB'de Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ'lere Yönelik Çalışmaları	29
2.4.1.Yeni İşletmeleri Harekete Geçirme ve Bilgi Verme	30
2.4.2.Dayanışma, İşbirliği ve Organizasyonları Sağlama	31
2.4.3.Eleman Yetiştirme ve Formasyon	32
2.4.4.Finansman Sağlama	32
2.5.AB'nin KOBİ'lere Yönelik Çalışmaları	33
2.5.1.Task - Force'un Faaliyetleri	34
2.5.1.1.Girişimciliğin Teşviki	35
2.5.1.2.Yeni Girişimlerin ve Eski Kuruluşların Geliştirilmesi	35
2.5.1.3.Bilgi Akımının Yoğunlaştırılması	35
2.5.1.4.AB Sınırları İçindeki İlişkileri	36

2.6.AB Komisyonunun KOBİ Destek Programları	36
2.6.1.KOBİ'ler için Uygun Çevrenin Oluşturulması	37
2.6.1.1.Girişimcilik Ruhunun Geliştirilmesi	37
2.6.1.2.İdari Yapının Basitleştirilmesi	38
2.6.1.3.İç Pazarın Oluşturulması Faaliyetlerinin KOBİ'ler Açısında Değerlendirilmesi	38
2.6.2.KOBİ'lerin Kurulması ve Gelişmelerinin Sağlanması	39
2.6.2.1.Eğitim Çalışmaları	39
2.6.2.2.Enformasyon	41
2.6.2.3.İhracat İçin KOBİ'lere Olanaklar Sağlanması	42
2.6.2.4.KOBİ'lerin Kurulmasının Teşvik ve Yeniliklerin Getirilmesi	42
2.6.2.5.İşletmeler Arasındaki İşbirliğinin Sağlanması	43
2.6.2.6.Teknolojik Gelişmenin Desteklenmesi ve AR - GE Çalışmaları	44
2.7.AB'de KOBİ'leri Destekleme Çalışmaları	47
2.7.1.Avrupa Sosyal Fonu	47
2.7.2.Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu	47
2.7.3.Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu	48
2.7.4.Entegre Akdeniz Programları	48
2.7.5.Avrupa Yatırım Bankası	48
2.7.6.Yeni Topluluk Aracı	49
2.7.7.Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu	49
 3.BÖLÜM: TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER VE TÜRKİYE - AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ	 51
3.1.Türkiye'de KOBİ'lerin Gelişim Süreci	51
3.2.Türkiye'de KOBİ'lerin Yeri	58
3.3.Türkiye'de KOBİ Tanımı	61
3.3.1.DİE Tanımı	63
3.3.2.Türkiye Halk Bankası Tanımı	64

3.3.3.Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası Tanımı	65
3.3.4.KOSGEB'in Tanımı	65
3.3.5.TOSYÖV'ün Tanımı	66
3.4.Türkiye'de KOBİ'lere Yönelik Faaliyetlerde Bulunan Kuruluşlar	67
3.4.1.Milli Prodüktivite Merkezi	67
3.4.2.Ticaret ve Sanayi Odaları	67
3.4.3.Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi ve El Sanatları Genel Müdürlüğü	68
3.4.4.Teşebbüsü Destekleme Ajansı	68
3.4.5.Esnaf ve Kefalet Kooperatifleri	68
3.4.6.Türkiye Halk Bankası	69
3.4.7.KOSGEB	71
3.4.8.Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü	75
3.4.9.Küçük Sanatkarlar, Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü	76
3.4.10.Bağkur Genel Müdürlüğü	77
3.4.11.TOSYÖV	78
3.4.12.Vakıflar Bankası	79
3.4.13.Diğerleri	80
3.5.Türkiye'de Devlet Yardımları	81
3.6.Türkiye - Avrupa Birliği İlişkileri	84
4.BÖLÜM TÜRK KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMİLERİNİN AVRUPA BİRLİĞİNE ENTEGRASYON SORUNLARI VE AVRUPA BİRLİĞİNİN BU SORUNLARA YÖNELİK ÇALIŞMALARI	91
4.1.Malzeme ve Hammadde Teminindeki Sorunlar	91
4.2.Personel ve Eğitim Sorunu	96
4.3.Bilgi Temini Sorunu	101
4.4.Teknik İdari Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Sorunları	104
4.5.Finansal Sorunlar	109

4.6.Pazarlama ve İhracat Sorunları	115
4.7.İşyeri Kuruluş Yeri Sorunu	124
4.8.Üretim, Teknoloji, Kalite Standardizasyon ve Çevre Sorunları	127
4.9.Sosyal Güvenlik Sorunu	138
4.10.Uzmanlaşma Sorunu	140
4.11.Bürokrasi Sorunu	140

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	142
------------------------	-----

KAYNAKÇA	149
----------	-----

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo - 1:AB’de Çalışanların Ölçeklere Göre Dağılımı	23
Tablo - 2:AB’de İşletmelerin Sınıflandırılması	24
Tablo - 3:Çalışan Sayısına Göre İmalat Sanayiinde KOBİ Sınıflandırılması	25
Tablo - 4:İTO’ya Kayıtlı KOBİ’lerin Eleman Sayısına Göre Dağılımı	59
Tablo -5:Hizmetler Sektöründe İşletme Sayısının İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı (1993)	60
Tablo - 6:Hizmetler Sektöründe Çalışan Sayısının İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı (1993)	61
Tablo - 7:DİE’ye Göre İşletmelerin Sınıflandırılması	64
Tablo - 8:Türkiye Halk Bankasına Göre İşletme Sınıflandırılması	64
Tablo - 9:KUSGET’e Göre İşletme Sınıflandırılması	65
Tablo - 10:KOSGEB’e göre İşletme Sınıflandırılması	66
Tablo - 11:TOSYÖV’e Göre İşletmelerin Sınıflandırılması	66
Tablo - 12:Hammadde ve Malzeme Temininde Karşılaşılan Zorluklar	94
Tablo- 13:KOBİ’ler İçin Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Veren Bir Kuruluşu Bilenler	106
Tablo- 14:Rehberlik ve Danışmanlık Kuruluşlarını Bilenler Arasında Bu Hizmetlerden Yararlananlar	106
Tablo - 15:KOBİ’lerin Ürün Pazarlama Kanalları	116
Tablo - 16:KOBİ’lerin Kapasite Kullanım Oranları	130
Tablo - 17:KOBİ’lerin Kapasite Altı Çalışmaları	131
Tablo - 18:KOBİ’lerin Kendi Olanakları ile Kalite Kontrol Yöntemleri	132
Tablo - 19:KOBİ’lerin Standartlara Uyma Durumu	134
Tablo - 20:KOBİ’lerin Standartlar Konusundaki Hedefleri	135
Tablo - 21:Sosyal Güvenliği Sağlamada İstihdam Oranları Ölçeksel Bazda	139

ÖZET

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemi konusu her zaman, özellikle de gelişme çabası içinde olan ülkelerin gündeminde yer almaktadır. Günümüzde yaşanan ekonomik, sosyal ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle işletmeler değişik boyutlar kazanmakta, küçük ve orta boy işletmeler de esnek yapıları, ekonomik koşullara uyumda oldukça başarılı sonuçlar elde etmeleri ve hızla değişen dinamik rekabet ortamlarına rahatça girebilmeleri nedeniyle giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB ile gümrük birliğine giren ülkemizde de dikkatler KOBİ'lere çevrilmiştir. Bu açıdan Türkiye'de son derece güncel bir konu olarak karşımıza çıkan Türk KOBİ'lerinin AB'ne entegrasyonu ve karşılaşılabilecekleri sorunlar çalışmanın temel amacını oluşturmuştur. Bu bağlamda küçük ve orta ölçekli işletme olgusu, Türkiye'de ve AB'inde küçük ve orta ölçekli işletmeler bu işletmelere yönelik olarak yapılan çalışmalar, AB'nin bu işletmelere yönelik çalışma ve politikalarının Türkiye'de bu alanda yapılabilecek çalışmalara ışık tutması düşünülerek incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde küçük ve orta ölçekli işletmeler olgusu geniş bir açıyla incelenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde KOBİ'lerin tanımlanma kriterleri, dünyadaki KOBİ tanımları, faaliyetlerine göre sınıflandırılmaları, KOBİ'lerin üstün ve zayıf yönleri ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde AB'nde KOBİ'lerin yeri ve önemi , AB'ndeki KOBİ tanımlamaları ve AB'nin KOBİ'lere yönelik politikaları incelenmeye çalışılmış, bunun yanında AB Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ'lere yönelik olarak gerçekleştirdikleri yeni işletmeleri bilgilendirme, harekete geçirme, danışma ve işbirliği organizasyonları sağlama, eleman yetiştirme ve enformasyon, finansman sağlama gibi hizmetler incelenmiş, ardından

AB'nin KOBİ'lere yönelik olarak yaptığı girişimciliği teşvik etme, yeni girişimleri teşvik etme, yeni girişimler ve eski kuruluşların geliştirilmesi , bilgi dağıtımını yoğunlaştırması, çalışmalarının ve son olarak ta AB komisyonunun KOBİ'lere destek amacıyla gerçekleştirdiği uygun çevrenin yaratılması, KOBİ'lerin kurulması ve gelişimlerin sağlayan çalışmalara yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'de KOBİ'lerin gelişim süreçleri, önemleri, Türkiye'de değişik kuruluşların KOBİ tanımları ve KOBİ'lere yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmalar ve Türkiye AB ilişkilerinin tarihi ile AB'ye üye olmaya yönelik olarak yapılan çalışmalara değinilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Gümrük Birliği sürecinde Türk KOBİ'lerinin sorunları malzeme ve hammadde temini, personel eğitimi, teknik idari danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, finansal ve pazarlama sorunları, üretim, teknoloji, kalite kontrol ve standardizasyon, sosyal güvenlik, uzmanlaşma ve bürokrasi olarak ele alınmış ve bu sorunların bir çoğunun çözümü amacıyla AB'nde yapılan çalışmalarda incelenmeye çalışılmıştır.

GİRİŞ

1760 yılında buhar makinasının bulunuşu sanayi devriminin başlangıcı olmuş, bu tarihten itibaren sanayide bilim uygulanmaya başlamış ve teknolojik gelişmelerin sonucunda da seri üretime geçilmiştir. Bu süreçte ölçek ekonomileri kavramı oluşmuştur. Bu kavrama göre daha düşük maliyette üretimi sağlayan teknolojileri kullanmak, daha büyük ölçeklerde çalışmayı gerektirmektedir. Bu durumda büyük işletmelerin rekabet gücünün, küçük ve orta ölçekli işletmelere oranla daha fazla olduğu ve KOBİ'lerin bu rekabete dayanamayacağını düşündürmüştür. Ancak 1960'ların sonlarına doğru ürünlerde beğeni ve standartlardaki değişimler, tüketicinin hızla oluşan yeni talepleri, üretimde esnekliği gerektirmiş ancak bu tür bir üretime küçük ve orta boy işletmeler, büyük işletmelere oranla çok daha kolay uyum sağlayabilmiş ve ölçek ekonomiler kavramı önemini yitirmeye başlamıştır.

1970'lerde yaşanan petrol bunalımı, beraberinde ekonomik bir kriz getirmiş, bu da hammadde maliyetlerinde yükselmeye yol açarken, tüketici taleplerinde azalmaya sebep olmuştur. Aynı zamanda enerji ve hammaddeyi ucuz olarak elde edemeyen ABD ve AB'nin büyük işletmeleri zor duruma düşmeye başlamış ancak KOBİ'ler bu krizi daha kolay atlatabilmiştir. ABD ve AB'de bu tür gelişmeler olurken II. Dünya Savaşı ardından çalışmalara başlayan Japonya'daki KOBİ'ler kalkınmada önemli roller üstlenmişlerdir. 1960'larda başlatılan modernizasyon hareketi, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ürünlerinin çeşitlenmesi KOBİ'leri geliştirmiş, büyük sanayinin yan sanayisi olmalarını ve ekonomik dengelerin korunmasında KOBİ'lerin katkıda bulunmasını sağlamıştır.

ABD, AB ve Japonya'daki tüm bu gelişmeler, zaman zaman ortaya çıkan ekonomik krizlere, gelişen ve kalkınan ekonomiler için vazgeçilmez çözümlerden biri olarak KOBİ'lere büyük önem verilmiştir. Günümüzdeki ekonomik, sosyal ve teknolojik

gelişmelere paralel olarak KOBİ'lerin boyutları değişerek yeni boyutlar kazanmakta ve önemleri artmaktadır.

Gerek gelişmiş, gerekse gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki işletmeler arasında çoğunluğu oluşturan, istihdam, üretim ve üretilen katma değerler açısından da önemli paylara sahip olan KOBİ'lerin önemi AB'nde anlaşılmış olup bu işletmelere yönelik olarak çeşitli çalışmalar yapılmakta ve güçlü bir yapı kazanmalarına çalışılmaktadır. Özellikle oluşturulan Tek Pazarda KOBİ'lerin rekabet koşullarına uyumunu sağlamak amacıyla AB ve üye ülkelerde bir çok programlar ve destekleme çalışmaları yapılmaktadır. Tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye ekonomisinde de önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler toplam işyerlerinin % 99 ve toplam istihdamın da % 50'sinden fazlasını kapsamaktadır.

Ancak KOBİ'lerin sahip oldukları öneme ve yere karşın finansman, pazarlama, personel eğitimi, danışmanlık, rehberlik, üretim, standardizasyon, kapasite kullanımı, kalite hammadde ve işyeri, kuruluş, yer, bürokrasi, sosyal güvenlik ve uzmanlaşma ve bilgi temini gibi önemli sorunlarla karşı karşıyadır ve ülke çapında düzenli ve istikrarlı bir devlet desteğine sahip değildir.

1 Ocak 1996'dan itibaren uygulanmaya başlanan AB ile Gümrük Birliği sürecine ve AB tek pazarı içine giren KOBİ'leri AB'nin KOBİ'leri ve sanayi ile zor bir rekabete girmiştir. AB'de ve Türkiye'de işletmelerin büyük çoğunluğunu KOBİ'lerin oluşturduğu düşünülürse bu rekabet daha çok KOBİ'ler arası bir rekabet olacaktır.

AB'ne tam üyelik başvurusunda bulunan Türkiye için bu rekabet ortamına uyum ve AB'ne entegrasyon çok büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin her alanda olduğu gibi KOBİ'ler konusunda da çok yoğun çalışmalara girerek KOBİ sorunlarına

özüm bulmak ve KOBİ'lerin kuruluşlarının desteklenmesi ve gelişimlerinin sağlanması ve tüm KOBİ'lerin sağlam bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM : KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERE GENEL YAKLAŞIM

1.1.KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİ TANIMLAMA KRİTERLERİ

Ülkemizde ve dünyada KOBİ'lere(1) yönelik genel bir tanım bulunmamaktadır.Çünkü, böyle bir tanımlamayı güçleştiren bazı nedenler vardır.

Şöyle ki;

- İşletme büyüklüğü ile ilgili kriterler çeşitli kaynaklara göre farklılıklar göstermektedir
- Her kriterin önemi zaman içinde farklılıklar gösterir
- Kriterler, ülkeden ülkeye, ülkenin kültür yapısına, ülke içinde bölgeden bölgeye, sektörlere göre ve ülkenin ekonomik yapısına göre farklılıklar gösterir.(2)

Ancak KOBİ'ler için genel bir tanım bulunmamasına rağmen, tanım ve sınıflama yapmak için tüm ülkelerde kullanılan kriterler vardır.Bunlar nitel ve nicel kriterlerdir.

1.1.1.Nicelik Yönünden Kriterler

- Çalıştırılan işçi sayısı
- Kapasite büyüklüğü
- Aktif toplamı

(1) Çalışmamızda Küçük ve Orta Boy İşletmeler için KOBİ kavramı kullanılacaktır.

(2) Süleyman Karataş, *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, İstanbul, Veli Yayınları, 1991, s.15.

- Yatırılan sermaye
- Çevirici güç miktarı
- Üretimde kullanılan enerji miktarı
- Satış hasılatı
- Makina parkı
- Kâr (1)

1.1.2.Nitelik Yönünden Kriterler

- Uzmanlaşma ve işbölümü derecesinin düşük olması,
- İşletme sahibi ve çalışanlar arasındaki ilişkinin güçlü ve yüzyüze olması,
- Sermayenin sınırlı olması, finansal güçlükler ve kredi teminindeki güçlükler,
- Teknolojinin fazla gelişmiş olmaması,
- Başka işletme ve pazarlara bağımlılığın fazla olması, (2)
- Girişimcinin üretimde fiilen çalışması,
- Mülkiyetin bağımsız olması,
- Yönetimin bağımsız olması,
- Mülkiyet, yönetici ve girişimcinin tek elde birleşmesi,
- Pazar payının ve pazar etkinliğinin düşük olması,
- Sermaye ve para piyasalarına katılamamaları,
- Yönetim biçiminin bireysel nitelikte olması,

(1) Mete Oktav ve Diğerleri, *Orta Ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları Ve Çözümleri*, TOBB, Ankara, 1990, s.1.

(2) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, *Avrupa Topluluklarına Giriş Aşamasında Türk Küçük İşletmelerinin Durumu, Karşılaşacakları - Sorunlar ve Çözüm Yolları*, Yayın No: 11, Ankara, 1988, ss. 7-8.

- Aile bireylerinin fiilen çalışması ya da potansiyel katkılarının olması,
- İşletme sahibinin mesleğine saygısı ve teknik yeterliliği,
- Finansmanın bireysel veya küçük sermaye grupları tarafından sağlanması,
- Alım - satım işlemlerinde, işletme pazarlama gücünün zayıf olması,
- İşletme sahibinin işletmeyle özdeşleşmesi, tüm riskleri üstlenmesi. (1)

Bu kriterlerin sayısı arttırabilir ancak ortak bir tanımlamaya gidilmesinde hiçbir kriter tek başına yeterli olamamaktadır. Çok fazla kriter kullanılması ise çok karmaşık ayrıca teknik ve idari sorunlara neden olmaktadır.

Tanımlama ve sınıflama yapmanın güçlüğüne rağmen bu sınıflamanın çeşitli yararları vardır. Örneğin; Her ölçekteki ve nitelikteki işletmelerin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik tedbirlerin alınmasına ve uygulanacak politikalara kolaylıklar sağlar. Bunun yanında, işletme sorunlarının daha kolay belirlenmesi ve çözümler geliştirilmesinde de önemli avantajlar sağlar. (2)

1.2. DÜNYADA UYGULANAN GENEL KOBİ TANIMLARI

KOBİ tanımlamasında çeşitli kriterler kullanılmaktadır. Ancak dünyada ki bu tür uygulamalara bakıldığında genellikle işletmelerin istihdam edilen kişi sayısına ve yönetim mülkiyet açısından olmak üzere iki şekilde tanımlandığı görülmüktedir.

(1) Sema Gençay, "Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boylu İşletmelerin Önemi, Destekleme Çalışmaları ve Türkiye", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993) s.3.

(2) Karataş, a.g.e. s.19.

1.2.1.İstihdam Edilen Kişi Sayısına Göre

- i. Mikro işletmeler (2 -3 kişi)
- ii.Çok küçük işletmeler (3 - 20 kişi)
- iii.Küçük işletmeler (20 - 50 kişi)
- iv.Orta boy işletmeler (50 - 200, 50 - 500)

Sınıflamada (i) ve (ii) grubunda yer alan işletmelerin genellikle geleneksel sektörlerde yaygın olduğu düşünülse de, (iii) ve (iv) grubunda yer alan işletmelerin oldukça yüksek teknoloji gerektiren faaliyetlerde bulundukları görülmektedir.Ayrıca orta boy işletmelerin bu sınıflamaya girmekle beraber, bazı orta boy işletmelerin modern anlamdaki büyük işletme özelliklerine sahip oldukları görülmektedir.

1.2.2.Yönetim ve Mülkiyet Açısından

- 1. Tek kişilik işletmeler
- 2. Modern aile işletmeleri
- 3. Halka açık şirketler

Tek kişilik şirket tanımlamasına giren işletmelerde, tek kişi hem işletme sahibi, hem yönetici, hem pazarlamacı, hem de teknik eleman görevini üstlenmektedir.Ancak bir işletmenin kendisini geliştirebilmesi için işletmecilik, yöneticilik ve teknik konularda özel bilgi birikimi gerekir.Bunlarında tek kişide toplanması oldukça zordur.Modern aile şirketleri şeklindeki KOBİ'lerde işletme mülkiyeti ailededir.Fakat işletme, ücretli ve potansiyel yöneticiler tarafından yönetilmektedir.

Halka açık şirket şeklindeki KOBİ'lerde mülkiyet yaygınlaştırılmasına oldukça az rastlanır.Çünkü bu tür işletmelerin sahipleri, sermaye piyasası faaliyetlerinden yeterince haberdar değildir.Ayrıca ölçekleri de sermaye piyasası için uygun değildir. (1)

1.3.KOBİ'LERİN SINIFLANDIRILMASI

Küçük işletmeler faaliyetlerinin piyasaya ya da büyük işletmelere yönelik olmasına göre iki şekilde sınıflandırılmaktadır. (2)

1.3.1.Faaliyetleri Piyasaya Yönelik İşletmeler :

Faaliyetleri tamamiyle piyasaya dönük olan bu işletmelerde iki sınıfta incelenir.

- ***Ekonomik açıdan büyük işletme olmaları gerekirken halen küçük işletme olarak faaliyet gösteren işletmeler :***

Bu tip işletmeler aslında ölçek olarak büyük olmaları gerekirken pazar yetersizliği v.b. gibi nedenlerle ölçekleri küçük tutulan işletmelerdir.Örneğin ülkemizde otomotiv ve

(1) Anna Leander, "Küçük ve orta Boy İşletmelerin Problemleri Açısından Devlet Yardımları" çev. Müjde Yener, *Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO Araştırma Dairesi, YayınNo: 5, 17 Mayıs 1991, s. 192.

(2) Karataş, a.g.e. ss. 28-29.

elektronik v.b. gibi bazı sanayi dallarında üretim yapmak üzere çok fazla sanayi işletmesi kurulmuştur. Bu durum maliyetleri yükseltmektedir. Bu nedenle bu tip işletmelerin sayısı azaltılarak büyük ölçekli işletmeler haline getirilmelidir.

• ***Küçük İşletme Olarak Kalmaları Ekonomik Açıdan Yararlı olan İşletmeler :***

Küçük İşletmelerin ülke sanayiinde yer alması, modern sanayi ekonomisinin bir gereğidir. Çünkü küçük işletmeler, rekabet karşısında ortadan kalkmamakta, sanayi ekonomilerinin yapıları içinde rahatlıkla yaşamlarını sürdürebilmektedirler. Ayrıca aşağıdaki durumlarda büyük işletmelere kıyasla daha verimli faaliyetlerde bulunmaktadır.

—Bazı talepler özel ürünlerle karşılanmaktadır. Talep değişiklikleri çok ve ani olabilir. Büyük işletmelerin, bu tür değişimlere uyum sağlamaları teknik ve bürokratik nedenlerle zor olmaktadır. Ayrıca seri üretim yapan bir işletmenin, az sayıda ve ucuza başka bir ürünü üretmesi zordur. Buna karşın küçük işletmeler bu duruma karşı kolayca uyum sağlayarak piyasanın istediği malı kolaylıkla üretebilmektedir.

—Mobilya, elbise, alet edevat v.b. gibi bazı ürünler için büyük çaptaki fabrikalar diğer ürünlerde olduğu kadar avantajlı olmayabilir. Üretim arttıkça maliyetler düşmeyebilir.

—Küçük işletmeler çabuk bozulan ürün çeşitlerinde ise talebe daha yakın olmaları nedeniyle daha avantajlı olmaktadır. Çünkü yerel küçük işletmeler, büyük çaptaki ancak daha uzak bir işletmeyle rekabet edebilir.

1.3.2. Faaliyetleri büyük işletmeleri yönelik alan İşletmeler

Bu tür işletmeler büyük işletmelere bağlı olarak şu şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

- Belirli bir işletme için iş yapmak
- Büyük işletmelere hammadde, aramadde üretmek ya da
- Büyük işletmelerin ürünleri için bakım ve onarım yapmak.Örneğin, oto servis istasyonu, ev aletleri bakım vs.

Sanayileşme süreci içinde küçük işletmeler gelişen şartlar içinde modern birer işletme durumuna gelerek kendilerine ya da büyük işletmelere üretimde bulunarak ayrıca büyük işletmelere çeşitli açılardan yardımcı olmaktadır.(1)

1.4.KOBİ'LERİN ÜSTÜN YÖNLERİ

KOBİ'lerin ülke ekonomisinde ve büyük işletmeler karşısında sahip oldukları avantajları şu şekilde sıralayabiliriz:

1.4.1.Değişen Pazar Koşullarına Uyum ve Tüketici Tercihlerine Daha Esnek Bir Yaklaşım

Genellikle küçük işletmeler her açıdan tüketiciye yakın olarak çalışmaktadır. Bu durum onların tüketici tercihlerini ve sorunlarını hemen değerlendirerek,üretim mekanizmalarında sürekli gerekli değişikliklere gitmelerini sağlarlar.Küçük işletmeler

(1) İlhan Erdoğan, Vildan Serin, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yapısal ve Finansal Sorunları, Çözümler*, İTO Yayın No: 25, 1991 s.20.

yeniliklere karşı daha esnek olmaları ve çabuk reaksiyon göstermeleri nedeniyle yeniliklere daha yakındırlar. Ayrıca KOBİ'ler yenilikleri, büyük işlemlere oranla daha az finansmanla gerçekleştirebilirler. Eğer bu yenilikler kendilerinin gerçekleştiremeyecekleri teknik buluş ve önerileri ise beraber çalıştıkları büyük işletmelerle paylaşabilirler.

KOBİ'lerin yapılarındaki değişim ve dönüşüm sermayelerinin az olması nedeniyle daha kolay olmaktadır. Ekonomik ortamdaki değişen koşullara uyumları daha hızlı olduğundan ekonomik birimler arasında daha fazla dayanıklıdırlar.(1)

1.4.2. Çalışanlarla Daha Yakın İlişki

KOBİ'lerde büyük işletmelere oranla, işletme sahibi ve/veya yönetici, işveren, işgören ayrımı yapmaksızın çalışanlarla yakın bir ilişki bulunmakta, çift yönlü iletişim bulunmaktadır. Böylece işletme içinde aile duygusu ve karşılıklı güven gelişmekte, kararlar birlikte verilerek birlikte hareket edilmektedir. Bu durum çalışanların motive olmasını ve işyeriyle özdeşleşmelerini sağlayarak işletme içinde kalite ve verimliliği

(1) Atilla Bağrıaçık, "Başka Ülkelerle Karşılaştırılmalı Olarak Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler". *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO, Araştırma Dairesi, Yayın No: 5, 17 Mayıs 1991, s.140.

arttırmaktadır.(1)

1.4.3. Üretimde Boşlukların Hızla Doldurulması

KOBİ'lerde çalışanlar genellikle işletmedeki temel işlevlerinin tümünü öğrenip uyguladıklarından, herhangi bir elemanın eksikliği söz konusu olduğundan, diğer yetişmiş elemanlar hızla onun yerini alarak üretimde kesinti olmasını engellemektedirler.(2)

1.4.4. Ferdi Tasarrufların Teşvik Edilmesi

Küçük ve orta boy işletmeler, kaynak ihtiyaçları olduğunda yabancı kaynak yerine özsermayeye başvururlar. İşletmelerini büyütmek istediklerinde, özkaynak artırma durumunda, net karlarını tüketim yerine yatırıma yöneltirler.(3)

1.4.5. Daha Yüksek Oranda İstihdama Katkı

Günümüz ekonomilerinde en önemli sorunlardan biri de sürekli artan nüfusa iş

(1) Atilla Bağrıaçık, "Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler." *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO Araştırma Dairesi, Yayın No: 5, 17 Mayıs 1991, s.140.

(2) y.a.g.e. s.140.

(3) y.a.g.e. s.140.

yaratılması ve artan işsizlik oranının aşağıya çekilmesidir.KOBİ'ler özellikle kalkınmakta olan ülkelerde bu sorunun çözümlenmesinde büyük bir potansiyele sahiptirler.Bir kişi istihdam etmek için gerekli yatırım harcaması, KOBİ'lerde büyük işletmelere göre daha azdır.Büyük işletmelerle KOBİ'lerin istihdam yapısı farklı özelliklere sahiptir.KOBİ'lerde iş gücü daha çok genç ve niteliksiz elemanlardan oluşurken büyük işletmelerde elemanlar daha eğitilmiş ve kıdemlidir.(1)

1.4.6.Büyük İşletmeleri Tamamlama

Günümüz ekonomilerinde tüm işletmeler birbirleriyle çeşitli şekillerde ilişkiler içindedirler.KOBİ'ler ile büyük işletmeler çeşitli faaliyetleri, kullandıkları farklı üretim teknikleriyle birbirlerine rakip olmaktan çok, birbirlerini tamamlamakta ve aralarında bir uyum oluşturmaktadır.Bu durum ekonomi için şüphesiz çok yararlıdır.KOBİ/büyük işletme ilişkisi çeşitli şekillerde olmakla beraber genellikle KOBİ'lerin % 40'ı fason üretim yapmaktadır.İşletme boyutu büyüdükçe fason üretimin azaldığı görülmektedir.Küçük işletmeler büyük işletmeler ile birlikte vardır ve birbirlerinin tamamlayıcısı durumundadırlar.(2)

1.4.7.Bölgelerarası Dengeli Büyümeye ve Çevre Korunmasına Katkı

Büyük sanayi işletmeleri genellikle ticaret merkezlerinde yoğunlaşırken KOBİ'ler

(1) Erdoğan,a.g.e. s.19.

(2) y.a.g.e. s.21.

küçük ve büyük şehirlerde ve her türlü bölgede faaliyet gösterirler. Böylece bölgelerarası dengeli büyümeye ve ekonomik kalkınmaya katkıda bulunurken bölge ihtiyacını ve girdilerini dikkate alarak modern teknolojiler yerine ara teknolojiler kullanarak çevre korunmasına da yardımcı olurlar.

1.4.8. Yönetimde Esneklik ve Daha Az Bürokrasi

KOBİ'lerin yapısal özelliği olarak yönetim merkezidir. Ast - üst ilişkileri doğrudan doğruya ve kişisel olarak gerçekleştiğinden, yukarıdan aşağı veya aşağıdan yukarı bilgi akışı büyük işletmelere oranla daha hızlı ve etkin olarak gerçekleşir. Büyük işletmelerdeki bürokrasi ve kırtasiye süreçleri KOBİ'lerde ortadan kalkar. Yetki ve sorumluluk sınırları kurallara bağlı ve katı biçimde sınıflandırılmamıştır. Bu nedenle sorunlara anında müdahale etme kolaylaşmış olmaktadır.(1)

1.4.9. Rekabetin Sağlanması

KOBİ'lerin mal ve hizmet piyasalarında sayıları günden güne artmakta bu da büyük ölçekli işletmelerin piyasaya paylarının ve güçlerinin azalmasına ve rekabetin yoğunlaşmasıyla da kalite ve verimlilikte yükselme, teknik yeniliklerde hızlanma, kaynaklarda etkin kullanımın artmasına sebep olmaktadır.(2)

(1) Bağrıaçık, a.g.e. s.141.

(2) y.a.g.e. s.141.

1.5.KOBİ'LERİN ZAYIF YÖNLERİ

KOBİ'lerin yukarıda sıraladığımız üstün yönlerine karşılık zayıf yönleri de bulunmaktadır.Bu zayıf yönleri şu başlıklar altında inceleyebiliriz.

1.5.1.Yönetim ve Personel Sorunu

1.5.1.1.Yönetim ve Organizasyon

Piyasa koşulları ve teknolojinin sürekli bir değişim sürecinde olmasına rağmen gerekli teknik ve mesleki bilgiye sahip işletme sahip ve/veya yöneticilerin olmaması ve yetişememesi işletme için doğru kararlar alınmasını güçleştirmektedir.

Piyasa verileri işletme sahip ve/veya yöneticilerine doğru, hızlı, akıcı ve zamanında ulaşamamakta, ulaşsa dahi bazı işletme sahiplerinin bu verileri iyi değerlendiremediği, verinin önemini kavrayamadığı görülmektedir.Ayrıca işletme sahibinin bilgi düzeyinin yetersiz olması nedeniyle oluşabilecek sorunlar karşısında uzman elemanlar çalıştıramadığı görülmektedir.Bu durum işletmelerin rekabet gücünü azaltmaktadır. Bunun yanında yönetici durumundaki işletme sahipleri genellikle ikinci bir yöneticiye sahip olmadıkları için yetki devrinde zorlanmakta, böylece işletmelerin esneklik ve canlılıklarını yitirdikleri görülmektedir.(1)

KOBİ sahiplerinin en tipik zayıflıkları yönetimde görülmektedir.Bu yüzden

(1) y.a.g.e. ss.141-142.

işletmede aşağıdaki noktalarda aksamalara rastlanmaktadır.(1)

- Personel günlük çalışmalarında ve işletme hedefleri konusunda yetersizliği ve açık şekilde bilinçlendirilmemesi,
- Personeli özendirici ve yönlendirici bir ortamın olmayışı, ödüllendirme sisteminin kurulamaması nedeniyle motivasyonun sağlanamaması,
- Yapılacak işe en uygun elemanın seçilememesi.

1.5.1.2. Personel ve Eğitim

KOBİ'lerin kendilerinde beklenen performansı yerine getirememelerindeki en büyük nedenlerden biri; işletme çalışanlarının gerekli bilgi ve beceriye sahip olmamasıdır. Teknolojik gelişmeler, üretim araç ve gereçleriyle üretim süreçlerinde farklılıklar gerektirmektedir. Bu nedenle işgörenlerin bu yeniliklere uyumu için hizmet içi ve dışı eğitim ve gerekirse nitelikli eleman temini sağlanmalıdır.

KOBİ'lerde işletme fonksiyonları yeterince belirginleşmediği için satınalma, pazarlama, personel, üretim ve yönetim faaliyetleri, işletme sahibinin bilgi, beceri ve eğitimine bağlı olarak kalmaktadır.(2)

Tüm bu nedenlerden dolayı KOBİ'ler ekonomik ve teknolojik gelişmelerin

(1) Oktav, a.g.e. s.19.

(2) y.a.g.e. s.20.

arkasında kalmakta, verim düşüklüğü, kalite standart ve satış açısından iç ve dış pazarlarda rekabet şansı azalmaktadır.Bu nedenle özellikle yöneticilerin ve işgörenlerin çeşitli konularda bilgi, beceri ve mesleki eğitimlerinin artırılması gerekmektedir.

1.5.1.3.Uzmanlaşma

KOBİ'lerde, işletme sahibi ve işletmenin bütünleşmesi, işletme körlüğü tehikesini doğurmaktadır.Bu yüzden yönetim ve uzmanlaşma gerçekleştirilmesi, kontrol mekanizmasını ve işletme etkinliğini arttırmaktadır.

1.5.1.4.Bilgilendirme (Enformasyon) Eksikliği

KOBİ'ler, genellikle dar bir çerçevede faaliyet gösterdikleri için sistemli bilgi akışı ve değerlendirmesine gitmemekte, bu nedenle pazara uyum ve hizmetlerde aksamalar olmaktadır.

1.5.1.5.Bürokrasi

Mevzuat ve bürokratik işlemler KOBİ'lerin dikkatlerini başka yönlelere çekmektedir.(1)

(1) y.a.g.e. s.21.

1.5.2.Finansman Sorunu

KOBİ'lerin sorunlarının temelinde sınırlı mali kaynaklar gelmektedir.Öz kaynakların yetersiz olması işletme faaliyetlerini engellemekte, diğer yandan kaynak bulmakta zorluklarla karşılaşmaktadır.

Genellikle, KOBİ'lerin özkaynakları, teminat vermeye yeterli değildir. Ayrıca kaynak verenlere yeterli güvence sağlayamadıkları için, bankalardan ve sermaye piyasasından sınırlı düzeyde kaynak elde edebilmektedirler.

KOBİ'ler için finansman sorunu, çoğu kez kuruluş aşamasında başlayarak, devam etmekte ve işletmenin faaliyetleriyle işletmenin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.Bu sorunların bir kısmı ülkenin ekonomik politikasına diğer yandan işletme yöneticilerinin finansal yönetim konusundaki bilgi deneyim eksikliğinden kaynaklanmaktadır.(1)

Finansman sorunları, KOBİ'lerin değişen pazar talepleri ve teknolojiideki değişmelere uyumunda, işletme kapasitesini arttırması ve modernizasyonunun sağlanmasında güçlükler sebeptir.

Özellikle konjonktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde özkaynaklar yeterince azalmakta ve, ayrıca tahsilatta karşılaşılan güçlükler sonucunda işletmede nakit sıkıntısı başlamakla, özsermaye erimekte ve yüksek banka kredilerine yönelinmektedir. Ancak

(1) y.a.g.e. s.23.

mevcut yatırımlarındaki dönüş hızıyla, kredi ödemesi arasındaki denge sağlanamadığından iflaslar görülmektedir.(1)

1.5.3.Muhasebe ve Hesap İşleri

İşletme fonksiyonlarının eksiksiz olarak yerine getirilmesi işletmelerin bir muhasebe ve hesap sistemine sahip olmasına bağlıdır.Ancak KOBİ'ler, düzenli bir muhasebe ve hesap sistemi kullanmayı sadece devlete karşı yükümlülükleri yerine getirmek olarak görmekte, işletmeye olan yararlarını gözardı etmektedirler.

1.5.4.Üretim Sorunları

KOBİ'lerde üretim miktarları büyük işletmelerle karşılaştırıldığında daha düşüktür.Bu nedenle KOBİ'ler, hammadde ve aramal alırken fiyatlar ve satış koşulları konusunda dezavantajlara sahip olduklarından daha yüksek fiyatlarla girdi elde etmektedirler.

Enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde KOBİ'ler, yeterli ham ve yardımcı mal stoğu

(1) y.a.g.e s.23.

yapamadıkları için istenilen üretim hacmine ve hızına erişemedikleri gibi malın zamanında teslimini gerçekleştirememektedir. Bu durum KOBİ'lerin giderek güçlerini kaybetmesine neden olmaktadır.

Diğer yandan KOBİ'ler finansal sorunlar nedeniyle modern makina parkına ve nitelikli elemana sahip olamamaktadırlar. Ayrıca üretim kalitesine yeterli önemin verilememesi ve alt yapının yetersizliği v.b. gibi nedenlerle de üretim, kaliteli ve zamanında yapılamamaktadır.(1)

1.5.5.Pazarlama Sorunları

KOBİ sahip ve yöneticileri pazarlama faaliyetlerine gereken önemi vermemektedir. İşletme içinde yeni pazarlar araştırmak ve pazara gitmek, potansiyel müşteri ve kurumlarla ilişkiye girebilmek için bir pazarlama çalışmasını sürdürecekt fonu, finansal nedenlerle ayıramamaktadır. Bu da KOBİ'lerin yurt dışına açılması bir yana yurt içinde dahi yeterli pazara ulaşmalarını engellemektedir.

1.5.6.Teknoloji ve Bilgi Akımı

Günümüzde bilgisayarın ve otomasyonun iş hayatına girişiyle iş üretimi hızlanmış ve çalışanların teknik ve bilgi açısından daha nitelikli olması zorunlu hale gelmiştir. Ancak KOBİ'ler teknolojik yenilikleri izleme ve AR - GE işlemlerinde bulunamamaktadır. Bu durum KOBİ'lerin rekabet olasılığını ortadan kaldırmaktadır.

(1) Bağnaçık, a.g.e. s.143.

2.BÖLÜM: AVRUPA BİRLİĞİNDE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER

2.1.KOBİ'LERİN AB İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

İkinci Dünya savaşı sonrasında 1970'lere kadar Avrupa'da gerek üretim, gerekse istihdamda büyük ölçekli işletmelere önem verilirken KOBİ'ler gözardı edilmiştir. Sanayi politikaları büyük sanayiinin gelişmesine ve ihtiyacına yanıt verme amacı gütmüştür.

1970'lerdeki ekonomik krizle, büyük işletmeler gelişme süreçlerinde durgunluğa girmekle kalmamış, kriz nedeniyle üretimin azaltılması sonucunda işsizliğin başlıca nedeni olmuşlardır. Ancak bu dönemde KOBİ'ler el işçiliğine dayalı bir kısım sanayilerde üretim rasyonalizasyonuna giderek talebin, yüksek gelir esnekliği ya da düşük fiyat esnekliği gösterdiği ürünlerin üretimine ağırlık vererek, kriz döneminde ayakta kalmayı başarmışlardır.

KOBİ'lerin önemi ve ekonomilerin vazgeçilmez kuruluşları oldukları bu dönemde anlaşılmıştır. Bu gelişmeye neden olan en önemli faktörler şunlardır:

Büyük ölçekli işletmeler üretiminin belirli kısımlarını işletme dışından talep ederek esas mamül üzerinde güçlenmeye ve rekabet olanaklarını artırma yoluna gitme stratejisini uygulamış, bu da maliyetlerin düşmesine neden olmuştur.

KOBİ'ler bazı bölgelerde yoğunlaşarak ağırlıklarını ulusal ekonomilerde hissettirmişler, AB ekonominin vazgeçilmez unsurları olmuşlardır. Bu örnekten yola çıkılarak diğer bölgelerde aynı model uygulanarak yerel kalkınmalar sağlanmıştır.

KOBİ'lere bilimsel ve teknik araştırmaların ekonomik yansımaları daha kolay uygulanabilmektedir.Çünkü KOBİ'ler daha esnek bir yapıya sahip olduklarından ve aralarında işbirliği bulunduğundan AR - GE'nin getirdiği yenilikler sonucu daha verimli sonuçlar almaktadırlar.(1)

1980'lerden sonra AB'nde KOBİ'leri destekleyen, geliştirmeye yönelik politikalar izlenmeye başlanmıştır.AB'nde planlanan iç pazar doğrultusunda yapılan çalışma ve düzenlemelerde, KOBİ'lerin gelişimine özel bir önem verilmiştir.(2)

AB'de KOBİ'lerin yerini inceleyecek olursak, bu işletmelerin sayısının AB'de 1990'lı yılların başında 13 milyonun üstüne çıktığı görülmektedir.Bu işletmelerde 9.3 milyona yakın eleman istihdam edilmektedir.İmalat sanayiinin % 62'si ve hizmet sektörünün % 93'ünü kapsadığı Avrupa Topluluğunun 1990'da yayınladığı "Enterprise dans la Communaute Europeenne" adlı yayınında belirtilmiştir.(3)

AB'de istihdamın ölçeklere dağılımı konusunda fikir vermek amacıyla 1988 yılındaki verilerle AB'nde çalışanların ölçeksel dağılımları tablo -1 de yer almaktadır.

(1) Arif Esin, *XXI. Yüzyıl Ekonomilerine Doğru Bir Kalkınma Aracı: Küçük ve Orta Boy İşletmeler: AT Örneği*, İKV 97. 1991 ss. 75-76.

(2) Karataş, a.g.e. ss.234-235.

(3) "2000'li Yıllara Doğru KOBİler Avrupa Topluluğu Örneği" *Metal-Maden Dergisi*, Ağustos 1995 s.15.

Tablo - 1.AB’de Çalışanların Ölçeklere Göre Dağılımı

	Çalışan Sayısı	%
0 - 9 kişi, mikro işletme	26.000.000	29,5
10 - 99 kişi, küçük ölçekli işletmeler	22.000.000	25,0
100 - 499 kişi, orta ölçekli işletmeler	14.000.000	16,0
500+ kişi, büyük ölçekli işletmeler	26.000.000	29,5
TOPLAM	88.000.000	100,0

KAYNAK: Mustafa Akan Fazlıoğlu “Avrupa Topluluğu Tek Pazar Döneminde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler” *KOSGEB Dergisi*, Sayı:8, 1993, s.30.

2.2.AB’NDE KOBİ TANIMI

KOBİ’ler için tüm çevrelerin kabul edebileceği bir tanımlama yapmak hemen hemen olanaksız gibidir.AB’de de her ülke ve kuruluş ayrı bir tanımlama yapmaktadır.

Nitel ve nicelik kriterleri içeren bir tanımlama yapmak gerekmektedir.Özellikle KOBİ’lere yönelik politikaların uygulanabilmesi, destekleme ve koruma planlarının yapılabilmesi için nicel kriterlerin kullanılması gerekmektedir.Nitel kriterlerle büyüklük sınırları kesin çizgilerle ayrılamaz.Çalışan sayısı, enflasyona göre ayarlanmış satış tutarı KOBİ’lerin sınıflandırılmalarında nicel kriter olarak sıkça kullanılmaktadır.(1)

AB’de genellikle çalışanların sayısı, üretilen katma değer ve ciro büyüklüklerine bakılarak tanım yapılmaktadır.Ancak en çok kullanılan iş gücü sayısıdır.

(1) Gençay, a.g.e. s.6.

Tablo - 2 AB'de İşletmelerin Sınıflandırılması

İşletmeler	Çalışan Sayısı
Mikro İşletmeler	001 - 009
Küçük İşletmeler	010 - 099
Orta Ölçekli İşletmeler	100 - 499

KAYNAK: TUGİAD, 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: XII-Küçük ve Orta Boy İşletmeler, İstanbul, 1995, s.3.

Ayrıca AB'deki ciro kriterlerine bakıldığında 75 milyon ECU'den az net sabit varlığa sahip işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan Avrupa yatırım bankasına göre net sabit varlıkları 70 milyon ECU'yu aşamayan, sermayenin en fazla 1/3'ü büyük bir işletmeye ait olabilen ve 500 kişiden daha az çalışanı olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmaktadır.(1)

AB ülkelerinden bazılarında uygulanan kriterlerini inceleyecek olursak; KOBİ faaliyetlerinin etkin olduğu, KOBİ konusunda ciddi çalışmalar yapan Almanya'da kesin bir tanımlama olmamasına göre, istihdam kapasitesi, yatırılan sermaye ve yıllık satış miktarları esas alınmıştır. Ancak bu kriterler sektörler bazında farklılıklar göstermektedir. Örneğin imalat sektöründe 1 - 49 arasında çalışanı ve 2 milyon DM'e kadar yıllık cirosu olan işletmeler küçük işletme olarak kabul edilirken hizmet sektöründe 1 - 2 kişi çalıştıran ve cirosu 100.000 DM'e kadar olan işletmeler küçük işletmeler olarak

(1) Esin, a.g.e. s.34.

kabul edilmektedir. Buna karşılık imalat sektöründe bir orta büyüklükteki işletmenin yıllık satış tutarı 25 milyon DM'e kadar sınırlandırılırken ticaret sektöründe bu sınır 50 milyon DM'e kadar ulaşabilmektedir. Fransa'da 50 kişiye kadar çalışan olan işletmeler küçük işletme 50 - 500 işçi çalıştıran işletmeler orta boy işletme olarak kabul edilmektedir.

İngiltere'de sektörlere bağlı olarak kriterlerde farklar görülmektedir. Örneğin imalat sektöründe 200 kişiye kadar çalışan olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilirken ticaret sektöründe 200.000 paund'tan az ciro yapan işletmeler bu sınıfta yer almaktadır. (1) Tablo - 3'te çalışan sayısına göre imalat sanayiinde KOBİ sınıflandırmasını görmekteyiz.

Tablo - 3. Çalışan Sayısına Göre İmalat Sanayiinde KOBİ Sınıflandırması

ÜLKELER	ÇALIŞAN SAYISI	
	Küçük Ölçekli İşletme	Orta Ölçekli İşletme
A.B.D.	01 - 050	-
ALMANYA	01 - 049	050 - 499
İNGİLTERE	01 - 200	-
BELÇİKA	01 - 050	-
DANİMARKA	06 - 020	-
FRANSA	01 - 049	050 - 500
İTALYA	01 - 500	-
JAPONYA	01 - 300	-
OECD	20 - 099	100 - 499
DÜNYA BANKASI	01 - 050	051 - 200

KAYNAK: TÜGİAD, 2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar : XII-Küçük ve Orta Boy İşletmeler, İstanbul, 1995, s.2.

(1) y.a.g.e. s.37.

Bu örneklerde de görüldüğü gibi KOBİ tanımlamalarında genellikle istihdam kapasitesi esas alınmakta, bunun dışında sermaye ve yıllık satış tutarları kriterleri gözönüne alınmakta ayrıca uluslararası bir bazda ortak bir tanımlama görülmemektedir.

2.3.AB'DE KOBİ POLİTİKALARI

II. Dünya Savaşından sonraki yıllarda, Avrupa yok olmuş, sanayisini canlandırmak için çok yoğun bir çalışma içine girmiş ve gelişen teknoloji ile birlikte büyük işletmelerin kurulmasına ve kitle üretimine önem vermiştir.KOBİ'ler gerek ekonomik gerek sosyal yapı içinde ikinci plana atılmışlardır.

1951 yılında Paris Antlaşmasıyla Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda; Lüksemburg ve Fransa, kömür ve çelik sektörlerinde entegrasyona gitmişlerdir.Daha sonra 1957 yılında Roma Antlaşmasını imzalayarak aralarında ekonomik bir entegrasyon gerçekleştirmeyi amaçlamışlar bu da küçük ölçekli işletmelerin konumunu daha da güçleştirmiştir.

1960'lı yıllar topluluğun altın yılları olmuştur.Ancak bu dönemde yine, KOBİ'lerin verimli bir biçimde çalışamayacağı ve gelişen sanayi karşısında gücünü kaybedeceği düşünülmüş KOBİ'ler göz ardı edilmiştir.Hatta küçük ve orta ölçekli işletmelerin birleşmeleri için çalışmalar yapılmış bu tür çalışmalar da KOBİ'lerin gelişimini engellemiştir.1970'lerde meydana gelen petrol şoku ekonomik bir kriz yaratmış ve tüm dünya ülkeleri bu krizden nasibini almıştır.Bu dönemde büyük sanayi kuruluşları gerek üretim, gerekse finansman açısından bir darboğaza girmiş ve o güne kadar ki görüşleri temelden sarsılmıştır.Çünkü KOBİ'ler emek yoğun daha az nitelikli eleman ve otomasyon gerektiren sektörlerde rasyonel bir üretim programı uygulamışlar, talebin yüksek, fiyatın esnek olduğu ürünleri üretmişlerdir.

Bu olaydan sonra üye ülkelerin KOBİ'lerin sanılanın aksine bir gelişim gösterdiğini farketmişlerdir. 1970'lere kadar geri plana atılan KOBİ'ler ekonomik krizle oluşan yapısal değişimlerde kendini göstermiş ve üye ülkeler yeni düzenlemelere gitmişlerdir. Bu düzenlemelerdeki noktada yoğunlaşmıştır. Bunlar; Yeni KOBİ'lerin kurulması amacıyla üretken yatırımların teşviki ve mevcut işletmelerin daha yeterli bir yapıya kavuşturulması ve işletmelerin üretim teknolojilerinin modernizasyonun sağlanması için çeşitli teşviklerin yapılması.(1)

AB'nin KOBİ'lere yönelik ilk ciddi adımı 1983 yılını "Avrupa küçük ve orta ölçekli işletmeler" yılı ilan ederek atmıştır. Aynı yıl AB komisyonunun bir konferansında KOBİ'lere dönük topluluk programları kabul edilmiştir.

1984'de komisyon, tebliği KOBİ'lere uygulanacak programların idari, ekonomik ve hukuki çerçevesini çizerek KOBİ'lerin gelişmesi için gerekli ortamı hazırlayıcı koşullar, 1985'de ise KOBİ'lerin gelişimi ve KOBİ'lerde eğitim programlarını özendirici tedbirleri tanımlamıştır. 1986'da KOBİ'lerin sanayi stratejileri içindeki yerini saptayarak bu yönde yapılacak yardımları düzenlemek ve diğer yandan AB'de girişimci zihniyeti geliştirici tedbirler gündeme getirilmiştir.

KOBİ'ler AB konseyinde ilk kez açık olarak büyüme ve yeni istihdam yaratıcı bir aygıt olarak gösterilmiştir.(2) 1986 yılında ayrıca AB'de KOBİ düzeyinde girişimciliğin

(1) Akan, a.g.e. ss.1-3.

(2) Esin, a.g.e. s.77.

geliştirilmesi için “Task - Force” grubu kurulmuştur. Bu grup 1987’de KOBİ’lere yönelik çeşitli programlar hazırlamış 1989’da da “Task - Force” grubu AB komisyonu bünyesinde çalışan bir genel müdürlüğe dönüştürülmüştür. Task - Force grubunun ortaya attığı iki amaç sözkonusuydu. Bunlar;

- Çalışma koşullarını kolaylaştırmak böylece KOBİ’lerin ortamını iyileştirmek,
- KOBİ’lerin bilgi edinebileceği kanalları geliştirmek ve kendi aralarında iş birliği oluşturabilmelerini sağlamak amacıyla önlemler almak. (1)

1988 ve 89 yıllarında KOBİ’lere yönelik programların gerçekleştirilebilmesi için gereken hukuki düzenlemelere yol açan kararlar alınmıştır. 1990 yılında AB mevzuatının KOBİ’lerin gelişme doğrultusunda nasıl uyarlanabileceği ve bunun AB ekonomisine getireceği ekonomik ve sosyal yararları içeren bir rapor hazırlanmıştır. (2)

AB, 25 Mayıs 1994’te KOBİ’ler, esnaf ve sanatkarlar için yeni stratejik bir program tesbit etmiştir. Bu program KOBİ’lere yüklenen vergilerden kaynaklanan sorunları yok etmek, bürokrasideki engelleri kaldırmak, yeni KOBİ’ler kurmak ve yeni istihdamlar yaratmayı amaçlamaktadır. Bu programı hayata geçirmek için iki ana faaliyet düşünülmektedir. Bunlar;

Üye ülkelerin KOBİ programları arasındaki koordinasyonu sağlamak ve KOBİ’leri için hukuki, vergi ve idari alanlarda gerekli değişiklikleri yapmaktır.

AB’de KOBİ’ler için özellikle üzerinde durulan konular şunlardır;

1) Jimmy Jamar, “Avrupa Topluluğunun Küçük ve Orta Boy İşletmeler Politikası” , *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO Araştırma Dairesi Yayın No: 5, 17 Mayıs 1991, s.181.

(2) Esin a.g.e. s.78.

- Komisyon kararlarının KOBİ'ler üzerindeki etkisi,
- Hukuksal düzenlemelerin yapılması,
- AB'ne mal satan KOBİ'lerin satış sonrası ödeme işlemlerinde gecikme faizlerini alabilmeleri ile ilgili düzenlemelerin yapılması,
- Kredi sistemlerinde düzenlemeler yapılması,
- AB ülkeleri arasında ihalelere katılabilme,
- Ana ve yan sanayi ilişkilerini güçlendirmek amacıyla, ana-yan sanayi sanayi ihtisas fuarları organizasyonları,
- 1992'de KOBİ Araştırma Enstitüleri oluşturuldu. Farklı ülkelerden en kaliteli 12 araştırma enstitüsü ile ortak hareket edilmektedir. Bu enstitüler her yıl "AB, KOBİ" raporunu çıkarmaktalar.(1)

2.4. AB'DE TİCARET VE SANAYİ ODALARININ KOBİ'LERE YÖNELİK ÇALIŞMALARI

AB ülkelerinde üreticilerle, mesleki grupların faaliyetlerini geliştirmek amacıyla 600 civarında Ticaret ve Sanayi Odası bir araya gelmiştir. Bu odalar sanayi, ticaret ve hizmetler sektörlerindeki girişimcileri temsil etmektedir.

Üye ülkelerdeki Ticaret ve Sanayi Odaları (TSO) ve bunların AB ölçeğindeki birliği olan Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (Eurochambres), birliğin ekonomi politikalarını ve entegrasyonunu desteklemekte, aynı zamanda işletmelerin ve özellikle de KOBİ'lerin kurulması, gelişmesi ve yaşamasına yönelik çalışmalar yapmaktadır.

(1) "Avrupa Birliğinin Yeni KOBİ Politikaları", *TOSYÖV Dergisi*, Eylül 1994, ss. 16-17.

Eurochambres'a üye ülkelerin Ticaret ve Sanayi Odaları asıl üye olurken, AB ile ortaklık anlaşması imzalayan ülkelerin odaları ortak üyedirler. Türkiye 1965'ten beri ortak üyedir. Ayrıca AB dışındaki herhangi bir ülkenin birliği gözlemci üye olabilirler. İsrail, İsviçre v.b. gibi. Eurochambres, ülke Ticaret ve Sanayi Odalarının çıkarlarını Avrupa düzeyinde gözetken bir organizasyondur ve üye Ticaret ve Sanayi Odaları birlikleri arasında, uygulanan politikaların koordinasyonu ve görüş alışverişi ve işbirliğini sağlamak amacıyla çalışmaktadır.(1)

AB işletmelerinin % 90'dan fazlasının KOBİ olduğunu düşünürsek Eurochambres'ın faaliyetlerinin KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşacağı açıktır. Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ'lerin kuruluşundan gelişimlerinin sağlanmasına kadar çeşitli önemli görevleri vardır. Odalar işletmelerin sorun ve ihtiyaçlarını bilmekte, sanayi ve üniversite araştırma merkezleri gibi kurum ve kuruluşlarla yakın ilişkiler içinde olduklarından KOBİ'lere, kuruluş, rekabet düzeyinin geliştirilmesi, eğitim, enformasyon ve modern teknolojilerin kullanılması için destek vermektedirler.

Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ destekleme uygulamaları, yeni işletmeleri harekete geçirme ve bilgi verme, danışma işbirliği ve organizasyonları sağlama, eleman yetiştirme, formasyon ve finans sağlama yönündedir.

2.4.1. Yeni İşletmeleri Harekete Geçirme ve Bilgi Verme

Ticaret ve Sanayi Odaları işletmecileri ilgilendiren her konuda dökümanların bulunduğu bir merkez olmalarıyla;

(1) Gençay ,a.g.e. ss.13-14.

- Yeni girişimcileri, yeni fikirleri, yeni girişim alanlarını tanıtmak,
- Girişimciliğin özendirilmesi,
- Yeni şirket kuracaklara her türlü kuruluş işlemlerini yapma da yardım edilmesi,
- Yeni işler için küçük ve orta sanayici için gerekli projelerin hazırlanması,
- Ulusal, AB iç pazarı ve dünya pazarları hakkında bilgiler vermek,
- Büyük ve küçük işletmeler arasındaki işbirliğini özellikle fason çalışma hizmetlerinde aracılık yapmak,
- KOBİ'ler arasında işbirliğini sağlamak,
- Kurumlaşma ve birleşmelerde formalitelerin azalması için resmi girişimlerde bulunmak gibi hizmetlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda odalar Bilgi - Veri KOBİ'lere on - line sistemiyle bilgiler vermektedir.(1)

2.4.2. Danışma İşbirliği ve Organizasyonları Sağlama

Ticaret ve Sanayi Odaları genelde büyük işletmelere yönelik hizmet veren kuruluşlardır. Bu nedenle;

- Başarılı ve deneyimli işadamlarının tecrübe ve bilgilerinden KOBİ'lerin yararlanması için aracılık yapmak,
 - Proje ve işletme aşamalarında teknik yardımlarda bulunmak,
 - Yeni teknolojileri tanıtmak ve kullanırmak,
 - Yeni ürün ve ambalaj geliştirmek,
 - Pazarlama ve satınalma birlikleri kurmak,
- Küçük ve orta ölçekli sanayi ürünleri için ulusal ve uluslararası pazarlarda sergi ve fuarların düzenlenmesi gibi faaliyetlerde bulunmaktadırlar.(2)

(1) Karataş, a.g.e. s.258.

(2) Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, a.g.e. ss.41-42.

2.4.3. Eleman Yetiştirme ve Formasyon

Mevcut ve geleceğin girişimcileri ve kadrolarının mesleki ve yöneticilik seviyelerinin geliştirilmesi, üretimin canlı ve etkin bir dokuya sahip olmasını sağlayacaktır. Bu nedenden yola çıkarak TSO'lar çeşitli yollarla eleman yetiştirmek amacıyla çalışmalar yapmakta ve aşağıdaki konuları kapsayan seminerler düzenlemektedirler.

- Yeni şirket kurmak için gerekli formaliteler,
- Ustalığı, teknik bilgi ve kapasiteyi geliştirme,
- Muhasebe ve vergi sistemleri,
- Yönetim teknikleri ile ilgili hizmetlerde bulunmaktadır.(1)

2.4.4. Finansman Sağlama

— KOBİ'lerin en önemli sorunları finansman sorunlarıdır. Bu sorunun çözülmesi amacıyla Ticaret ve Sanayi Odaları bazı koşullarda KOBİ'lerin aldıkları kredilerin faizlerini düşürmek, yüklerini hafifletmek amacıyla faizlerin bir bölümünü ödemektedirler,

— TSO'lar bazı durumlarda KOBİ'lere sigorta şirketlerinin sermayelerine veya finansmanlarına katılmaktadırlar,

(1) Akan, a.g.e. ss.36-37.

- KOBİ'lere sermaye akışını sağlamak amacıyla riskli işlere sermaye yatıran şirketler kurmak ya da kurulmuş olanların sermayesine katılmaktadırlar,
- Kamu yardımları için aracılık,
- Vergi danışmanlık hizmetleri,
- Kredi alımında yol göstermede aracılık etmektedirler,
- Kredi dosyalarının hazırlanmasında,
- Girişimcilerin ihalelere girmesine yardım etmektedirler,
- Girişimciye kredi yıl ve usüllerinin gösterilmesinde yardımda bulunmaktadırlar.(1)

2.5.AB'NİN KOBİ'LERE YÖNELİK ÇALIŞMALARI

AB'de KOBİ'lerin öneminin anlaşılması KOBİ'lerin gelişimlerinin artması ve topluluk iç pazarını kurma çalışmaları nedeniyle KOBİ'ler için ortak bir yönlendirme çalışması ve ortak politikalar belirlenmesi gereği ortaya çıkmıştır.1983 yılından itibaren Konsey, bu işletmeler bazında incelemeler yapmış ve KOBİ'lerin ana sorunlarını ve beklentilerini belirlemiştir.Bunlar incelendiğinde;

- KOBİ'lerin idari ve hukuki çevreden kaynaklanan maliyet ve karlılık sorunları vardır,
- KOBİ'lerin yeni teknolojilere ve modern üretime geçebilmesi için gerekli olan teşvik politikalarının yetersizliği nedeniyle sermayenin karlılığı sağlanamamaktadır,
- KOBİ'lerin esneklik sorunları vardır.Bu da KOBİ'lere yönelik bir enformasyon ağının olmaması ve infoteknolojik bir donanıma ve hizmet içi eğitiminin olmamasından kaynaklanmaktadır.(2)

(1) Karataş, a.g.e. s.259.

(2) Esin, a.g.e. s.93.

Komisyon tüm bu sorunlardan hareket ederek KOBİ'lerin sorunlarına çözüm bulmak ve yeni KOBİ işletmelerinin kurulmasına ve mevcut işletmelerin geliştirilmesi amacıyla 1986'da "Task - Force" çalışma grubunu kurmuştur. Daha sonra bu grup, çalışma ve önerilerin daha etkili olması amacıyla komisyon bünyesinde bir Genel Müdürlüğe dönüştürülmüştür. Task - Force'un kuruluşu aşağıdaki amaçları gerçekleştirmeye dayanmaktadır.

- "Komisyon ile beraber KOBİ'lerle ilgili olan tüm faaliyetleri koordine etmek (Hukuki, idari, finansman, hizmetler, analizler v.b. gibi)
- Topluluk ve ulusal politikaların yakınlaştırılması ve daha iyi bir konuma kavuşturulması,
- KOBİ'leri temsil eden organizasyonlar arasında irtibatın sağlanması için bir sistemin oluşturulması,
- KOBİ'lerin mevcut problemlerini çözmek amacıyla Avrupa düzeyinde bir mekanizma oluşturmak, özellikle kominikasyon ve eğitim alanında gelişimleri sağlamak, nitelikli personel yetiştirilmesine katkıda bulunmak." (1)

2.5.1. Task - Force'un Faaliyetleri

Task - Force'un faaliyetlerini;

- Girişimciliğin teşviki,

(1) Akan, a.g.e. s.33.

- Yeni işletmelerin kurulması ve eski kuruluşların geliştirilmesi,
- Bilgi akımının yoğunlaştırılması,
- AB sınırları içindeki ilişkiler hakkında olmak üzere 4 grupta inceleyebiliriz.

2.5.1.1. Girişimciliğin Teşviki

Avrupa Sosyal Fonu ve teknolojik açıdan Mesleki Formasyon Geliştirme Merkezi'nin (CEDEFOP) desteğiyle KOBİ'ler için atılımcı ve kaliteli bir kadro oluşturma çalışmaları sürdürülmektedir.

2.5.1.2. Yeni Girişimlerin ve Eski Kuruluşların Geliştirilmesi

KOBİ'lerin modernleşme ve yenileme yatırımları için kredi vermek için konseyin N.I.C. IV (Nouvel Instrument Communautaire) çerçevesinden 1,5 milyar ECU tahsis edilmiştir.

2.5.1.3. Bilgi Akımının Yoğunlaştırılması

Task - Force, AB'deki tüm KOBİ'lere çeşitli istatiksel veya kurumsal bilgiyi vermek amacıyla bir bilgi işlem sistemi kurmuştur. Bu sistemin merkezi Brüksel'de bulunmakta ve "euro - guichets" lere bağlanmaktadır.

2.5.1.4.AB Sınırları İçindeki İlişkiler

AB'deki KOBİ'ler arasında işbirliği ve yakınlaşmayı sağlamak amacıyla komisyonun özel programlarından KOBİ'lerin yararlanabilmesi için çalışmalar yapmaktadır.Bu alanda. teknolojik alandaki Euroko ve Sprint programlarını sayabiliriz.Bunun dışında;

—İşbirliği ve yakınlaşmanın hukuksal temelini oluşturan Avrupa Ortak Ekonomik Menfaatler Grubu (GIEI Groupment Europeen d'Enteret Economique)

—KOBİ'ler arasında işbirliğini kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş danışma merkezi olan İşletmeleri Yakınlaştırma Bürosu (BRE, Bureau de Rapprochement des Entreprises) diğer adıyla evlendirme dairesi (Bureau de Mariage)

—KOBİ'ler için araştırma ve yönlendirme sistemini oluşturan BRE'ye bağlı olan İşbirliği Ağı (BC NET, Business Cooperation Network) (1)

2.6.AB KOMİSYONUNUN KOBİ DESTEK PROGRAMLARI

Avrupa Birliği, tek pazarın başarıya ulaşması ve AB dışındaki ülkelerle ilişkilerde istikrarlı bir KOBİ politikasıyla, KOBİ'lerin dış pazarlara açılması amacıyla komisyon tarafından çeşitli programlar uygulamaktadır.Bu programlar;

(1) Karataş, a.g.e. ss.249-250.

- KOBİ'ler için gerekli ekonomik çevrenin oluşturulması,
- Yeni KOBİ'lerin kurulması teşvik edilmesi ve mevcut KOBİ'lerin gelişmelerinin sağlanması olmak üzere 3 hedefte yoğunlaşmaktadır.(1)

2.6.1.KOBİ'ler İçin Uygun Çevrenin Oluşturulması

KOBİ'lerin faaliyette bulunduğu ortamın rahat ve ekonomik bir ortam olması mevcut KOBİ'lerin faaliyetlerini kolaylaştıracağı gibi girişimciye güven vererek yeni KOBİ yatırımlar yapmaya yönlendirecektir.Uygun çevrenin yaratılması için gerekli unsurları aşağıda inceleyeceğiz.

2.6.1.1.Girişimcilik Ruhunun Geliştirilmesi

KOBİ'lerde çalışanların kültürel yapısı KOBİ'lerin gelişiminde önemli bir yere sahiptir.Bu nedenle bu sektörde yer alan gençlere yönelik eğitim programları sözkonusudur.Bunun yanında orta öğretim ve yüksekokul sonrası bu sektörde yer alacak gençler için bir eğitim programı mevcuttur.Buradaki amaç; KOBİ yöneticilerinin kültürel birikimlerini ve karar verme yeteneklerini oluşturmak, böylece de faaliyette bulundukları ortama uyumlarını ve bütünleşmelerini sağlamaktır.(2)

(1) Esin, a.g.e s.96.

(2) Akan, a.g.e. s.38.

2.6.1.2.İdari Yapının Basitleştirilmesi

Hukuki, idari, teknik vb. gibi tüm suni engeller, KOBİ'lerin serbest olarak çalışmasını önleyerek, maliyet, zaman kaybı, bütçeden daha fazla pay ayrılması vb. gibi yükleri beraberinde getirmektedir.Bu nedenle mevzuatların işletmelere getirdiği yüklerin topluluk içinde KOBİ'leri temsil eden organizasyonlar ve işçi sendikalarının görüşü doğrultusunda minimize edilmesi amaçlanmıştır.(1)

2.6.1.3.İç Pazarın Oluşturulması Faaliyetlerinin KOBİ'ler Açısından Değerlendirilmesi

AB komisyonu, 1985 yılında iç pazarın oluşturulması amacıyla “White Paper”, üye ülkeler arasında fiziki sınırların, sermayenin, malların, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımıyla ilgili, fiziki, teknik ve mali tüm engellerin ortadan kaldırılması amacıyla hazırlamıştır.1987’de ise Single European (Avrupa Tek Senedi) ile tek pazarı oluşturma çabaları başlamıştır.KOBİ'lerin yeni pazarlara serbest bir şekilde girmesini sağlamak amacıyla;

- Fiziksel engellerinin ortadan kaldırılması,
- Teknik standartlarının uyumlaştırılmasında esneklik ve şeffaflık,

(1) y.a.g.e. s.38.

- KOBİ'lerin kamu alım sözleşmelerini yapabilmelerinin sağlanması,
- Şirketler hukukunun benimsenmesi,
- Rekabet politikasının oluşturulması,
- Vergi alanındaki düzenlemeler,
- Sosyal çevrenin yaratılması sağlanmalıdır.(1)

2.6.2.KOBİ'lerin Kurulması ve Gelişmelerin Sağlanması

AB'nin KOBİ'lere yönelik destek programlarının ikinci ve üçüncü programı olan KOBİ'lerin kuruluş ve gelişmelerinin sağlanması çalışmaları kapsamında 6. proje ele alınmaktadır.

- Eğitim,
- Enformasyon,
- İhracat,
- Yeni işlemlerin kurulması ve yeniliklerin getirilmesi,
- Şirketler ve bölgelerarası işbirliği,
- Teknolojik gelişmesinin desteklenmesi ve AR - GE çalışmaları.

2.6.2.1.Eğitim Çalışmaları

KOBİ'lerde büyüme ve gelişmenin sağlanabilmesi için hemen hemen en önemli unsur insan kaynağıdır.Kaliteli işgücü üretimin kalitesini ve verimini büyük ölçüde

(1) y.a.g.e. ss.39-43.

arttırmakta ayrıca ileri üretim tekniklerinin kullanımında kolaylıklar sağlamaktadır. Bu amaçla işveren ve işgörene yönelik eğitim programları yapılmalıdır.

AB'de KOBİ'lere yönelik eğitim çalışmalarının ana amacı KOBİ yöneticilerinin teknolojik gelişmeye ayak uydurmasına yardımcı olmaktır. Ancak AB içindeki tüm KOBİ'ler bir bütünlük içinde değildir. Aralarında;

- Üretim metodları,
- Özkaynaklar,
- Ücretler,
- Pazar alanları ve pazar payları,
- Ürünlerde yenilik yapabilme,
- Hukuki açıdan konumları ve ekonomik bağımsızlıkları vb. gibi açıdan farklılıklar vardır. (1) Yapılan eğitim çalışmalarında buna göre farklılıklar göstermektedir.

Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi (European Centre for Vocational Training, CEDEFOP) işsizlik, yeni teknolojiler, işgücünün nitelik ve yeteneklerindeki değişiklikler vb. gibi konuları inceleyerek mesleki eğitim alanında çalışmalar yapmakta ve ilgili hükümet, ulusal ve uluslararası kurumlarla bilgi ve deneyim alışverişinde bulunmaktadır.

Avrupa Sosyal Fonu (ESF) eğitim faaliyetlerine en büyük yardım yapan fondur. Fonun yardımlarının aşağıdaki çerçevede olması öngörülmüştür.

- Yeni üretim ve yönetim tekniklerine yönelik eğitim verilmesi,
- Belli bölgelerin ihtiyaçları doğrultusunda geçilen teknolojilere personelin uyumu açısından eğitim programlarının düzenlenmesi
- Geleneksel ya da deneysel programlarla işletme yöneticileri için eğitim programlarının hazırlanması.

(1) y.a.g.e. s.43.

2.6.2.2.Enformasyon

AB içinde malların ve kişilerin serbest dolaşımı kişilerin ve işletmelerin gelişmelerden ve fırsatlardan haberdar olmaları ölçüsünde mümkün olmaktadır. Tek pazar doğrultusunda belirlenen amaçlama işletmelerin karar ve uygulamalarında bu amaçları göz önünde bulundurmaları ve değişen koşullara göre hareket etmeleri ölçüsünde gerçekleşecektir.

Bir işletme içinde enformasyon bir girişimcinin kendi stratejisini geliştirdiği bir hammadde durumundadır. Girişimci kendi işletmesini yönlendirmek için hukuksal hükümleri, vergileri, ürün teknik standartlarını bilmek durumundadır. Ancak bu girişimci başka pazarlarda da çalışmak istiyorsa diğer pazarlar hakkındaki tüm bu bilgileri elde etmesi güçleşmektedir.

AB komisyonu enformasyon sorunun farkına vararak yardımcı olma ilkesini belirlemiştir. Buna göre tüm bölgelerdeki işletmeler istedikleri enformasyona ulaşabilmektedir. Kurulan 210 danışma bürosu bir kaç yıldan bu yana topluluk hukuku hakkında ki bilgileri girişimcilere her dilde sunmaktadır. Bu danışma büroları dışında Girişim Politikası Genel Müdürlüğü yılda 10 kez AB'nin tüm dillerinde AB KOBİ politikalarını içeren bültenler yayınlamaktadır. Yine, AB'ye bağlı olan bir çok bilgi bankası mevcuttur. Örneğin TED "Tender Electronic Daily" günlük olarak dünya çapındaki mal ve hizmet ihalelerini içermektedir.(1)

(1) "Avrupa Topluluğunun Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikaları", *TOSYÖV Mektubu*, Mart 1994, s.49.

2.6.2.3.İhracat İçin KOBİ'lere Olanaklar Sağlanması

AB komisyonu KOBİ'lerin AB üyesi olmayan ülkelerin pazarlarına da girebilmesi yani ihracata yönelebilmeleri için çalışmalar yapmaktadır.Bu amaçla AB komisyonu aşağıdaki projeleri uygulama yolunda çalışma göstermektedir.(1)

- KOBİ'lerin ihracatına yönelik pilot pazarlar düzenlenmesi,
- İhracata yönelmek isteyen KOBİ yöneticilerine yönelik, bunun yanında A.B.D. ve Japonya'da Avrupalı yöneticiler için kurslar ve pazar araştırma programları düzenlenmesi,
- AB dışındaki ülkelere bilgi almak amacıyla bilgi merkezlerinden yararlanma,
- Ticari fuarlara katılımı sağlama,
- KOBİ yöneticilerini bir araya getirmek amacıyla sektörel veya coğrafi düzeyde toplantılar düzenlemek
- İşletmelerin dış pazarlardaki konumunu daha iyi bir düzeye getirmek için aralarında işbirliğini sağlamak.
- Gelişmekte olan ülkelere teknoloji transferi yapmak amacıyla anlaşmalar yapılması (yatırım işbirliği, fason imalat sözleşmeleri, yönetimde eğitim çalışmaları).

2.6.2.4.Kobilerin Kurulmasının Teşviki ve Yeniliklerin Getirilmesi

KOBİ'lerin günümüz ekonomilerindekiyeri ve önemi kavranmıştır.Bu amaçla yeni KOBİ'lerin kurulması ve faaliyetlerinin daha daha sürdürülmesi amacıyla AB'nin çeşitli önerileri sözkonusudur.Bunlar kısaca aşağıda yeralacaktır.

(1) y.a.g.e. s.46.

- Gençlere girişimcilik konusunda bilgi ve olanak(KOBİ kurma kredisi) verilerek girişimcilik ruhunun kazandırılması.
- Büyük ölçekli işletmelerin ana ürünler üzerinde yoğunlaşmasını sağlayarak yan ürünlerin üretiminin KOBİ'ler tarafından yapılmasının sağlanması
- Oluşturulan sanayi parkları veya organize sanayi bölgelerinin alt yapıları oluştururken büyük ölçekli işletmeler yanında, KOBİ'lere yönelik bir alt yapının oluşturulması gerekmektedir.
- Üniversite-İşletme işbirliğinin oluşturulması gerekmektedir.Bu sayede araştırmalar ilk aşamadan itibaren hayata geçirebilecek, devlet AR-GE çalışmalarının yükü azalacak ve daha karlı işletmeler oluşacaktır.
- Bölgesel işsizliği önlemek amacıyla genç girişimcilerin kendi tezgahlarında bağımsız olarak çalışmaları teşvik edilecektir.(1)
- Avrupa iş ve yenilik merkezleri(Europopean Business and Innovation Centres) arasında entegrasyon oluşturulacaktır.
- AB genelinde KOBİ'ler arasında yenilikler ve araştırma projeleri açısından kuvvetli bir işbirliğinin oluşturulmasına çalışılacaktır.(2)

2.6.2.5. İşletmeler Arasındaki İşbirliğinin Sağlanması

AB'de tek pazar ortamı, ulusal sınırların dışındaki işletmeler arasında işbirliği ihtiyacını oluşturacak, bu da AB'de KOBİ'lere yönelik faaliyetleri etkileyecektir.Farklı bölgeler ve sınırlar içinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin sorunlarını çözebilmek amacıyla işbirliği yapılması zorunlu olmuştur.

AB komisyonu, işletmelerin arasında işbirliğini güçlendirmek amacıyla 1973 yılında

(1) Esin,a.g.e. ss.98-99.

(2) Akan,a.g.e. s.47.

işbirliği merkezi (Business Cooperation Centre-BCC)'yi oluşturmuştur. Ayrıca komisyon KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırmak amacıyla işletmeler arasında uluslararası işbirliğini kolaylaştırmaya yönelik aşağıdaki önlemleri belirlemiştir.

BC-NET: 1987'de kurulan BC-NET bilgisayar ağı işletmeleri yakınlaştırma bürosu olarak Avrupa çapında işletmeler arasında işbirliği ağı oluşturmuştur. BC-NET ayrıca AB politikalarını gerçekleştirmeye yönelik teknoloji ve yenilik transferini özendirme amaçlarına yardımcı olabilecektir.(1)

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF): Pazar araştırmaları, hizmet verme merkezleri, danışma faaliyetlerinde bulunmaktadır. AB Komisyonu Bölgesel Kalkınma doğrultusunda oluşturulan projelerin, KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik olmasını amaçlamaktadır.

2.6.2.6. Teknolojik Gelişmenin Desteklenmesi ve AR-GE Çalışmaları

AB ülkeleri sanayisi, rekabet halinde olduğu ABD ve Japonya sanayi teknolojisinin gerisinde kalmaya başlamıştır. Bu açıdan AB sanayisinin yeni yeni teknolojilere ulaşp, uygulamaya koyulması uluslararası rekabet için zorunlu hale gelmektedir. AB sanayi politikasının önemli bir bölümünü de AR-GE çalışmalarının oluşturması gerekmektedir.

AB, AR-GE çalışmalarının desteklenmesi amacıyla 5 yıllık çerçeve programları düzenlemektedir. Bunların içinde KOBİ'leri en çok ilgilendiren programlar şunlardır:

BRITE/EURAM (Basic Research in Industrial Technologies for Europe/ European Research on Advanced Materials) : Bu program sanayi teknolojileri ve yeni malzemeler

(1) Karataş, a.g.e. ss.255-256.

üzerine araştırmalar yapmayı kapsamaktadır.Bilgisayar merkezlerinden ve eğitim çalışmalarından yararlanmalarını sağlamayı hedeflemiştir.(1)

— Ülkeler arası ortaklıklarının özendirilmesi.

AB komisyonu uluslararası ihale ortaklıklarının özendirilmesi amacıyla ihale ortaklığını makro ve sektörel açılardan değerlendirme yoluna gitmiştir.Ayrıca büyük ihalelerden pay alan KOBİ'lerin modernleşme ve yeni teknoloji kullanma çabalarını desteklemek amacıyla KOBİ'lere ve memurlarına yönelik yetiştirme pilot proje başlamıştır.(2)

AB'nin amacı KOBİ'lerin rekabet güçlerini arttırmak, yeni ürünlerin üretim metodlarının geliştirilmesine yöneliktir.Bu program (1989-1992) 4 yılı kapsar ve 499.5 milyon ECU'luk AB katkısı sözkonusudur.

"Bu kapsamda ürünlerin güvenilirlik ve dayanıklılık testleri, lazer teknolojisi ve bunların metal endüstrisinde kullanımı, füsyon teknolojileri, yeni test yöntemleri, CAD/CAM sistemleri ve elektrokimya alanlarında çeşitli araştırmalar yapılmaktadır."(3)

ESPRIT(European Strategic Programme for R and D in Information Technology): Bilgi-İletişim teknoloji alanında araştırma ve geliştirmenin desteklenmesi amacıyla 1984-1993 yıllarını kapsayan 10 yıllık bir programdır.Bu programın ilk amacı 1984-1987 yılları arasında gerçekleşmiş ve bilgi-iletişim teknolojisi alanınıda üye ülkeler arası bir işbirliği başlatmıştır.İkinci bölüm çerçevesinde yürütölen çalışmalar iki ayrı plana bağlıdır.(4)

(1) Akan, a.g.e. s.49.

(2) Karataş, a.g.e. s.257.

(3) Esin, a.g.e. s.106.

(4) Y.a.g.e. s, 107.,

A Tipi Projeler:

Uzun dönemli bir AR-GE faaliyetini içeren bir gruba giren projelerin maliyetlerinin yarısı AB diğer yarısı ise ilgili sektör karşılamaktadır.Bu projelerin AB düzeyinde, işletmeleri ya da işletmelerin en az iki üye ülkeden olması gerekmektedir.

B Tipi Projeler:

Bu tip projeler ise A tipi projelere göre ikinci faaliyetleri kapsamaktadır.AB bu tür projeleri maliyetlerinin yarıdan fazlasını karşılamaktadır.Ayrıca işletmelerin en az iki üye ülkeden olması şartı yoktur.

SPRINT (Strategic Programme for Innovation and Technology Transfer):

Sprint, üye ülkelerdeki işletmeler ve özellikle KOBİ'ler arasında yenilik ve teknoloji transferi amacıyla işbirliğinin geliştirilmesine yönelik bir programdır.Bprint programı çoğunluğunu KOBİ'lerin oluşturduğu üye ülkeler arasında, işletmelerin teknolojik işbirliği anlaşmaları yapmalarını, sanayicilerin üye ülkelerdeki fuarlara katılımının sağlanması, personel değişimi ve teknik standartları ve mevzuatları içeren indeksler düzenlenmesini sağlamaktadır.Danışma kurumları ise KOBİ'ler arasında yenilik yaratma yöntemi, üniversitelerin araştırma çalışmalarının tam olarak sanayi de kullanılması, finansman sağlanması gibi konularda aracılık sağlayacak mekanizmalar kurulması için çalışma yapmaktadır.

2.7.AB'DE KOBİ'LERİ DESTEKLEME ÇALIŞMALARI

AB'de KOBİ'ler için uygun çevre yaratılması, kurulması, gelişmeleri yönündeki çalışmalar yanında bu işletmelerin finansal yönden gelişmelerini sağlamak amacıyla, AB bünyesinde bazı kurumların, yardımları da söz konusudur. Bu kurumlar şunlardır;

2.7.1.Avrupa Sosyal Fonu (The European Social Fund, ESF)

Roma Antlaşması doğrultusunda 1958 yılında kurulmuştur. Amacı; AB içinde işçiler için iş olanaklarının geliştirilmesi ve hayat standartlarının yükseltilmesi, istihdamın kolaylaştırılması ve işgücünün coğrafi ve mesleki hareketliliğin artırılması yönündedir.

2.7.2.Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (European Regional Development Fund, ERDF)

1975 yılında kurulan bu fonun başlıca 3 amacı vardır. Bunlar;

- AB kaynaklarının en yoksul bölgelere kanalize edilmesi,
- Belirlenen politikaların finansal açıdan desteklenmesi için ilave kaynakların hareket geçirilmesi ve
- Topluluk politikalarının aracılığı yapmak.(1)

(1) Akan, a.g.e. s.53.

2.7.3.Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF)

1964 yılında kurulan EAGGF iki bölümden oluşmaktadır.Bunlar; Fonun toplam bütçesinin % 90'ını kapsayan, tarım piyasalarını destekleyen ve stabilizasyon mekanizmasını finanse eden garanti bölümü, fonun toplam bütçesinin % 10'unu kapsayan ve tarımsal ürünlerin işlenmesi veya pazarlanması ile ilgili plan ve projelere destek veren yön verme bölümüdür.(1)

2.7.4.Entegre Akdeniz Programları (Integrated Mediterranean Programmes)(IMP)

Bu programa göre seçilen bölgelerde zırai üretimin arttırılması, çiftçiliğin yeniden yapılandırılması, ekonominin çeşitlendirilmesi, özellikle gençler için sanayi ve hizmet sektörlerinde iş yaratılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

- Kredi Sağlayan Kurumlar;

2.7.5.Avrupa Yatırım Bankası (European Investmen Bank)(EIB)

Avrupa Yatırım Bankası, AB'nin uzun vadeli finansman sağlayan en önemli

(1) Karataş, a.g.e. s.460.

kurumudur.1958 yılında kurulmuştur.Bankanın amaçları; Sanayinin uluslararası rekabet gücünün artırılması, KOBİ'lerin global kredilerle desteklenmesi, az gelişmiş bölgelerin gelişiminin sağlanması, Avrupa ulaştırma ve telekomünikasyon şebekelerinin modernize edilmesi, doğanın korunması, yaşam standartlarının iyileştirilmesi, enerji kaynaklarının korunması şeklinde özetlenebilir.(1)

2.7.6.Yeni Topluluk Aracı (The New Community Instrument)(NCI)

1978 yılında Konseyin, komisyonu AB adına 1 milyar ECU'ye kadar fon toplaması ve bu fonları Avrupa yatırım bankasının yönetiminde kredi kullandırmasını yeterli kılması ile kurulmuştur.Bu şekilde Toplulukta işsizliğin önlenmesi, yatırım düzeyinin yükseltilmesi gibi alanlarda kredi kapasitesinin artırılması ve yatırımlara yeni bir kaynak sağlanması amaçlanmıştır.(2)

2.7.7.Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community)(ECSC)

1951 yılında Paris Antlaşması ile kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) kömür ve çelik alanında ortak bir pazarın kurularak bu AB'ye üye ülkelerin ekonomik gelişmelerine katkıda bulunulmasını amaçlamaktadır.Bunun yanında demir ve

(1) Gençay , a.g.e. s.122.

(2)Karataş, a.g.e. s.467.

elik sektörünün gerilemesi sonucu işten çıkarılan işçilere sosyal tedbirler çerçevesinde maddi yardım yapılması erken emeklilik, eğitilerek yeni iş olanaklarının bulunması gibi çalışmalar yapmak ayrıca kömür ve elik sektörlerinde AR - GE projelerine finansal yardım sağlamaktadır.(1)

(1) Gençay, a.g.e. s.123.

3.BÖLÜM: TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELER VE TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

3.1.TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN GELİŞİM SÜRECİ

Türkiye'de KOBİ'lerin oluşum ve gelişim sürecini incelediğimizde tarihinin oldukça eskilere dayandığını görmekteyiz.Ancak ilk dönemlerde bugünkü anlamda işletmelerden çok esnaf, sanatkar yapısına sahiptirler ve kökleri Osmanlıların kuruluş yıllarındaki ahilik ve lonca sistemine kadar uzanmaktadır.

XIII yy.'da Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş yıllarında zamanın sosyo - ekonomik yapısı içinde orta tabakayı oluşturan esnaflar arasında manevi bir bağ oluşturan aynı zamanda faaliyetlerinin daha düzenli olmasını sağlamak amacıyla mesleki eğitim, sosyal güvenlik gibi alanlarda çeşitli düzenlemeler yapan Ahilik sistemi kurulmuştur.Bu sistem mesleki ve ahlaki kurallara dayanan bir örgüt sistemi şeklinde oluşmuştur.Zamanla ekonomik yapının değişimiyle üretim ve tüketime sınırlandırılmasını getiren loncalık sistemine geçiş başlamıştır.Loncalık sistemi ile birlikte fiyatların saptanması, ürün standardının belirlenmesi ve işgücünün sınırlandırılması yoluyla hammadde arzına bir limit koyulmuş ayrıca rekabetin önlenmesi belli ölçüde sağlanmıştır.

XVIII. yy.'da Avrupa sanayi devrimini gerçekleştirmiş ve Osmanlı İmparatorluğu Avrupa'ya ayak uyduramaz hale gelmiştir.Ülkede tarımsal dengenin de bozulması kentlerin ekonomik yapısını da etkilemiş ve özellikle tarımsal alandaki vergilerin oldukça yüksek olması köyden kente göçe zorlamıştır.Böylece oluşan başıboş işgücü lonca sistemi içinde sorun yaratmaya başlamıştır.İmparatorluk yabancı mallara açık bir pazar haline gelirken, esnaf sanatkar kesimi batı ürünleriyle rekabet edemeyecek duruma gelmiştir.Bu gelişmeler sonucunda 1864'de Islahı Sanayii Komisyonu kurulmuş ve bu komisyon

küçük sanayinin batı ile rekabetini sağlamak amacıyla, gümrük resimlerini yükseltmek, esnaf ve sanatkarları birleştirip, şirketler oluşturmuş, sanat okulları açarak eğitim vermek, yerli ürünleri tanıtmak amacıyla sergiler düzenlenmesi gibi kararlar alınmıştır. Ancak bu kararlar uygulamaya geçirilmemiştir.(1)

1939'da Tanzimat Fermanının ilanından sonra Liberal ekonomi politikası çerçevesinde lonca sistemi sona ermiştir. Cumhuriyetin kuruluşuna kadar, ulusal sanayi oluşturulması amacıyla çeşitli çalışmalar yapılmış, ancak yeterli başarı elde edilememiştir.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra ulusal ekonominin oluşturulması amacıyla çeşitli yasalar çıkarılmıştır. 1924 yılında çıkarılan Ticaret ve Sanayi Odaları Yasası dağınık yapıda ve aynı zamanda önemli sorunlara sahip olan esnaf - sanatkar - küçük üreticiyi örgütlemeyi amaçlamıştır. Finansal sorunların çözümü amacıyla da 1933 yılında Türkiye Halk Bankası kurulmuştur. 1949 yılında da esnaf kesiminin bağımsız olarak örgütlenmesini sağlamak amacıyla "Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri" yasası çıkmış, ancak tüm bu yasalar amaçlarına ulaşamamıştır. 1950 yılında esnaf - sanatkar ve küçük üretici kesimi için bir tanımlama gereğini ortaya koyan sanayi sicil kanunu yürürlüğe girmiştir.(2)

1963 yılından itibaren beş yıllık kalkınma planlarının uygulanmasıyla esnaf - sanatkar ve küçük sanayiciler için çeşitli programlar öngörülmüştür. Şimdi beşer yıllık kalkınma planlarını inceleyelim.

(1) Akan, a.g.e. ss.82-83.

(2) y.a.g.e. s.84.

1963 - 1967 I.Beş Yıllık Kalkınma Planı:

Küçük sanayi işletmelerinin finansman, kredi, örgütlenme, hammadde temini, pazar oluşturulması ve Türkiye Halk Bankası kredilerinin daha fazla ve daha yaygın olarak verilmesi, mesleki eğitim, pazarlama standart tesbiti gereken önemin verilmesi gereği belirlenmiş ve bu amaçla 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Yasası 1964'te çıkarılmıştır.(1)

1968 - 1972 II. Beş Yıllık Kalkınma Planı:

Bu dönemde küçük sanayinin geliştirilmesi ekonomik değişimlere uyumunun sağlanması için düzenlemeye gidilmesi hedeflenmiştir.Bu amaçlama Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatı (UNİDO) ile sanayi ve teknoloji bakanlığı işbirliği ile ilk planda kurulması öngörülen küçük sanayi geliştirme merkezi (KÜSGEM) kuruldu.Gaziantep'te ilk pilot projeye başlandı.Bu projede amaç mevcut işletmeleri daha modern düzeye getirmek ve küçük sanayi sitesi kurabilmektir.Bu dönemde öngörülen başka faaliyetler ise küçük sanayiciye teknoloji seçiminde yardım edilmesi, el sanatları için eğitim olanaklarının yaratılması ve pazar araştırmasının yapılmasıydı.(2)

1973 - 1977 III.Beş Yıllık Kalkınma Planı:

Bu dönemde alınan tedbirlere rağmen küçük sanayinin hala devam eden problemlerine dikkat çekilmiştir.Bunun yanında küçük sanayinin geliştirilmesi amacıyla

(1) Gençay,a.g.e. s.140.

(2) y.a.g.e. s.140.

siparişe göre üretimin yaygınlaştırılması, dışarıdan gelecek talepleri karşılayabilmek için iyi bir organizasyonun oluşturulması, finans, eğitim, teknik danışmanlık sorunlarının ortadan kaldırılması amacıyla KUSGEM'in tüm yurttan örgütlenmesini öngörmüştür.(1)

1979 - 1983 IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı:

Bu planda ilk kez küçük sanayi ile esnaf ve sanatkar kesimi ayırımı yapılmıştır. Yine bu dönemde organize sanayi siteleri kurulması amacıyla verilen kredilerle 18.300 işyerini kapsayan 70 site plan dönemi sonunu kadar tamamlanmıştır. Ayrıca 1983'te KUSGET faaliyete geçmiş ve ülke genelinde bölge müdürlükleri oluşturmayı öngörmüştür.(2)

1985 - 1989 V. Beş Yıllık Kalkınma Planı.

Bu dönemde geçmiş planlardaki önlem ve kararların daha gelişmiş olarak ele alındığı görülmektedir. Esnaf ve sanatkarların önemli bir ekonomik ve sosyal açıdan toplumdaki değeri belirtilerek bunun devamını sağlayıp destekleyecek sosyal politika tedbirlerinin alınacağı belirtilmiştir. Ayrıca tarım dışında çalışan işgücünün % 38'ini oluşturan esnaf, sanatkar ve küçük sanayicinin payını arttıracak tedbirler alınması, küçük sanayicinin de üretim gücünün artırılması, işgücü iş ve dış pazarlara açılmasına yardımcı olacak mali ve teknik desteğin sağlanması, kalite kontrolünün yapılması için gerekli organizasyonun sağlanması, küçük sanayi sitelerinin yaygınlaştırılması, teknik eğitim

(1) Akan, a.g.e. s.85.

(2) y.a.g.e. s.85.

sisteminin oluşturulması, küçük işletmelerin örgütlenmesi, teknik hizmetlerin yaygınlaştırılması, devlet desteğiyle, ucuz tesis ve işletme kredisi olanaklarının artırılması yönünde karar verilmiştir. Bunun dışında küçük sanayi ile ilgili politikaların belirlenmesi için gerekli verilerin sağlıklı ve zamanında elde edilmesi için DİE tarafından işyeri sayımı yapılması kararlaştırılmıştır. Az gelişmiş bölgelerdeki küçük ölçekli işletmeleri göz önüne alarak işletmelerin düşük maliyetli kredilendirilmesi kararına varılmıştır.(1)

1990 - 1994 VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı:

Beş Yıllık Kalkınma Planında belirlenen ilkeler şunlardır;

- Küçük sanayi için potansiyele sahip olan bölgelerde küçük sanayi siteleri yoğunlaştırılacak, ayrıca küçük sanayinin orta ve büyük sanayiyle entegrasyonunun sağlanması ve yan sanayi sistemi içinde geliştirilmesi için teşvikler sağlanmıştır.
- Ekonomiye önemli katkıları olan esnaf sanatkar ve küçük sanayicinin desteklenmesine ilişkin politikalar geliştirilecektir. Bu amaçla mevzuatta düzenlemeler yapılacak ayrıca küçük sanayi mallarının iç ve dış pazarlardaki rekabet gücünü sağlayıcı çalışmalar tamamlanacaktır.
- Küçük sanayi sitelerinde ihtiyaç duyulan nitelikli elemanların yetiştirilmesi ve çıraklık eğitiminin verilmesi sağlanacaktır.
- Küçük sanayinin gelişmesi için AR - GE faaliyetlerine ağırlık verilecektir.
- Küçük işletmelere verilen düşük maliyetli krediler mümkün olduğunca arttırılacak, proje bazındaki kredi talepleri için ipotek karşılığı olmaksızın değerlendirilmesini sağlayacak bir sistem geliştirilecektir.

(1) y.a.g.e. ss.86-87.

—Küçük sanayide kalitenin yükseltilmesi ve kalite kontrolü çalışmaları AT'ye giriş süreci dikkate alınarak uluslararası standartlarda ve rekabet düzeyi yüksek olan mal ve hizmet üretimini sağlayacak biçimde yaygınlaştırılacaktır.

—Küçük sanayinin üniversiteler ve araştırma kurumları ile işbirliği geliştirilecek, desteklenecek, teknoloji yoğun olarak çalışan küçük işletmelerin teknoparklar çerçevesinde teşviki sağlanacaktır.

—Küçük işletmelere yönelik finans ve müteşebbislik eğitim programları uygulanacaktır.

—KOBİ'lerin kapasite kullanım olanakları yurtiçi ve yurtdışında pazarlama olanaklarının artırılması sağlanacak, bu amaçla, işletmelerin örgütlenmesine destek verilecektir.(1) VI. Beş Yıllık Kalkınma Planında, AT'ye uyum amacını güden politikalar güdülmektedir. 1990 yılında KOBİ'ler için üretim, yönetim, planlama, pazarlama, AR-GE ve teknoloji faaliyetlerini destekleyecek çalışmalar yapmayı amaçlayan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, (KOSGEB) kurulmuştur.

1996 - 2000 VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı:

VII. Beş Yıllık Kalkınma Planında Türkiye'de modern teknolojileri, otomasyon olanaklarını kullanarak, büyük imalat sanayimizde istihdamın belirli bir azalma gösterdiği kaydedilirken, KOBİ'lerdeki istihdamın yükseldiğine dikkat çekilmektedir.

Planda KOBİ'lerin mevcut durumu şu şekilde belirtilmiştir. AB ile Gümrük Birliğine başlarken sanayinin en önemli sorunlarından birisi bazı sektörlerde rekabette zorlanmalar olmaktadır. Bunun en önemli sebepleri; Makro ekonomik istikrarın sağlanamaması, kronikleşen yüksek enflasyon, sermaye birikimindeki yetersizlik, sanayi temel girdi

(1) Gençay, a.g.e. ss.142-143.

fiyatlarının yüksekliği, kurumsal yapıdaki istikrarsızlık, teknolojik gelişmelerin yeterince işlenememesi, teknoloji üretilememesi, uluslararası standartlarda ürün kalitesine ve pazarlama organizasyonunda yeterli düzeye ulaşamamasıdır.

Sanayi teşvikleri için ayrılan kaynakların kontrol mekanizmasındaki aksaklıklar nedeniyle amaca uygun kullanılamaması ve kaynak dağılımında etkinlik sağlanamamaktadır.KOBİ'lerin ürün ve kalite geliştirme, finansman, pazarlama, AR - GE, teknoloji ve verimlilik ile ilgili sorunları sürmektedir.

Sanayi rekabet gücünü belirleyen en önemli unsurlardan biri teknolojiyi üretme ve uygulama kapasitesidir.Teknoloji ve bilim, sosyal refahı yükseltici rol oynamaktadır.Bu bağlamda, ileri teknoloji kullanımı ve üretimde etkinliğin artırılması gerekmektedir.

KOSGEB, 38 merkezde KOBİ'lere yönelik mali, teknik ve idari danışmanlık hizmetini sürdürmekle birlikte bu istenilen düzeye ulaşamamıştır.KOBİ'lerin yatırım ve işletme aşamalarında başta finansman olmak üzere, teknik bilgi, kalite, pazarlama ve araştırma en önemli sorun olmayı sürdürmektedir.Planda tüm bu mevcut durum incelendikten sonra aşağıdaki hedefler belirlenmiştir.

- Sanayide verimlilik, kalite ve standardizasyon gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.
- Üretimde esnek sistemlerin ve modern ileri teknolojilerin kullanımı yaygınlaştırılacaktır.
- KOBİ'lerin büyük sanayilerde bütünleşmesi sağlanacaktır.
- İşletmelerin rekabete açılması ve uluslararası piyasalarda olacak güçlü işletmelerin oluşması desteklenecektir.
- Rekabet gücünün artırılması için teknoloji seviyesinin geliştirilmesi, kalitenin artırılması için teknoloji seviyesinin geliştirilmesi, kalitenin artırılması, ana-yan sanayide bütünleşmenin sağlanması yan sanayinin gelişmesine önem verilecektir.

—KOBİ'lerin dış pazarı talebi doğrultusunda da üretim yapması sağlanacak, uluslararası standart ve kalite de üretim yapabilmek amacıyla aynı alanda çalışmalar yapan işletmelerin çok ortaklı ihracat şirketleri oluşturmaları desteklenecektir.

—KOSGEB tarafından, yeni girişimcilere teknolojik gelişmeler ve yönetim teknikleri konularında eğitim vermek hazırlayacakları projelere finans sağlayacak ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemek amacıyla bir program hazırlanacaktır.(1)

3.2. TÜRKİYE'DE KOBİ'LERİN YERİ

KOBİ'ler, ülkelerin sosyal ve ekonomik yapı özellikleri içinde endüstrileşme, sağlıklı kentleşme, optimum dağıtım ve ticaret uygulamaları için önemli bir özellik taşımaktadır.(2) Ayrıca bölgelerarası dengesizliğin giderilmesi ve üretim kaynaklarının yerinde ve etkin olarak kullanılmasında vazgeçilmez bir unsuru oluşturmaktadır.Bu açıdan gerek politika ve stratejilerin oluşumunda etkin olurlar.(3)

Türkiye'de planlı dönemle başlayan hızlı sanayileşme sürecinden bu güne kadar KOBİ'lerin oynadıkları vazgeçilmez rol, zor görevler ve KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri gözönüne alındığında, yapılan destekleme politikalarının KOBİ'lerin taşıdığı öneme paralel olmadığı görülmektedir.(3)

(1) DPT, *VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara, 1995, ss.55-59.

(2) Oktav, a.g.e. s.7.

(3) TÜGİAD, *2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar, XII. Küçük ve Orta Boy İşletmeler*, İstanbul, 1995, s.7.

(4) Oktav, a.g.e. s.7.

KOBİ'ler, bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de istihdam ve iş olanakları yaratma ve yeniliklere açık olmaları açısından ekonominin temel taşları durumundadır.(1) KOBİ'ler, Türkiye ekonomisinin her döneminde gerek politika, gerek sosyal açıdan önemli bir yere sahip olmuşlardır.

1990 yılı itibariyle Türkiye imalat sanayiinde faaliyet gösteren işletmelerin % 99,47'sinin küçük ve orta boy işletmeler olduğu ve bu işletmelerin ülke istihdamının % 56,3'ünü oluşturduğu görülmektedir.(2)

1991 yılında İTO'ya kayıtlı olan küçük ve orta ölçekli işletmelerden 20 ve daha az eleman çalıştıran işyerleri küçük 21'den 100'e kadar eleman çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak kabul edilerek ticaret, hizmet ve sanayide faaliyet gösteren anket çalışmasında da bu işletmelerde çalışan eleman sayıları tablo - 4'deki gibi bulunmuştur.

Tablo - 4.İTO'ya Kayıtlı KOBİ'lerin Eleman Sayısına Göre Dağılımı

İşletmede Çalışan Sayısına	İşletme Adedi	(%)
1 - 5 kişi	393	39,3
6 - 10 kişi	353	35,3
11 - 20 kişi	80	8,0
21 - 30 kişi	58	5,8
31 - 100 kişi	116	11,6
Toplam	1000	100,0

KAYNAK: İlhan Uludağ, Vildan Serin, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler*, İTO Yayın No: 25, 1991, s.45.

(1) Okan Saygun, "KOBİ'ler Gümrük Birliği Kıskaçında" *Girişim Dergisi*, Nisan 1995, s.4.

(2) Hilmi Develi, "KOBİ'lerimiz Güçsüz", *Girişim Dergisi*, Nisan 1995, s.5.

DİE'ünün 1993 verilerine göre, hizmetler sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin % 99,9'unun küçük ve orta ölçekli işletme, bu işletmelerde çalışan kişilerin, hizmetler sektöründe çalışanların % 94,3'ünü kapsadığını görmekteyiz. (Tablo 5 ve 6)

Tüm bu veriler KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yerinin ne denli önemli olduğunun göstergesidir.

Tablo-5. Hizmetler Sektöründe İşletme Sayısının İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı (1993)

	Türkiye Toplamı	%	Küçük Ölçekli İşletme 0 - 9 Kişi	%	Orta Ölçekli İşletme 10 - 49 Kişi	%	Büyük Ölçekli İşletme 50+ Kişi	%
Ticaret	617.452	100	610.755	98,9	6.302	1	395	0,1
Otel Motel Pansiyon	6.316	100	5.339	84,5	801	12,7	176	2,8
Lokanta Kahvehane	110.826	100	109.058	98,4	1.737	1,57	31	0,03
Ulaştırma Depolama Haberleşme	14.252	100	13.099	91,9	1.024	7,2	129	0,9
Diğer Hizmetler	113.026	100	110.912	98,1	1.883	1,7	231	0,2
Toplam	861.872	100	849.164	98,5	11.747	1,4	926	0,1

KAYNAK: DİE, *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Birinci Aşama Sonuçları Türkiye Toplamı*, 1992, Ankara, Ekim 1994 (KOSGEB'in KOBİ sınıflandırması kullanılmıştır)

Tablo-6.Hizmetler Sektöründe Çalışan Sayısının İşletme Büyüklüğüne Göre Dağılımı(1993)

	Türkiye Toplamı	%	Küçük Ölçekli İşletme 0 - 9 Kişi	%	Orta Ölçekli İşletme 10 - 49 Kişi	%	Büyük Ölçekli İşletme 50+ Kişi	%
Ticaret	1.238.350	100	1.097.262	88,6	101.845	8,2	39.243	3,1
Otel Motel Pansiyon	56.262	100	17.808	31,7	15.608	27,7	22.846	40,6
Lokanta Kahvehane	269.554	100	241.529	89,6	25.657	9,5	2.368	0,9
Ulaştırma Depolama Haberleşme	69.815	100	34.349	49,2	18.517	26,5	16.949	24,3
Diğer Hizmetler	266.812	100	209.826	78,6	30.727	11,5	26.259	9,9
Toplam	1.900.793	100	1.600.774	84,2	192.354	10,1	107.665	5,7

KAYNAK: DİE, Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Birinci Aşama Sonuçları Türkiye Toplamı, 1992, Ankara, Ekim 1994 (KOSGEB'in KOBİ sınıflandırması kullanılmıştır)

3.3. TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMI

Türkiye'de de bütün ülkelerde olduğu gibi resmi ve görüş birliğine varılmış kesin bir tanım yoktur.Halkbank,DİE,DPT,KOSGEB v.b. çeşitli kurum ve kuruluşlar değişik amaçlarla tanımlar yapmaktadır.Bu KOBİ'ler açısından önemli bir sorundur.Çünkü

yasalardaki tanım eksikliği karışıklıklara neden olmaktadır.(1)

Çeşitli kurumlar tarafından bugüne kadar yapılan tanımlar şunlardır;

- Teşviki Sanayi Kanunu
- sayılı Muamele Vergisi Kanunu
- Türk İş Kanunu
- Türk Ticaret Kanunu
- Gelir Vergisi Kanunu
- sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Kanunu
- sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu
- Sanayi Sicili Kanunu
- Türkiye Halk Bankası
- DİE
- Sınai Yatırım ve Kredi Bankası
- Küçük sanayi siteleri kredilerine uygulanan tanım

Söz konusu kurumlar yaptıkları tanımlamalarda birtakım nicel ve nitel kriterler kullanmaktadırlar. Kullanılan bu kriterler şunlardır.

Niteliksel Kriterler

- Makina ve ekipman kullanımı
- Üretimde kullanılan emek ve sermaye payları
- İşletme mülkiyeti ile yönetimin birbirinden ayrılması

(1) "KOBİ'ler Gelecek 10 Yılı Tariflediler", *Dünya Gazetesi*, 20.10.1995, s.8.

Niceliksel Kriterler

- İşçi sayısı,
- Kullanılan enerji miktarı,
- Sabit sermaye,
- Yıllık satış tutarı.(1)

KOBİ tanımının yapıldığı bu yasaların bazılarını gözden geçirirsek aradaki farkları açıkça görürüz.1927’de yürürlüğe giren Teşviki Sanayi Kanuna göre 5 işçiden ve 9 beygirlik muharrik güçten fazla çalıştıran işyerleri büyük işletme olarak tanımlanmıştır.Türk İş kanunu(1936) göre en fazla 10 kişi çalıştıran işyerleri küçük işletme kabul edilmektedir.

3.3.1. DİE Tanımı

Yaptığı tanımlarda enerji kullanımı ve istihdam kriterlerini kullanan DİE,1980 sonrasında yalnızca işgücü kriterini kullanmaktadır.1980 sayımında,10 kişiden az işçi çalıştıran işletmeler küçük işletme,10 kişi ve daha fazla çalışanı olan işletmeler de büyük işletme olarak kabul edilmiştir.1983’den itibaren küçük,orta ve büyük işletme olarak 3’lü bir şekilde tanımlanmaya başlanmıştır.

(1) Akan, a.g.e. ss.74-75.

Tablo-7. DİE'ye Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

İşletme Büyüklüğü	Çalışan İşçi Sayısı
Küçük İşletme	1 - 9
Orta Ölçekli İşletme	10 - 24
Büyük Ölçekli İşletme	25 ve daha çok

KAYNAK: Sema Gençay, "Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri, Önemi Destekleme Çalışmaları ve Türkiye" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993) s.11.

3.3.2. Türkiye Halk Bankası Tanımı

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin en önemli finansman kaynağı olan Türkiye Halk Bankası kredi faaliyetlerinin organizasyonu açısından işletme tanımları yapmıştır. Aldığı son kararlar yaptığı tanım tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo - 8. T.Halk Bankasına Göre İşletme Sınıflandırılması

İşletme Büyüklüğü	Çalışan İşçi Sayısı	Sahip Olunan Makina ve Ekipman Toplamı
Küçük İşletme	1 - 49	Toplam Yatırım
Orta Ölçekli İşletme	50 - 250	250.000.000'dan az
Büyük Ölçekli İşletme	250'den Fazla	2.500.000.000'dan az
		2.500.000.000'dan çok

KAYNAK: Sema Gençay, "Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri, Önemi Destekleme Çalışmaları ve Türkiye" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993) s.12.

3.3.3.Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası Tanımı

Sanayi Yatırım ve Kredi Bankası kredi faaliyetlerinde kullanmak amacıyla küçük ve orta ölçekli işletme tanımları yapmıştır. Bu tanımlamaya göre aşağıdaki özellikleri taşıyan işletmeler küçük ölçekli olarak kabul edilmektedir.

- 1980’den itibaren makina parkı değeri 350.000 \$,
- Tevsii yatırımları tutarı 500.000 \$,
- Yatırılan birimin istihdam başına yatırım değeri 15.000 \$ veya altında olan işletmeler.(1)

3.3.4.KOSGEB’in Tanımı

Küçük sanayi işletmelerine yatırım, üretim, yönetim konularında destekleme çalışmalarında danışmanlık, enformasyon, teknoloji konularında bulunan KUSGET (Daha sonraları adı KOSGEB olarak değişmiştir)’de kendine göre tablo 9’deki tanımlamayı yapmıştır.

Tablo - 9.KUSGET’e Göre İşletme Sınıflandırılması

İşletme Büyüklüğü	Çalışan İşçi Sayısı
Küçük İşletme	1- 9
Orta Ölçekli İşletme	10 - 49
Büyük Ölçekli İşletme	50’den Fazla

KAYNAK: Sema Gençay, “Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri, Önemi Destekleme Çalışmaları ve Türkiye” Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993) s.12.

(1) y.a.g.e. s.81.

1990 yılında KUSGET, KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayisi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı)'e dönüştü ve 3624 sayılı Kuruluş Yasasına göre yeni bir tanımlama yapılmıştır.

Tablo - 10, KOSGEB'e Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

İşletme Büyüklüğü	Çalışan Sayısı
Küçük İşletme	1 - 50
Orta Ölçekli İşletme	51 - 150
Büyük Ölçekli İşletme	150' den fazla

KAYNAK: Sema Gençay, "Avrupa Topluluğunda Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri, Önemi Destekleme Çalışmaları ve Türkiye" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 1993) s.14.

3.3.5. TOSYÖV'ün Tanımı

Tosyöv Vakfı KOBİ tanımını pratikten gelen tecrübelere dayalı olarak tablo 11'deki gibi belirlemiştir.

Tablo-11. TOSYÖV'e göre işletmelerin sınıflandırılması.

İŞLETME BÜYÜKLÜĞÜ	ÇALIŞAN SAYISINI
Çok Küçük İşletme	0 -10 kişi
Küçük ve Orta Ölçekli İşletme	10 - 100 kişi
Büyük İşletme	100+ kişi

KAYNAK: Max George Meier, "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Örgütlenmesi", *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO Araştırma Dairesi Yayın No: 5, 17 Mayıs 1991, s.108.

TOSYÖV küçük ve orta ölçekli işletmeler arasında bir ayırım yapmamakta birlikte ele almaktadır.Çünkü teknolojisiz bir 40 kişilik işletme modern teknoloji ile çalışan 15 işçilik bir işletmeden daha verimsiz çalışabilmektedir.

3.4.TÜRKİYE'DE KOBİ'LERE YÖNELİK FAALİYETLERDE BULUNAN KURULUŞLAR

Türkiye'de çeşitli açılardan KOBİ'lere yönelik faaliyetlerde bulunan kuruluşlar aşağıda yer almaktadır.(1)

3.4.1.Milli Prodüktivite Merkezi(MPM)

- Eğitim,yeniden örgütlenme, ücret sistemleri konusunda danışmanlık
- Üretim, personel yönetimi, hizmet içi eğitim
- Soruları yanıtlamak, teknik gelişmeleri yayınlamak, işletmecilikteki son gelişmeleri duyurmak gibi alanlarda çalışmalar yapmaktadır.

3.4.2.Ticaret Ve Sanayi Odaları

Üyelerinin mesleki ilerlemelerine yardımcı olmak, problemlerinin çözümü için araştırmalar yapmak, yayınlamak ve eğitim alanında seminerler düzenlemek, üyelerinin ekonomik,mesleki ve sosyal gereksinimlerini karşılamak, esnaf ve küçük sanatkarın sicilini tutmak gibi görevleri vardır.

(1) Uludağ, a.g.e. ss.34-38

3.4.3.Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanayi Ve El Sanatları Genel Müdürlüğü

- Küçük sanat kooperatiflerinin oluşum ve işletmelerini sağlamak, sanayi sitelerinin kuruluşunda kredi verilmesi,
- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından organize sanayi bölgelerinin finansal açıdan desteklenmesi için çalışmalar yapılması,
- Küçük sanayi işletmelerinin işlerini mevzuat çerçevesinde tanzim etmek ve denetlemek,
- Yurtiçi ve dışı fuarlarda küçük işletmelerin ürünlerini sergilemek faaliyetlerinde bulunurlar.

3.4.4.Teşebbüs Destekleme Ajansı(TDA)

Küçük işletmelerde, kamu ve özel sektör kuruluşları aracılığı ve yardımlarıyla; pazar araştırma, pazar güvencesi, eğitim desteği, yeri, uzman ve teknik personel sağlamak gibi çalışmaları vardır.

3.4.5.Esnaf ve Kefalet Kooperatifleri

1163 sayılı yasaya dayanarak üyelerine işlerini yürütmekle kredi sağlamada kefil olmak, ihtiyat fonlarıyla üyeleri ilgilendiren mesleki, sosyal, sağlık tesisleri ve sigorta kurumları kurmak, üyelerine kefil olma ve borç verme konularında yardımda bulunmaktadır.

3.4.6. Türkiye Halk Bankası

Halk Bankası Türkiye’de, esnaf, sanatkar ve KOBİ’leri desteklemek üzere kurulan tek bankadır. Ülkenin her yöresinde daha iyi hizmet vermek için çok küçük yerleşim birimlerinde dahi şubesi vardır. Böylece hizmet ettiği kesim ile direk temasa geçer.

KOBİ’lerin finansal sorunlarını çözüm getirmek amacıyla yurt içi ve dışından sağladığı fonlardan kredilerin 3 ana kaynağı vardır; Sermaye, T.C. Merkez Bankası reeskont kaynağı ve mevduatlardır.

Halk Bankasının kullandığı krediler;

- Ticari Krediler,
- Kooperatif Kredileri,
- Sanayi Kredileri,
- Fon kredileri, olmak üzere 4 türdür.

Ticari Krediler: İşletmeler tarafından kullanılan kısa vadeli işletme kredileri, teminat mektubu gibi gayrinakti, ithalatçı ve ihracatçı işletmelere kullandırılan kredilere ticari krediler denilmektedir.

Kooperatif Kredileri: İşyeri açma, taşıt edinme, makina, araç ve gereç satın alma ve işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, kefalet kooperatifleri veya doğrudan Türkiye Halk Bankası tarafından kullandırılan kredilerdir.

Sanayi Kredileri: KOBİ'lerin, yatırım ve işletme kredisi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullandırılan kredilerdir.

Fon Kredileri: Yurtiçi ve yurtdışı kaynaklardan sağlanan fonlardan kullandırılan kredilere fon kredisi denir. Yurtiçi kaynaklı fonlar genelde küçük sanayi siteleri ve organize sanayi bölgelerinin yapımına yöneliktir. Dış kaynaklı fonlar özel kredi programları çerçevesinde yatırım ve işletme kredisi olarak verilmektedir. Halen yürürlükte 5 kredi vardır.

—KSF-I Kredi Özel Fonu

—KFW Teşvik Fonu

—Sanayileşme Fonu

—Dünya Bankası Kaynaklı / II. KOBİ Sanayi Projeleri

—Dünya Bankası Kaynaklı / Tarım Sanayi Projeleri

Hazine Kaynaklı Fon Kredileri: Yatırımları ve döviz kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu'ndan, Halk Bankası aracılığı ile fon kaynaklı yatırım teşvik kredileri vardır. KOBİ teşvik kredilerine yalnızca Halk Bankası aracılık eder.

Türk Alman Teknolojik Danışma Projesi: KOBİ'lere danışmanlık hizmeti konulu bir proje anlaşması mevcuttur. Bu anlaşmanın amacı hedef bölgelerdeki metal, ağaç işleri ve imalat sanayilerinin verimliliklerini arttırmak, üretimlerini genişletmek ve kalitelerini yükseltmektir.

KSF-I Danışmanlık - Eğitim Programı: Danışmanlık - Eğitim programı olan bu fonun amacı Almanya'dan Türkiye'ye dönen ya da dönecek olan işçilere danışmanlık ve eğitim hizmeti vermektir. Bu amaçla Halk Bankası tarafından işletmelere Danışmanlık - Eğitim hizmeti verilmekte, seminerler düzenlenmektedir.(1)

3.4.7. (KOSGEB) Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

1983 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş olan KUSGET Genel Müdürlüğü 1990 yılında KOSGEB olarak değişmiştir.

KOSGEB'in kuruluş amacı, ülkenin ekonomik ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasında KOBİ'lerin payını ve etkinliğini arttırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun olarak gerçekleştirmektir.

Sanayileşme sürecindeki ülkemizde, üretimin artırılması, ürün kalitesinin yükseltilmesi ve verimin artırılması için acil olarak kurumsal ve yapısal düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Bu, KOSGEB'in ulusal düzeyde yaygınlaştıracığı hizmetlerle, çeşitli sanayi kesimlerinde, sanayi işletmelerini, işyerinde veya işyeri dışında karşılaşabilecekleri bir takım teknik ve ekonomik güçlüklerine çözüm getirecek bir takım

(1) Abdullah Demir, "Kredi Konusunda Devlet Destekleri", *Küçük İşletmeleri Yönelik Devlet Destekleri*, TES-AR Araştırma Notları, No:3, Ankara 1993, ss.21-29.

teknik ve ekonomik güçlüklerine çözüm getirecek desteklemeyi, bu işletmeleri kalite, teknoloji, pazar olanakları açısından daha üst düzeylere çıkarmak amaçlanmıştır.(1)

KOSGEB'in KOBİ'lere yönelik faaliyetleri aşağıda yer almaktadır;(2)

Bilgi ve Dökümantasyon Hizmeti: KOSGEB'in bünyesinde kurulan Avrupa Birliği Bilgi Merkezi sanayiciye bilgi ve dökümantasyon hizmetini eksiksiz, süratli ve ucuz olarak vermek amacıyla kurulmuştur.

Merkezi ulusal ve uluslararası bilgi ağlarını kullanarak dünyanın dört bir yanında işletme bazında sağladığı bilgileri, üretim standartlarını, ihaleleri, mevzuatı, iş tekliflerini ve benzeri konulardaki güncel bilgileri sağlıklı ve sınıflandırılmış olarak kullanıcının emrine sunmaktır.

Danışmanlık Hizmeti: Yurt çapında küçük ve orta sanayilerin (KOS) birarada bulunduğu bölgelere Danışmanlık ve Kalite Geliştirme Merkezleri (DKGM) kuran KOSGEB, sanayici ile yakın ilişki içinde ucuz hizmet ve yakın ilişkiyi amaçlamaktadır.İşletmecinin yapacağı yalnızca sorununu KOSGEB'e getirip çözüm istemek ve hizmetin karşılığını ödemektir.Eğer KOSGEB sorunu kendi elemanları ile çözemezse dışarıdaki uzmanlardan yararlanmaktadır.

(1) Saadettin Karaerkek, "Teknik Hizmetler ve İşletmecilik Konusunda Devlet Destekleri", *Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Destekleri*, TES-AR Araştırma Notları, No:3, Ankara 1993, s.51.

(2) "KOSGEB: Avrupa Gümrük Birliği Öncesinde" *KOSGEB*, 1995.

Eğitim Hizmeti: KOSGEB, Ankara, İstanbul, İzmir ve Gaziantep'te bulunan Eğitim Hizmetleri ile KOS'lara etkin eğitim hizmeti vermektedir. Eğitim Hizmetleri, eğitim programları yanında ucuz fiyatla kitap satışında da bulunmaktadır.

Teknoloji Geliştirme Merkezleri: İTÜ ve ODTÜ Kampüslerinde faaliyet gösteren Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER), işletmelere teknolojik açıdan hizmet verir. TEKMER'ler ileri teknoloji ve üretim metodları kullanarak yeni ürün yaratmak isteyen girişimcilere ödeyecekleri katılım payları karşılığında TEKMER merkezlerinde uygun çalışma ortamı sağlamak ve danışmanlık yapmaktadır. Bu uygulamaların başarılı olması sonucu diğer bazı üniversiteler ile de işbirliğine gidilmesi planlanmıştır.

Üniversite-Firma Danışma İşbirliği: Ürün, üretim ve yönetim sorunlarını KOSGEB aracılığı ile üniversitelerdeki bilgi birikiminden yararlanarak çözmek amacıyla işletme UNFID (Üniversite Firma Danışma)'e başvurarak sorununa çözüm ister. Kuruluş konuyu inceleyerek üniversite ve öğretim görevlisini belirler. Öğretim görevlisi, işletmenin onayını alarak yeni mezun bir genci işletmede görev almak üzere belirler. Bu genç hocalarıyla ortak çalışarak soruna çözüm getirici bir proje hazırlar. KOSGEB bu hizmetin % 50'sini karşılarken diğer yarısını işletme öder.

Girişimciliği Yönlendirme Hizmeti: KOSGEB, girişimciliği özendirme amacıyla çok sayıda proje uygulamaktadır. Kalkınma bölgelerindeki potansiyel girişimcilere, TEKMER'lerde yer alan yenilikçi teşebbüs sahiplerine, meslek okullarındaki gençlere ve bayan girişimcilere katkılar sağlanmaktadır.

Ortak Hizmet Atölyeleri:KOSGEB, sanayicinin üretime yönelik faaliyetleri sırasında, pahalı olduğu için temin edemediği makina, ekipman ve tezgahı, ortak kullanım atölyelerinde KOS'ların hizmetine sunmaktadır.

Laboratuvar Hizmetleri:Kaliteli bir üründe kullanılan teknik kadar, malzemelerin doğru seçimi de önemlidir.KOSGEB'in yurt genelindeki hizmet merkezlerindeki laboratuvarlarında, sanayiciye kullandığı malzemeyi ve ürettiği ürünü tanıması ve iyileştirmesinin yolları öğretilir.Mekanik test laboratuvarlarında ürünün ya da kullanılan malzemenin nitelikleri belirlenir.

Yan Sanayi Geliştirme Hizmetleri: KOSGEB, yüksek ihraç potansiyeli bulunan veya ithal ikamesi sağlayan sektörlerin yan sanayilerini desteklemek suretiyle güçlenmelerine hizmet eder.Halen Taşıt Araçları Yan Sanayiciler Derneği (TAYSAD) ile otomotiv yan sanayisini geliştirme projesini uygulamaktadır.

Sektör Geliştirme Hizmeti: KOSGEB, KOS'lara işletmelerinin özelliklerini gözönünde tutarak verdiği desteğin yanında çalıştıkları sektör bazında da önemli geliştirme hizmetleri vermektedir.İhtisas merkezi aracılığı ile verilen bu hizmetleri sanayiciye kuruluş aşamasında bazı tasarruflar sağladığı gibi, sektördeki gelişmeleri de kendi işyerlerinde süratle uygulamalarına olanak verir.

Fuar Çalışmaları: KOSGEB, KOS'ların uluslararası piyasalarda tanınmasını ve ticari bağlantılar kurmasını, teknik ve finansal olarak etkin bir şekilde desteklemektedir.Her yıl ülkemizin aktif olarak katılması uygun görülen uluslararası fuarlarda desteklenecek olanlar KOSGEB tarafından belirlenir ve masraflara hangi oranda katılacağı duyurulur.

Finansal Destekleme: KOBİ'lerin en önemli sorunları, kendi bünyelerine uygun finansal desteği sağlayamamalarıdır. Kredi kaynaklarından yeterli kredi payı alamadıkları gibi mevcut kaynaklara ulaşmaları da kolay değildir. KOSGEB, bugünün maddi ve yasal olanaksızlıklar ile yeterli finansal desteği verememektedir. Ancak bu amaçla bazı pilot projeler uygulanmaktadır. Örneğin dokuma tezgahlarının modernizasyonu için finansal kiralama yoluyla ve desteklediği projeler için kredi garantisi sağlanmasında finansal kiralama ile dokuma tezgahları daha süratle yenilenebilmektedir. Bu hizmetten yararlanabilmek için işletmenin vergisini verip, teminat göstermesi zorunludur.

KOSGEB ortağı olduğu kredi Garanti Fonu A.Ş. aracılığı ile işletmelere doğrudan garanti vermekle ve finansal kiralama işlemlerini kolaylaştırmaktadır. Finansal kiralama kuruluşları, KOSGEB'in desteklediği işletmelerden finansal kiralama işlemi nedeniyle, ipotek ve kefalet istememektedir. KOSGEB Teknoloji Geliştirme Merkezleri aracılığı ile girişimciye finansal destek sağlamaktadır.

3.4.8. Çıraklık Eğitimi Genel Müdürlüğü

Teknik eğitim, KOBİ'lerin sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bunun bilincine varılarak ilk olarak 1960 yılında Milli Eğitim, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı olarak "Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü" kurulmuş daha sonra teknik alanda işgücü ihtiyacını karşılamak amacıyla faaliyetlerde bulunana bu Genel Müdürlük 1983 yılında Çıraklık Eğitim Genel Müdürlüğü ile birleştirilmiştir.

Genel Müdürlük, çırakların, kalfaların ve ustaların eğitimi, mesleki ve monitör kurslarının düzenlenmesi işlerini yürütmektedir. Görevleri şöyledir;

—Kurulan çıraklık öğretim merkezleri ve Çıraklık Okulu ve Eğitim Merkezlerinde, çırak, kalfa ve ustalara mesleki eğitim vermek ,

—Hiç eğitim görmemiş veya eğitime başladığı halde tamamlayamadan ayrılmış veya eğitimini tamamlamış kişilere teknik eğitim sağlamak.

Genel Müdürlüğün nihai amaçları ise şunlardır;

- Çırak öğrencilerin sigortalanması böylece sigortalı çalışmanın yaygınlaştırılması,
- Çırak, usta ve kalfaların mesleki tecrübeye sahip olmalarını, sağlayarak üretimin kalitesini arttırmak,
- Çırakların yapılan bir sözleşme ile belli bir program çerçevesinde işyerinde mesleki eğitimlerini sağlama, böylece çalışma hayatında disiplinin sağlanması,
- Ustalık belgesi alanların kendi işyerlerini açmaya olanak sağlanmasıyla, işyeri açmanın özendirilmesi,
- Eğitim programı sonunda diplomaların verilmesiyle çırak, kalfa ve ustalık diplomaları olanların sosyal statülerinin yükseltilmesinin sağlanması.(1)

3.4.9.Küçük Sanatkar, Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü

KOBİ'ler için işyeri temini önemli bir sorun olarak günümüzde varlığını sürdürmektedir.1977 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yönetiminde “Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanat Siteleri İnşaatı ve İşletme Giderleri” fonu tahsis edilmiş ve bu fonlar Türk Halk Bankası’nda toplanmıştır.Bu fondan küçük sanayi sitesinin inşa edileceği bölgedeki belediye veya kooperatiflere krediler verilmektedir.Ancak bu faaliyetlerin bir de kontrolü söz konusudur.Kontrol ve denetimin sağlanması amacıyla Sanayi Bakanlığına bağlı “Küçük Sanatkarlar Sanayi Bölgeleri ve Siteleri Genel Müdürlüğü” kurulmuştur.

(1) Akan, a.g.e. ss.135-136.

1987 sonuna kadar 167 küçük sanayi sitesi kurulmuştur ve çalışmaları halen devam etmektedir. Ancak yapılan küçük sanayi sitelerinin teknik ve sosyal alt yapıları tam olarak oluşturulamamıştır. Bu durum çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir. (1)

3.4.10. BAĞ-KUR Genel Müdürlüğü

1946 yılında kurulan işçi sigortaları kurumu ve 1965 yılında Sosyal Sigortalara dönüşmüş 1950 yılında ise T.C. Emekli Sandığı Sosyal Güvenlik alanında kurulmuşlardır. Ancak esnaf-sanatkar ve küçük sanayici için böyle bir kurum 1971 yılına kadar kurulmamıştır. Bu tarihte çıkarılan 1479 sayılı kanun ile BAĞ-KUR kurularak bu konudaki açığı kapatmıştır. BAĞ-KUR'un çalışma alanları şunlardır;

- Esnaf-sanatkar ve bağımsız çalışanların sigortalanması,
- Malüllük, ölüm ve yaşlılık sigortası yapılması,
- Esnaf-sanatkar ve bağımsız çalışanlara konut ve işyeri kredilerinin sağlanması,
- Sağlık hizmetlerinin verilmesi.

Günümüzde BAĞ-KUR'a kayıtlı sigortalı olmasına rağmen bu kesimde sigortasız çalışanların halen büyük oranlarda olduğu bilinmektedir. BAĞ-KUR'un ağırlıklı çalışma alanı, esnaf-sanatkar ve küçük işletmecilere sosyal güvenlik hizmetlerinin verilmesidir.

(1) y.a.g.e. ss.133-134.

BAG-KUR 1985 yılına kadar sağlık hizmetleri vermemiş bu uygulamaya 1986 Ocak ayından itibaren başlamış ve sigortalılar beraber eş ve çocukları, anne ve babaları, yaşlılık ve ölüm aylığı alanlar sağlık hizmetlerinden yararlanmaya başlamışlardır.

3.4.11. (TOSYÖV) Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı

1990 yılı içinde faaliyetlerine başlayan TOSYÖV'ün en önemli amacı, Türkiye'deki işletmelerin % 99'unu oluşturan KOBİ'lerin her konuda desteklenmesini sağlamak ve bu işletmelerin örgütü olmaktadır.Genel olarak TOSYÖV 10-100 kişi arasında çalışanı olan işletmeleri hedef almakta ancak serbest meslek mensuplarının ve her alandaki yöneticilerin de sorunlarının tespiti ve çözümünde rol almayı hedeflemektedir.

TOSYÖV faaliyetlerini yürütürken çatısı altında topladığı kesimin sesini duyurması, sorunlarının çözümüne çalışması, etkin bir eğitim ve danışmanlık hizmeti vermeyi amaçlamaktadır.TOSYÖV aynı zamanda uluslararası ilişkilerini de canlı tutmaya çalışmakla ve uluslararası kuruluşlarla yakın bir işbirliğine gitmektedir.Örneğin, Almanya'da KOBİ'lere yönelik olarak çalışan MIT'lerle sıkı bir işbirliği içindedir.Bunun yanında 1941 yılından itibaren Avrupa Ekonomik Forumu Birliği üyesi durumundadır.Buradaki amaç AB ülkeleri ile ithalat ve ihracat ilişkilerini sağlamaktır.TOSYÖV'ün faaliyetleri içinde eğitim amaçlı yönetici eğitim seminerleri de vardır.KOBİ'lere iş kurma ve faaliyet aşamasında karşılaşılan finansal konularda kredi ve teminat bulmayı kolaylaştırmak amacıyla çalışmalar yapmaktadır.(1)

(1) Max Georg Meier, "Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Örgütlenmesi", *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*, İSO Araştırma Dairesi, Yayın No:5, 17 Mayıs 1991, ss.112-113.

3.4.12. Vakıflar Bankası

Türkiye Vakıflar Bankası, T.C. Merkez Bankası reeskont ve Dünya Bankası v.b. gibi kaynaklardan bitkisel depolama, madencilik, seramik, gıda, demir-çelik, içecek, elektronik, dokuma, deri işletme, kağıt sanayi, taşıt araçları ve parça imalatı, plastik ürünleri, inşaat ve bayındırlık, turizm, makina imalatı, sağlık ve eğitim alanlarında faaliyet gösteren işletmelere kredi vermektedir. Bu krediler TL olarak kullandırılanlar, 3 aydan 2 yıla kadar, döviz cinsinden olanlar ise 3 aydan 5 yıla kadar vadeler üzerinden verilir.(1)

Krediler yanında Vakıfbank'ın bir başka hizmeti de KOBİ'lere yönelik olarak başlatılan bir programdır. Bu programın amacı KOBİ'leri bürokrasi ağından kurtarıp güçlendirerek Gümrük Birliğine hazırlamaktır. Vakıfbank'ın KOBİ'lere destek programı kapsamında yaptığı en önemli çalışma KOBİ'lere her türlü yardımı yapacak olan bir Araştırma Geliştirme şirkettir. Şirket, yürütülecek çalışmaların bürokrasi engeline takılmadan hızlı ve etkili bir biçimde gerçekleştirilmesini amaçlamaktadır. Uzun vadeli teknik yardımların yürütülmesini sağlayacak olan şirket, hangi işletme ve yörelere öncelik verileceğini önceden belirleyecektir. Şirket hizmetini, geniş donanımları bilgisayar ağıyla çalışan, geniş donanımlı bir bilgi bankası aracılığı ile yapacaktır. Ülke ekonomisine katkısı fazla olan illere öncelik tanınarak, uzman bir kadroyla işletmelerin tüm sorunlarını belirleyerek, çözüm yolları üretilecektir.

Bunun yanında girişimcilere ve KOBİ'lere destek vermeyi amaçlayan Vakıfbank, girişimcilerin eğitilmesi, maddi ve teknik destek sağlanması içinde araştırmalarını

(1) TÜGİAD; a.g.e. s.14.

sürdürmektedir.(1)

3.4.13 Diğerleri

Küçük Sanayi Kooperatifleri:

Üyelerinin ürünlerinin alım ve pazarlanmasını yaparlar.

İlgili Meslek Kuruluşlar:

- Esnaf ve Sanatkarlar Derneği
- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Birlikleri
- Esnaf ve Küçük Sanatkarlar Konfederasyonu

Sinai Yatırım ve Kredi Bankası (SYKB)

Belirlediği ölçütlere göre, küçük işletmelere emek yoğun yatırım projeleri kapsamında krediler vermektedir.

- Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu(TÜBİTAK)

(1) Neşe Sarıdoğan-Sena Efe, "Vakıfbank'tan KOBİ'lere Gümrük Birliği Hazırlığı" *Ekonomik Trend*, Sayı : 32, 6 Ağustos 1995, ss.22-23.

3.5. TÜRKİYE'DE DEVLET YARDIMLARI

Türkiye'deki devlet yardımlarını AB ile Türkiye'deki uygulamaları karşılaştırarak yapabiliriz.(1)

Sermaye Yardımı: Sabit sermaye yatırımlarının belli oranlarda sübvansede edilmesidir. Bu yardım AB'de her ülkede kalkınma düzeyi açısından bölgelere göre, yatırımın istihdam yaratma özelliğine, projenin özelliğine ve sanayi niteliğine göre değişik oranlarda uygulanmaktadır. Türkiye'de bu tür bir uygulama günümüze kadar yapılmamıştır. Yalnızca yurt içinde imal edilmiş uygun görülen makina ve teçhizatın KDV'sine karşılık gelen miktar teşvik primi olarak yatırımcıya ödenmektedir. Ayrıca büyük proje yatırımlarında ve öncelikle bölgelerdeki yatırımlarda enerji teşvik edilmektedir.

AR-GE Yatırımları: AR-GE faaliyetlerinin teşvik ve desteklenmesini sağlayan devlet yardımlarıdır. AB'de AR-GE faaliyetlerine ilişkin maliyetin belli bir oranı sübvansede edilmektedir. Yeni ürün ve teknik gelişmeyi amaçlayan yatırımların belli bir oranında faizsiz avans verilmektedir. Ücret maliyetinin, fatura ibrazını göre belli bir oranı sübvansede edilmektedir. Türkiye'de son çıkarılan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Karar" ile sanayi tesislerinin yeni ürün veya üretim yönetimi geliştirmeye, teknoloji yenilemeye, kalite ve verimlilik artışına yönelik projelerin alet, teçhizat ve yazılım giderlerinin % 50'sinin yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Faaliyetleri Teşvik Fonu Kaynaklarından Kredilendirilmesine başlanmıştır.

(1) Vakıfbank, *Gümrük Birliğinin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri*, Vakıfbank Araştırma Dizisi, No :1, Ankara, ss.62-66.

Eğitim Yardımı: Sanayi sektöründe çalışan kişilerin, mesleki eğitimine ilişkin giderlerin bir kısmının devlet tarafından karşılanmasıdır. AB’de eğitim masraflarının belli bir oranı, devlet yardımları ile karşılanmakta, işçi-çırak eğitimi, yönetici ve idari personelin eğitimi, yeni teknolojileri kullanmış eğitimleri verilmektedir. Türkiye’de de eğitim teşvikleri uygulanmaktadır.

Faiz Sübvansiyon: Firmalarını banka ve diğer finansman kaynaklarından sağladıkları kredilerin faizlerinin doğrudan finanse edilmesi veya belli bir süre ertelenmesi şeklinde yapılan nakit yatırımlarıdır. AB’de faiz sübvansiyonu, belli bir dönem için faiz ertelemeleri veya sermaye yatırımlarının belli bir yüzdesinde ve bölgelere göre değişen faiz sübvansiyonları şeklindedir. Türkiye’de devletin haricindeki kaynaklardan kullandırılan kredilere faiz sübvansiyonu uygulanmamakta, sadece devlet destekli ucuz kredi imkanları sağlanmaktadır.

Yeni Yaratılan İstihdam Yardımı: Yatırımların istihdam yaratan niteliklerini teşvik etmek amacıyla verilen nakit yardımlarıdır. AB’de yeni yaratılan istihdam yardımı, yatırımın niteliğine göre, her yeni yaratılan işle doğru orantılı olarak devlet yardımı sağlanmaktadır. Türkiye’de doğrudan devlet yardımı yapılmamaktadır. Ancak, ilave istihdam teşviki vardır. Teşvik Belgeli yatırımlar kapsamında asgari 10 kişi çalıştıran işletmelere ilave edecekleri işçiler için ilk yıl ödemeleri gereken, Konut Edindirme Yardımı ve Tasarrufu Teşvik Kesintisinin işveren payının tamamı, teşvik fonu kaynaklarından karşılanmaktadır.

Makina Parkı Modernizasyonu: Yeni teknoloji kullanımını sağlayacak makina ve ekipman yenilenmesi maliyetinin bir bölümünün sübvansiyon edilmesini ifade etmektedir. AB’nde yatırım tutarının belli bir bölümü vergiden muaf tutulmaktadır. Türkiye’de teknoloji yenilenmesine olanak verecek, sübvansiyon niteliğinde bir teşvik aracı yoktur. Ancak, tekstil gibi belli sektörlerde veya mevcut tesislerin kaldırılarak yerine modern teknoloji ihtiva eden tesislerin kurulmasına yönelik

yatırımlarda veya özelleştirme kapsamında bulunan işletmelerin tevsi yatırımlarında kredi desteği verilmektedir.

Bina ve Kiralara Uygulanan Teşvikler: Yatırım kapsamında kiralanacak sanayi tesis binaların kirası ve işletme giderlerinin bir bölümünün devlet kaynaklarından karşılanmasıdır. AB’de sübvansiyon miktarı, yatırım tutarının bir bölümü ile sınırlandırılmıştır. Türkiye’de böyle bir teşvik aracı uygulanmamaktadır.

Çevre Korumaya Yönelik Yardım: Proje bazında tahsis edilen nakti yardımlar ve faiz sübvansiyonu gibi teşviklerdir. Bu tür teşvikler AB’de belli oranlarda uygulanmakta ancak Türkiye’de son düzenlemelerle çevre korumaya yönelik yatırımlarının % 50’sinin kaynaklarında kredilendirilmesi sağlanmıştır.

Vergi ve Benzeri Kolaylıklar: Vergi oranlarında indirimler, ertelemeler, ve muafiyetler, kullanılarak yapılan desteklerdir. AB’de KDV İndirimi, Kurumlar Vergisi İndirimi, Yatırım İndirimi ve ülkelerin kendi sistemlerine göre uyguladıkları bazı vergi kolaylıkları vardır. Türkiye’de KDV erteleme, Yatırım İndirimi, Finansman Fonu, İthalatta Gümrük Vergisi Muafiyeti, Bina İnşaat Harcı İstisnası, İlave İstihdam Teşviki, Orta Ve Uzun Vadeli Yatırım Kredilerinde Vergi-Resim-Harç İstisnası, SSK Primi Konut Edindirme Yardımı, Tasarrufu Teşvik Kesintisi İadesi şeklinde vergi kolaylıkları uygulanmaktadır.

Krediler: AB’de uygun koşullu tahsis edilen Nakit Kredileri, AR-GE Kredileri, Çevre Korunmasına Yönelik Bölgesel Program Kredileri, İstihdam Özendirici Eğitim Kredileri verilmektedir. Türkiye’de ise; Nakit Kredileri, AR-GE Kredileri, Çevre Korunmasına Yönelik Yatırım Kredileri, Teşvik Kredileri, Orta Ve Uzun Vadeli İç ve Dış Krediler, İşletme Kredileri, Yurtdışı Müteahhitlik, Müşavirlik Hizmet Kredileri, Yurtdışı Yatırımlara Verilen Krediler, Özel Amaçlı Krediler, Hayvancılık İşletme Kredisi, Seyahat

Acentalarına Verilen Kredi, KOBİ'lere Verilen Krediler, Kültür ve Sanat Projelerine Destek Kredileri, Projelere Dayalı Belgesiz Yatırımları Mevcuttur.

3.6. TÜRKİYE, AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ

Türkiye'nin bugün Avrupa Birliği (AB) olarak anılan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ilk ilişkiler, 1959 yılında Türkiye'nin AET'ye Ortak Üye olmak için başvurması ile başlamıştır. Bu başvuru, AET'nin kuruluşuna olanak veren Roma Antlaşmasının (25 Mart 1957) yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1959'dan sonra AET'ye Yunanistan'dan sonra yapılan ikinci başvurudur.

Başvurunun yapıldığı yıllarda Türkiye dış politikasının temel ilkelerinden biri hiçbir uluslararası ortamda Yunanistan'ı yalnız bırakmamaktır. Bu nedenle Yunanistan'ın başvurusundan bir kaç ay sonra AET'ye başvuruda bulunmuştur.(1)

Türkiye'de 27 Mayıs 1960'da yaşanan devlet müdahalesi ile AET ilişkilerinde bir kopukluk olmuş, bir yıllık bir bekleme süreci ardından ilişkiler tekrar başlamıştır.

Ortaklık başvurusundan sonra görüşmeler yapılmış ve sonunda 12 Eylül 1963 günü Türkiye ile AET arasında Ankara Ortaklık Antlaşması imzalanmış, 1 Aralık 1964'de yürürlüğe girmiştir. Ankara Antlaşması, Toplulukla imzalandığından Topluluk Hukuk Belgesi, Topluluk ülkeleri ile imzalandığı için ise uluslararası bir belge niteliğindedir.

(1) "Gümrük Birliği Bir Başka Bahara", *Hedef Dergisi*, Kasım 1994, s.42.

Bu antlaşmanın temel amacı ikinci maddede şöyle belirtilmiştir; “Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasına ve Türk halkının çalıştırılma düzeylerinin ve yaşam koşullarının yükseltilmesini sağlama gereği tümüyle gözönünde bulundurularak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir.”(1) Türkiye ve AET’yi oluşturan ülkelerin ekonomik açıdan gelişmişlik düzeylerinin aynı olmadığı için bu antlaşmanın Türkiye ve AET için getirdiği yükümlülükler farklı olmuştur.(2) Ankara Antlaşması; Esas Antlaşma, Geçici Protokol, Mali Protokol, Son senet ve işgücü konusunda taraflar arasında yazılan mektuplar olmak üzere beş belgeden oluşmaktadır.

Esas Antlaşma bölümünde, ortaklık ilişkisinin ilke ve amaçları, gümrük birliğinin esasları, malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı, ulaştırma, rekabet, mevzuat ve ekonomik politikaların uyumlaştırılması, ortaklığın organları, Türkiye’nin tam üyelik olanakları ve uyuşmazlıkların çözüm yolları hükme bağlanmıştır. Geçici protokolde, antlaşmanın yürürlüğe girmesinde gecikme olması durumunda, ticari hükümlerin uygulanmasının sürdürüleceğini, Mali protokol ise Türkiye’ye verilmesi kararlaştırılan 175 milyon ECU’luk kredinin nasıl uygulanacağına ilişkin esasları belirlemiştir.

Ankara Antlaşması, Türkiye’nin Avrupa Birliğine (AB) tam üyeliğinin gerçekleşmesini hazırlık, geçiş ve son dönem olarak 3 aşamada düzenlemiştir. Ankara Antlaşmasının yürürlüğe girmesiyle başlayan hazırlık dönemi ; Katma protokol ile tamamlanmış ve 1 Ocak 1973’de yerini geçiş dönemine bırakmıştır.

(1) Ayfer Eğilmez, “Gümrük Birliği ve Türkiye Sanayi” *Değişim Sürecinde Türkiye Sanayi Sempozyumu*, TMMOB.Ankara, 23-24, Aralık 1994, ss.90-91.

(2) “Gümrük Birliği Bir Başka Bahara”, a.g.e. s.42.

Hazırlık döneminde AB, Türkiye'ye tek taraflı tarife kotaları açmış ve mali protokolde belirtilen 175 milyon ECU'luk kredi Türkiye'ye verilmiştir. Bu dönemde AB'ine olan ihracat yalnızca % 9 artış gösterirken AB'nden yapılan ithalatta 1963-1972 döneminde % 13'lük artış gerçekleşmiştir.

Geçiş döneminin başlangıcı olan Katma Protokol, 1970'de imzalanarak 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmiştir. Katma Protokol Ankara Antlaşmasında yer alan hükümlerin Türkiye'nin ekonomik koşullarına uygun biçimde yürürlüğe koyulmasını sağlayacak bir uygulama antlaşmasıdır. Katma Protokol, sanayi ürünlerinde gümrük birliği, işgücünün, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını öngören bir antlaşma düzenlendi.

Katma Protokolle başlayan hazırlık dönemi yine antlaşmada öngörüldüğü ve 6 Mart 1965 tarihli Ortaklık Konseyi kararıyla belirlendiği gibi, 1996 yılı son dönemin başlangıcıdır. Geçiş dönemi aynı zamanda Gümrük Birliği sürecidir. Bu süreç Katma Protokol ile düzenlenmiştir. Gümrük Birlikleri, ekonomik bütünleşme aşamasında olan ülkelerin kullandığı bir yöntemdir. Bu ülkeler aralarında uyguladıkları sayısal sınırlamaları ve eş vergili önlemleri kaldırmak durumundadırlar. Bunun yanında Gümrük Birliği içinde olan ülkeler üçüncü ülkelere karşı aynı dış ticaret rejimini ve ticaret kurallarını uygulamak durumundadırlar. AET Katma Protokolünün yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1973'te bir kaç ürün dışında Türkiye'den AET ülkelerine ihraç edilen sanayi ürünleri üzerindeki ithalat gümrük vergilerini sıfırlamış ve bütün kotaları kaldırmıştır. Buna karşılık olarak ta Türk ekonomisinin ve sanayisinin uluslararası pazarlarda rekabete hazırlanabilmesi açısından AET'den ithal ettiği mallara uygulanan ithalat Gümrük Vergilerinin yıllar içinde indirilmesi kararlaştırılmıştır. Türk sanayi ürünleri iki listeye ayrılmış bu listede ilk sırada yer alan ve Türk ekonomisinin rekabet gücünün daha fazla olduğu düşünülen mallarda gümrük vergilerinin 12 yılda sıfırlanmasına, geri kalan rekabet güçlerinin göreceli olarak düşük olduğu düşünülen malların ithalat gümrük vergilerinin de 22 yılda sıfırlanması ve bu şekilde Gümrük Birliğinin tamamlanması planlanmıştır.

Gümrük Birliği ödünleri AET tarafından 1 Ocak 1973’de yaşama geçirildiği halde, yapılması gereken ilk indirim yapılmış ancak ithalat vergisi indirimlerine gelince Türk tarafı Antlaşmaları gözardı etmiştir.Çünkü dönemin politik iktidarı AET- Türkiye bütünleşmesini gereksiz olduğunu düşünmüştür.Bu bağlamda 1978 yılında AET-Türkiye ilişkileri dondurulmuştur.1979’da yönetime gelen hükümet bu ilişkileri yeniden canlandırmak istemiş ancak 12 Eylül 1980’deki askeri darbe ilişkilerin tekrar kesintiye uğramasına neden olmuştur.Avrupa, darbenin ardından Türkiye ile olan tüm ilişkilerini askıya almıştır.AET-Türkiye ilişkileri, Türkiye, tekrar demokratik yönetime geri döndükten sonra ısınmaya başlamıştır.Dönemin hükümeti Ankara Ortaklık Antlaşması ve Katma Protokol ile belirlenen yolun çok olduğuna inanarak işlemekte olan süreci bırakarak 1987 Nisan ayında AET’ye tam üyelik başvurusu yapmıştır.Bu başvuru AET tarafından zamansız bir girişim olarak değerlendirilmiş ve Türkiye’nin başvurusu hiç te alışık olunmayan biçimde Avrupa Komisyonu tarafından iki buçuk yıl incelenmiştir.(1)

Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyi Teknik Komisyonu, Türkiye ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989’da Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyine sunmuştur.Konsey, komisyonun Türkiye’nin tam üyelik başvurusunu kabu etmeyen, ancak, ilişkilerin geliştirilmesini tavsiye eden görüşünü 5 Şubat 1990’da kabul etmiştir.AET Komisyonu, Konsey’in uygun uygun bulduğu tavsiyeler ışığında “Matutes Paketi” adı altında bir işbirliği programı hazırlamış.Türkiye’nin 1995 sonunda Gümrük Birliğine girmesi ilk kez bu paket içinde yer almıştır.

AT, 1992 yılında Tek Pazar özelliği kazanmış ve 1 Kasım 1993’den itibaren Avrupa Birliği (AB) adını almıştır.Bu tarihte, Türkiye-AB Ortaklık Konseyi toplantısında alınan kararla, bütünleşme konusunda, sadece Gümrük Birliği için adım atılmış, taraflar, Gümrük Birliğinin 1995 yılı sonunda tamamlınması amacıyla bu yöndeki iradelerini ortaya koyan karar metnini kabul etmişlerdir.

(1) y.a.g.e. s.42-43.

Aynı toplantıda tarafların Gümrük Birliği yılında 1993 ve 1994 yılları içinde almaları gereken önlemleri belirleyen ve ortak olarak hazırlanan “Çalışma Programı” onaylanmıştır. Bu çalışma programı çerçevesinde aşağıdaki gelişmeler görülmüştür. Gümrük Birliği konusunda, antlaşmalara uyduğu kabul edilmiş ve 1993 yılı İthalat Rejimi ile bu yılın başlarında gümrüklerde Toplu Konut Fonu dışında ithalatta uygulanan gümrük ve tüm eş etkili vergiler, gümrük vergisi potası içinde eritilmiş yani Tek Vergi uygulanması geçilmiş ve gümrük vergilerinde de indirimler yapılmıştır.

1992 sonu ile 1993 başlarında AB ile Türkiye arasında karşılıklı ziyaretler yapılmış ve 16 Mart 1993 yılında Brüksel’de yapılan Türkiye-AT ortaklık komitesi toplantısında, Gümrük Birliğinin tamamlanmasına yönelik olarak AT komisyonu ve Türkiye temsilcilerinden oluşan bir Yönlendirme Komitesi ‘nin oluşumu kabul edilerek Gümrük Birliği için çalışmalara hız verilmiştir.

Oluşturulan bu yönlendirme komitesi teknik konularda önemli çalışmalar yapmış ve 8 Kasım 1993 tarihli Ortaklık Konseyi Toplantısında 1994 yılı için belirlenen çalışma programının çerçevesi çizilmiştir. Bundan başka, 1994 yılı aralık ayında Gümrük Birliği ile ilgili kararın 36. Ortaklık Konseyi Toplantısında gerçekleştirilmesi karara bağlanmıştır.

1994 yılına, 8 Kasım 1993’teki Ortaklık Konseyinde kabul edilen geniş kapsamlı çalışma programı ile başlanmıştır. İlk olarak yapılan Ankara Antlaşması ve Katma Protokol’deki yükümlülükler doğrultusunda 1994 yılı İthalat Rejimi uygulanmaya başlanmıştır. 12 yıllık listede indirimler % 90, 22 yıllık listede % 80’e ve ortaklık gümrük tarifesine uyumda 12 yıllık listede % 80 ve 22 yıllık listede ise % 70’e ulaşmıştır.(1)

(1) Mustafa Bayburtlu, *Türkiye’nin Avrupa Birliğine Tam Üyelik Sürecinde Son Dönem: Gümrük Birliği*, TOBB Dış Ekonomi İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Mayıs 1995, s.4.

19 Aralık 1994'de Türkiye-AB Ortaklık Konseyi Toplantıları yapılmış, ancak Yunanistan'ın engeli, Kıbrıs sorunu, İnsan Hakları ihlalleri, güneydoğu sorunu, demokratikleşme gibi konularda Türkiye'ye ek talepler getirilmiş ve anlaşma imzalanamamıştır.

6 Mart 1995 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında Gümrük Birliği belgesi imzalandı. Toplantıda, Gümrük Birliğinin yıl sonunda yürürlüğe girmesi ve teknik yükümlülüklerin ekim ayında tekrar gözden geçirilmesi kararı alınmıştır. Metinde, Gümrük Birliğinin gerçekleşmesi için Avrupa Parlemantosunun onayına sunulması hükmüne yer verilmiştir. Ortaklık Konseyi, Türkiye'yi Gümrük Birliği karar mekanizmasının dışında tutmuş ancak AB'nin KKTC ve Türk Cumhuriyetlerini de kapsayan üçüncü ülkelerle ticaret sınırlamalarına uyma yükümlülüğünü de kabul etmiştir.

30 Ekim 1995'de toplanan Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, Türkiye'nin Gümrük Birliği yolunda gereken teknik yükümlülükleri yerine getirdiğini belirtmiştir. 16 Kasım'da toplanan Başkanlık Divanı, Türkiye'nin Gümrük Birliğine geçişine ilişkin oylamanın 13 Aralıkta Avrupa Parlamentosu'nda yapılmasını kararlaştırmıştır.

13 Aralık 1995'de Avrupa Parlamentosu Strasbourg'ta toplanarak oylamaya katılan 528 üye arasında 149 red ve 36 çekimser oya karşılık 343 kabul oyuyla Türkiye'nin 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren AB ile Gümrük Birliğine girişini onaylamış ve 1 Ocak 1996'dan itibaren Türkiye-AB arasında Gümrük Birliği uygulamasına başlamıştır. Böylece ilk kez AB'ne üye olmaksızın bir ülke, AB ile Gümrük Birliğine başlamıştır.

Gümrük Birliği Nedir?

Gümrük Birliği, AB'ne dahil olan ölkeler arasında yapılan, ticarete; gümrük vergilerinin tamamen kaldırıldığı, üçüncü ölkelere karşı tek ve ortak bir tarifenin (OGT) uygulandığı birliktir. Gümrük Birliğine, Birliğine dahil olan ölkeler arasında uygulanan kotaların (Miktar kısıtlamaları) kaldırılması eklenirse; malların Serbest Dolaşımı kavramı ortaya çıkmaktadır.(1)

Türkiye, Gümrük Birliği uygulaması öncesinde Gümrük Birliğine ilişkin olarak 1994 ve 1995 yıllarında çeşitli teknik çalışmalarda bulunmuştur. Bu çalışmalar ; Gümrük vergilerinin ve eş etkili vergilerin kaldırılması ithalatta gözetim ve koruma önlemleri ile kota idaresi ve kontenjanı dezenlemeleri, gümrük işbirliği komitesinin gümrük mevzuatını uyumlaştırma çalışmaları, gerekli rekabet, tüketicinin korunması ve patent yasasının çıkarılması ve Türk Ticaret Kanununda yapılan değişikliklerdir.

(1) Haluk Günoğur, "Gümrük Birliği: Hem Sorun Hem Yarar Getirecek", *3D Dergisi*, Yıl:1 Sayı:3, Aralık, 1994, s.26.

4. BÖLÜM : TÜRK KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİNİN AVRUPA BİRLİĞİNE ENTERASYON SORUNLARI VE AVRUPA BİRLİĞİNİN BU SORUNLARA YÖNELİK ÇALIŞMALARI

Türkiye'nin AB'ne tam üyelik öncesi uygulamaya başlanan Gümrük Birliği verileride gerçekleşmesi planlanan tam üyeliğinde KOBİ'lerin AB'ye entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir.Bu entegrasyon aşamasında KOBİ'lerimizin mevcut sorunları çeşitli güçlüklerle sebep olabilecektir.KOBİ'lerimizin mevcut sorunları aşağıda incelenecektir.

4.1.MALZEME VE HAMMADDE TEMİNİNDEKİ SORUNLAR

Özellikle küçük ölçekli işletmeler için, maliyet, ürün kalitesi ve fiyat oluşumunu etkileyen hammadde ve malzama teminindeki sorunlar, KOBİ'lerin en önemli sorunları arasında yer almaktadır.

Ham ve yarı mamül üretimi, Türkiye'de genellikle kamu sektörü tarafından yapılmaktadır.Ancak kamu sektörü için yeni yatırımlara gidilmemesi buna karşılık son yıllarda ihtiyacın artması hammadde ve yarı mamül üretiminde sorunlara neden olmaktadır.Mevcut talebe karşılık kapasite zorlaması oluşmakta bu da kaliteli üretimin gerçekleşmesini engellemektedir.(1) Ayrıca kamu sektörünün zamları ve buna bağlı olarak girdi üreten özel sektör işletmelerinin yaptığı zamlar KOBİ'leri zor duruma düşürmektedir.(2)

(1) Karataş, a.g.e. ss.59-60.

(2) Bağrıaçık, a.g.e. s.152.

İç pazardan girdi elde etmede darboğazların olması KOBİ'leri ithalata yöneltmekte ancak ithal edilen malzemede standardın, sipariş anında iyi belirlenememesi, ayrıca ithalat sonrası oluşan kalite sorunları büyük ekonomik kayıplara neden olmaktadır. Ayrıca, döviz kurlarında sürekli artışlar olması KOBİ'ler için sorun oluşturmaktadır.

Küçük sanayici, bireysel olarak ham ve yarı mamül alımında büyük miktarlarda sipariş veremediğinden kamu sektöründe direk alım veya ithalat yollarına gidememekte ve iç piyasada söz sahibi olan arac ticari unsurlara başvurmak zorunda kalmaktadır. Bu ticari unsurlarından kalite denetimi olmadığından kalitesiz ve yüksek fiyatlı hammadde ve yarı mamül malzeme elde edilmekte, bu da üretimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.(1)

Genellikle satışları vadeli olarak yapmak, diğer yandan hammadde ve yarı mamül mal alımını peşin yapmak zorunda kalan ve tahsilatta sorunlarla karşılaşan işletme sahipleri önemli bir nakit sıkıntısına girmekte, bu da üretim faaliyetlerini etkilemektedir. Vadeli alıslarda ise yüksek faiz yükü altına girilmektedir.

KOBİ'ler maddi açıdan rahatladıkları dönemlerde aşırı stoğa yönelmekte ve bu durum bir yandan kaynakların israf olmasına diğer yandan işletmenin yeni yatırımlara yönelmesini engellemektedir.(2) Diğer yandan, aynı çerçevede ortak alım merkezlerinin olmayışının da etkisiyle çok daha küçük miktarlarda alım yapan, bu nedenle satış piyasasında etkili olamayan KOBİ'ler, maliyet fiyatlarını satış fiyatlarına yeterince yansıtamamakta ve bunun sonucu olarakta ciro ve karlılık düzeyinde sürekli bir azalma

(1) Karataş, a.g.e. s.60.

(2) Akan, a.g.e. s.108.

eğilimi göstermektedir.(1) Ürünün kalitesini belirleyen en önemli etkenlerden biri üretimde kullanılan malzemedir.Ürünün satışı açısından üretimde kullanılan malzemenin uygun fiyatla ve kaliteli olarak elde edilmesi gereklidir.Girdi fiyatlarında sürekli değişikliklerin olması KOBİ'lerin doğal olarak fiyat belirlemesini ve uzun vadeli işlere girmesini engellemektedir.

Tedarikleme ile ilgili olarak KOBİ'leri rahatsız eden bir başka sorun da istenilen malın zamanında sağlanamamasıdır.Bu durum işletmeyi hammadde stoğuna yönltmekte bu da kaynak israfına neden olmaktadır.Aksi durumda ise, hem fiyat artışları işletmeyi olumsuz etkilemekte hem de üretimde aksamalara yol açmaktadır.(2)

Ülkemizde esnaf ve meslek gruplarının mesleki ihtiyaç ve gerekli araç gerecin temin, dağıtımını yapmak amacıyla Ticaret Bakanlığına bağlı olarak "Temin, Tedarik Pazarlama ve Temin-Tevzi Kooperatifleri" kurulmuştur.Kooperatifler küçük sanayici esnaf ve sanatkara yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır.Ancak bu kooperatiflerin sayıları çok fazla olan tüm işletmelerin tedarik sorununu çözülmesi mümkün olamamaktadır.Ayrıca küçük sanayicinin birleşme zorlukları olduğundan kendi ihtiyacı olan hammadde ve malzemeyi piyasadan bizzat temin etmektedir.(3)

KOSGEB'in 1990 yılında KOS işletmelerinin yapısal durumları, üretim, pazar ve pazarlama, mali durum ve finansman kapsamı içine büyük sanayi işletmeleri ile entegrasyonuna ilişkin problemlerini belirleyebilmek için yapılan bir araştırma yapılmıştır.Bu araştırmaya 2230 adedi 1-9 arası, 1277 adedi ise 10-49 arası işçi çalıştıran olmak üzere toplam 3507 küçük sanayi işletmesi katılmıştı.

(1) Bağrıaçık, a.g.e. s.152.

(2) Oktav, a.g.e. ss.25-26.

(3) Olcay Baykal, Orhan Pazarcık, İlyas Gülmez, *Küçük Sanayinin, Yeri, Önemi ve Pazarlama Uygulamaları*, MPM Yayınları 328, MPM Endüstri ve Ekonomi Şubeleri, Ankara, 1985, ss.44-45.

Tablo-12. Hammadde ve Malzeme temininde karşılaşılan zorluklar

	%
Zorlukla karşılaşılmıyor	37,6
Hammadde ve malzemenin düşük kalitede olması sorun yaratıyor	23,2
Hammadde ve malzemelerde standart olmaması nedeniyle farklı niteliklerde hammadde ve malzeme temin edilebiliyor	16,1
Hammadde ve malzemenin ihtiyaç duyulduğu anda temin edilmemesi güçlük çıkartıyor	24,1
Hammadde ve malzeme fiyatlarındaki sürekli artış KİT'lerin satış politikalarından kaynaklanan zorluklar var	12,1
Sermaye yetersizliği	34,8
İthalat işlemleri çok uzun zaman alıyor	2,8
Yurt dışı piyasalarda fiyatlar yüksek	1,7
Gümrük vergi ve fonları yüksek	1,7
Yurt dışından alım yapacak bilgiye sahip olmama	2,3
Diğer nedenler	1,5
Toplam %	199,5
Toplam cevap	6997
Baz	3507

KAYNAK: Ayşe Ege, Gülşen Alper, "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1.Cilt, Hazırlayan, Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 160 S.273.

Yukarıdaki tabloda da hammadde ve malzeme temininde karşılaşılan sorunları daha açıkça görmekteyiz. Tabloya göre en önemli sorunlar sermaye azlığı, hammadde, ve malzemenin kalitesinin düşüklüğü, hammadde veya malzemenin istenilen anda elde edilememesi, hammadde ve malzemede standart olmadığından farklı niteliklerde malzeme alma zorunluluğu ve KİT'lerdeki zamlardır.

23 Aralık 1994 tarihli Dünya Gazetesinde KOBİ sorunlarını inceleyen Aydın Bozdoğan malzeme ve hammadde teminindeki güçlükleri şu şekilde sıralamaktadır ;

- Genellikle satın alma departmanında gerekli kalifikasyon ve yeteneğe sahip eleman bulunmaz, burada aranan en önemli özellik, personelin namuslu olmasıdır. Bununu sonucunda aksamalı, kalitesiz mal ve malzeme alımları olur,
- Yeterince piyasa araştırması yapılmaz, alım yapabilecek işletmeler itinayla seçilmez ve alışkanlıklar nedeniyle aynı işletmelerden alım yapılır. Aldatılmak düşüncesiyle tanıdık ve dostlardan alım yapılır. Ancak çoğu zaman beklenenin tersi olur,
- Yurtiçi ve yurtdışındaki teknik gelişmeler izlenmediğinden, alternatif malzeme (bu daha kaliteli ve ucuz olabilir) bulma olanakları zayıftır.
- Satınalma bölümünde genellikle kalite kontrol, idari, ve teknik şartnameler yoktur,
- Planlı alım nadiren yapılır. Zaman zaman uygulanan planlar da gereği gibi yapılmayan araştırmalara dayandığından ikmalde aksaklıklar olur. Ani gereksinimler ortaya çıkar. Acilen yapılan alımlarda günü kurtarmak için fiyat, kalite ve miktar fazla dikkate alınmaz,
- Hammadde ve malzeme deposunun düzenlenmesi, yeni ve büyüklüğü amaca uygun değildir. Planlı bir şekilde yönetilmez ve düzensizlik hakimdir. Sık sık sayım yapmak zorunluluğu olur ve her seferinde de kayıtlardan az veya fazla miktar çıkar,
- Stok devri dikkate alınmaz, minimum, maksimum ve emniyet stok seviyeleri doğru dürüst tespit ve takip edilmez. Bazen gereğinden fazla veya az malzeme bulunur. Fazlası,

paranın gereksiz şekilde stoklara bağlanmasına, az olanı ise üretimin, dolayısıyla satışların aksamasına sebep olur. Her iki durumda da finansman kayıpları söz konusudur.

—Depolama sistemindeki teknik ve idari gelişmeler izlenmez.

4.2. PERSONEL VE EĞİTİM SORUNU

Ekonomik ve toplumsal açıdan kalkınmayı sağlamak için üretimin maksimum olması ve verimliliğin artırılması gerekmektedir. Bunun için de en önemli unsurlardan biri nitelikli ve eğitilmiş iş gücünün yetiştirilmesidir (1).

KOBİ'lerin tam kapasite çalışmama nedenlerini araştırmak amacıyla yapılan anket çalışmalarında en önemli etken finansman sorunları, ikincisi nitelikli eleman bulma sorunları olarak belirlenmiştir. Bu anketlerde ayrıca eleman alımında elemanın öğrenim durumundan çok, iş yerinde kazanılan tecrübeye önem verildiği görülmektedir. Bu durumda eğitim ve üretim birimleri arasında kopukluğa neden olmaktadır(2).

Küçük sanayide faaliyet gösterenlerin, teknolojik yenilikleri izleyip, uygulamaya koyacak bilgileri veren eğitim programlarından geçmemeleri, çekirdekten yetişme kişiler olmaları nedeniyle üretimde verim düşmekte, ayrıca üretimde istenilen standart ve kalite tutturulamamaktadır. Bu durumda küçük işletmelerin büyük işletmeler karşısında güç yitirmelerine ve rekabet edememelerine neden olmaktadır(3).

Ülkemiz sanayiinde nitelikli elemana olan ihtiyaç; Çırak, kalfa, usta düzeyinden başlayarak üniversite mezunu ihtisas sahibi eleman ihtiyacına kadar uzanmaktadır. Teknik eleman ihtiyacı olduğu halde yeterli sayıda teknik eleman yetiştirmek ve nitelikli elemanları da bu alanda tutmak mümkün olamamaktadır(4).

Teknik eleman açığı, belli düzeyde örgün teknik eğitimle kapatılmaya çalışılmakta, ancak bu tüm ihtiyacı karşılayıp kalkınma hızına paralellik gösterecek düzeyde olamamaktadır. Bu nedenle küçük sanayici kendi ihtiyacı olan elemanını kendisi yetiştirme yoluna başvurmaktadır. Yani küçük ve orta ölçekli işletmeler vasıflı eleman yetiştirme görevini de üstlenmekte, elemanlarını çırak düzeyinden alıp yetiştirmektedirler. Hatta bazen bu kişiler yetişerek işletme sahibi durumuna gelmektedir.

(1) Esnaf ve Sanatkarlar konfederasyonu, a.g.e., s.65.

(2) Bağrıaçık, a.g.e., s.162.

(3) Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, a.g.e., s.66.

(4) Baykal, a.g.e. ss:49-50.

Bugün, dünya genelinde, sanayi sektörüne kalifiye iş gücü sağlamak üzere uygulanan eğitim sistemi üç ana başlık altında toplanmaktadır.

- Teknik okul sistemi
- Çıraklık eğitim sistemi
- Hem teknik okul hem de çıraklık eğitim sistemi

KOBİ'ler için gerekli olan iş gücünün mesleki eğitimi için Türkiye'de hemen hemen bu sistem doğrultusunda bir gelişme olduğunu görmekteyiz(1).

1977 yılında 2098 sayılı çırak, kalfa ve ustalık kanunu kabul edilerek ülkemizde çıraklık eğitim sistemi başlatılmıştır. Daha sonraları ise beş yıllık kalkınma planları ile çıraklık haklarının korunması, çıraklık eğitiminin örgün eğitimle bağlantılı olarak düzenlenmesi ve devlet gözetimi altında denetlenmesi kararlaştırılmıştır. Ardından 1983 yılında kanun tekrar düzenlenmiş ve çıraklık okullarının gerekli yerlerde sanat okulları ile birleştirilerek öğrencilerin okulda ve iş yerlerinde değişimli olarak eğitim ve staj görmeleri kararlaştırılmıştır. Ancak iş gücünün yetiştirilmesi yanında işletme sahip ve yöneticilerinin de eğitilmesi önemlidir. Bu kişileri çevreden veya eskiden gelen bilgi ve tecrübe birikimi ile çalışmakta, gelişen teknoloji karşısında bilgisi, işletmede kullanılan araç, gereç ve makine demode kalmaktadır. KOSGEB, bu konuda teknik danışmanlık, seminer ve eğitim hizmetleri vermektedir. Ancak bu hizmetler işletmeler tarafından yeterince tanınmamakta veya hizmetler bütün işletmelere yaygın olarak ulaşamamaktadır(2).

KOBİ kesiminin geliştirilmesi ve desteklenmesi yönünde uygun kalite ve standartlarda üretimin, modern teknolojileri, uygulayarak gelişmiş metotlarla sağlanması için merkez ve enstitüler şeklinde teşkilatlanmış ve danışma, yönlendirme, rehberlik, eğitim hizmetlerini yerine getirmeyi amaçlamakta olan KOSGEB, 1990 yılında hizmete girmiştir. KOSGEB'in eğitim faaliyetlerine daha fazla katılım sağlanabilirse KOBİ'ler için nitelikli eleman ihtiyacı belli ölçüde çözümlenecektir.

Diğer yandan KOBİ'ler nitelikli iş gücünü elde etseler dahi, bu iş gücünü uzun süre istihdam edememektedirler. Çünkü nitelikli iş gücü kendilerine daha iyi çalışma olanakları ve ücret olanakları sağlayan büyük işletmelere transfer olmaktadır.

(1) Akan, a.g.e, s.115.

(2) Baykal, a.g.e, ss. 51-52.

Genç ve yetenekli elemanlar pratikten yetişen, ustanın yanında çalışmak yerine, atölye ve çalışma düzeni daha iyi olan büyük işletmeler daha düşük gelişme olanakları ile çalışmaya başlamaktadırlar.

KOBİ'lere ulusal ve uluslararası pazarlarda, güç kazandırmak amacıyla kurulan KOSGEB, Ankara, İzmir ve Gaziantep 'teki eğitim merkezleri ile kurslara etkin eğitim hizmetleri vermektedir. Ayrıca yurdun dört bir yanında birbirinden değişik konularda kısa ve uzun programlar düzenlemektedir.

Eğitim merkezlerinde Microsoft Windows İşletim Sistemi ya da takım tezgahı kullanımını öğrenmek mümkündür. Eğitim merkezlerinde 1995 yılında 458 adet eğitim programı uygulanacaktır. Bunların en yaygın olanı sanayide bilgisayar kullanımı ve otomasyon programı ve Kalite Kontrol İSO 9000 Standart programıdır. Ayrıca, KOSGEB el kitapları yayınlamakta ve laboratuvar hizmetleri vermektedir.

KOSGEB dışında Türkiye orta ölçekli işletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV) eğitim hizmetlerinde bulunmakta, bu amaçla yönetici seminerleri düzenlemektedir(1).

Avrupa Birliği'nde:

AB' de Ticaret ve Sanayi Odaları canlı ve etkin bir üretim dokusu elde etmek için mevcut veya geleceğin potansiyel girişimcilerinin yöneticilik seviyelerini geliştirmek için eleman yetiştirme çalışmaları yapmakla ve aşağıdaki konuları içeren seminerler düzenlemektedirler.

- Yeni iş yeri kurma formaliteleri,
- Ustalık, teknik bilgi ve kapasiteyi geliştirme,
- Muhasebe ve vergi sistemleri,
- Yönetim teknikleri,

(1) Bağrıaçık, a.g.e, s.163.

(2) Karataş, a.g.e, s.93.

AB genelinde KOBİ'lerin farklılıklar gösteren yönleri vardır. Bu farklılıklara göre eğitim programları da farklılıklar göstermektedir. Bu alanda " European Centre for the Development of Vocational Training " , Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi (CEDEFOP), AB ülkelerinde çeşitli şehirlerde eğitim seminerleri ve çeşitli toplantılar düzenlemektedirler. Bu çalışmalar genellikle yöneticilere yöneliktir. Avrupa Sosyal Fonu (ESF) KOBİ'lere yönelik eğitim çalışmalarının bazılarında katkıda bulunmaktadır. ESF 'nin katkıda bulunduğu çalışmalar şu çerçevededir:

- Üretim ve yönetim alanındaki yeni teknolojilerin KOBİ'ler tarafından kullanımı için gereken eğitim programları,
- İlgili bölgenin gereksinimi karşılayacak özelliği olan seçilmiş teknolojilere uyum için personel eğitim programları,
- Geleneksel ve deneyimsel açıdan söz konusu olan faaliyetler için işletme yöneticilerine yönelik eğitim programları(1).

- Fransa:

Çeşitli düzeylerde eleman yetiştirme ve mevcut elemanlara ek bilgi verilmesi için (örn. mühendislere muhasebe, kdv kursları) birçok oda birkaç aylık staj yeri organize etmektedir. Ancak ilk amaç yeni girişimci yetiştirmektir. Bu kurslar, üniversite araştırma merkezleri ve odalar tarafından oluşturulan işletme ve muhasebe okulları ile beraber yürütülür.

- Hollanda:

TSO' ların % '70 inde liseler ve üniversitelere bilgi verme servisi vardır. TSO 'ların büyük bölümü genellikle yılda 2 kere yeni girişimci adaylarına özel seminerler organize ederler.

- İngiltere:

Yeni KOBİ'lerin kurulması amacıyla İngiltere 'de bazı TOS 'larda " kuruluş ajansı" hizmeti geliştirilmiştir. Yaklaşık sayıları 280 civarındadır. TSO 'lar ve ajanslar, yeni şirket kurulmasına ve geliştirilmesine yönelik toplantı, konferans ve eleman yetiştirme kursları organize etmekte ve bunlara yardımcı olacak Avrupa Birliği KOBİ'leri dış pazarlara yönelme politikaları dahilinde ACP ülkeleriyle (Afrika, Karayip, Pasifik) ve bazı Akdeniz ülkeleri ile anlaşmalar çerçevesinde mesleki eğitim programlarını ve iş birliğini

(1) Akan, a.g.e, s.44.

öngörmektedir(1).

- Almanya:

KOBİ şef ve sorumluluklarının niteliğini artırma ve yenilikler hakkında bilgi vermek amacıyla her yıl yaklaşık 250 seminer, emekli şefler ve genç dinamik KOBİ şefleri tarafından düzenlenmektedir.

Bu seminerlere katılanlar arasında yaş, cins, eski meslek, formasyon ve geleceğe ilişkin projesi konuları, çevre analizleri yapılarak yeni işletmeler kurulmasına yardım edilmektedir. Bu çalışmalar girişimci ve işletme şeflerine zaman kazandırmak ve çalışmalarını bölmek için çalışma saatleri dışında cumartesi akşamları yapılmaktadır.

- İspanya:

Yeni iş alanlarını tanıtmak ve yeni girişimcileri yapacakları işler konusunda eğitmek için geliştirme seminerleri oluşturulmaktadır.

- İtalya:

TSO 'lar çeşitli yollarla personel yetiştirme çalışmaları yapmaktadır. Bu çalışmalarına ya doğrudan finansman, başka kuruluş çalışmalarına da finansman ve eleman katkısında bulunmaktadır.

Yeni işletmeler kurulması için ASSERFOR (KOBİ'lere yardım ve eleman yetiştirmek için İtalyan odaları arasında kurulan birlik) tarafında "Yeni Girişimci" programı geliştirilmiştir. Bu program, girişimciliğe hazırlananlar, yeni girişimciler ya da kısa sürede yönetici olanlar içindir. Bu çalışma, dersanede yapılan dersler ve birkaç aylık olağan destek çalışmaları izlemektedir. Diğer yandan her işletmeciyi ve girişimcinin sorunlarına yanıt vermek üzere " teknik yardım sistemi" vardır.

-Lüksemburg:

Lüksemburg'da, odalar şirket kurmak isteyen herkesi ilgilendiren her konuda tam birer dökümantasyon merkezidir. Odalar, genç üniversite öğrencileri, genç işletme kadroları gibi

(1) y.a.g.e, ss. 71-73.

geleceğin girişimcileri ile temaslarda bulunarak yeni iş olanakları konusunda haberdar edilir.

Odaların organize ettiği formasyon seminerlerinin büyük bölümü yeni işletme kuracak girişimcilere ayrılmıştır(1).

4.3. BİLGİ TEMİNİ SORUNU

Türkiye'deki KOBİ'lerin yeterince başarılı olamamalarının nedenlerinden biri de gerekli bilgi ve enformasyonun sağlanamamasıdır. İşletme içinde alınan kararların büyük çoğunluğu gerekli ve sürekli bir bilgilenme sonucu alınmaktadır. Bu da hatalı kararlar alınmasına ve işletmelerin başarısız olmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde KOBİ'lerin büyük çoğunluğu enformasyonun sağlanmasının önemini henüz yeterince algılamış durumda değildir. Ayrıca bilgi elde edilmesi, bilgilerin incelenip, değerlendirilmesi için harcanacak parayı bir masraf olarak görmektedir(2).

Türkiye'de esnaf ve sanatkarlar sicili, odalar ve meslek kuruluşları kendi konularıyla ilgili bilgi toplayarak KOBİ'lere sunabilmektedir. Ancak bu çalışma yeterli düzeyde değildir (3). Türkiye'de bilgi toplama konusunda Esnaf ve Sanatkar Sicili uygulanmakta, bunun yanında TOBB 'nin kayıtlı sanayi kuruluşlarıyla ilgili bilgi toplama çalışmaları vardır.

TÜBİTAK' ta küçük sanayiciye, danışmanlık hizmeti verebilecek kişi ve kuruluşları tesbit amacıyla " Türkiye Hizmet Envanteri " sistemi oluşturmuştur. Ancak bu yollarla toplanan bilgiler; yetersiz, düzensiz ve kullanıma uygun olmayan bilgilerdir(4).

(1) Meier, .a.g.e, s.113.

(2) Oktav, a.g.e, s.21.

(3) Bağrıaçık, a.g.e. s.163.

(4) Karataş, a.g.e. s.93.

KOBİ'lerin ülke içindeki gelişmeleri yanında, uluslararası teknoloji ihale, yeni ürünler, pazarlama teknikleri, dış pazarlara açılma gibi birçok konuda da bilgi sahibi olması için AB Bilgi Merkezi kurulmuştur. Merkez ulusal ve uluslararası bilgi ağlarını kullanarak dünyanın dört bir yanından işletme bazından sağladığı bilgileri, üretim standartlarını, ihaleleri, mevzuat, iş tekliflerini ve benzeri konulardaki güncel bilgileri sağlıklı ve sınıflandırılmış bir şekilde vermektedir.

- Avrupa Birliği 'nde:

AB bilgi akımını yoğunlaştırmak amacıyla Eurochambers 'in da çalışma gruplarından birini oluşturan " euroguichets " ler kurulmuştur. " Task-Forces", bu gişelerle merkezi Brüksel 'de bulunan ve aracı istasyon görevi üstlenen bu bilgi işlem sistemi sayesinde AB içindeki KOBİ'lere çeşitli istatistiksel veya kuramsal bilgiyi vermektedir.(1)

AB 'de KOBİ'lere bilgi vermek amacıyla Euro ve Sprint programlarını, Ekonomik Menfaatler Grubu 'nu, İşletmeler Arası Yakınlaştırma Bürosu ve İşbirliği Ağları oluşturulmuştur. Bu konular, 2.Bölüm 'de detaylı olarak incelenmiştir.

AB 'de KOBİ'lerin KOBİ'lerin gereksinimlerinin daha iyi belirlenmesi ve anlaşılmasını sağlamak amacıyla Avrupa Enformasyon Merkezi (Euro-Info-Centre) oluşturulmuştur. AB 'de kurulan 39 merkez, AB hakkındaki bilgileri de tutarlılık, inanılabilirlik ve etkinlik sağlamak, bilgileri ticaret odaları ve bölgesel kalkınma enstitülerinin verdiği hizmetler ile bütünleştirmek amaçlanmaktadır (2).

AB komisyonu bünyesinde oluşturulan 210 danışma bürosu topluluk hukuku hakkında bilgileri girişimcilere her dilde ulaştırmaktadır. Türkiye 'deki girişimcileri de Ankara 'daki KOSGEB 'de toplulukla ilgili bilgileri almaktadır(3).

Bu borsalar KOBİ'lere ve yeni girişimcilere ücretsiz hizmet vermektedir. Borsaların uluslararası kapsamı da söz konusudur. Bilgi alma işlemi, bilgisayarlar ile on-line olarak

(1) y.a.g.e. s.250.

(2) y.a.g.e. s.254.

(3) "Avrupa Topluluğunun Enformasyon Politikası" *TOSYÖV Mektubu*, Mart 1994; s.49.

yapılmaktadır. Bu sistemde isimlerin ve bilgilerin gizliliği, güvenliği kodlama ile sağlanmıştır.

- Almanya:

Almanya TSO 'ları yeni iş yeri kuracaklara kuruluş formaliteleri, pazar durumu, yer seçimi gibi konularda bilgi vermektedirler. Bilgi verme alanında Alman TSO 'larının diğer bir faaliyeti de borsalardır. Bunlar; İşbirliği Borsası, Atıklar Borsası, Eknoloji Borsası, Özelleştirme Borsası 'dır.

- Fransa:

Fransa 'da TSO 'lar 3 milli bilgi bankası ile KOBİ'lere bilgi vermektedirler.

- Banka

- Ekonomik bilgiler için GRAPPE

- Hukuk ve vergi bilgileri için DOCPRATIC

Ayrıca basılı yayınlar (işletme kuruluşu, ürün geliştirilmesi, sanayide farklılaşma, pazarlama el kitapları) ve milli ve bölgesel yardımları içeren broşürlerle bilgi vermektedirler.

- Hollanda:

TSO 'ların %70 'inde liseler ve üniversitelere bilgi verme servisleri vardır. TSO 'lar işletmelerin buluşturulmaları, işletme satışları, mal ve hizmetler, fason çalışma ve birlikte çalışma konularında bilgiler vermektedir. Ayrıca bazı TSO 'lar yeni iş kuracaklara tüm bilgileri içeren yayınlar hazırlamaktadırlar.

- İspanya:

Yeni girişimler için girişimciye her türlü bilgi vermek, bunun yanında işletme kurulmasına destekler, proje değerlendirme ve hukuki ve mali formaliteleri içeren el kitapları ve broşürler vermektedirler. İki milli Bilgi Bankası vardır. Bunlar; SIE (girişimci için bilgi sistemi) CAMERDATA (işletmeler hakkında bilgiler) dir.

-Lüksemburg :

Odalar tam bir dökümantasyon merkezidir. Yeni işletme kuracakların tamamen cevap verecek niteliktedir. Ayrıca odalar geleceğin girişimcileriyle v.b. temaslarda bulunarak onları yeni iş olanakları konusunda haberdar ederler(1).

(1) Akan, a.g.e. ss.151-160.

4.4. TEKNİK İDARİ DANIŞMANLIK VE REHBERLİK HİZMETLERİ SORUNLARI:

“Teknik danışmanlık hizmetleri ürünün seçiminden, fizibilite çalışmaları, üretimin planlanması, modern makine araç ve gereçlerin kullanımına kadar birçok faaliyetleri kapsamaktadır.

İdari danışmanlık hizmetleri ise işletme yönetimi ile ilgili dallarda endüstri mühendisliği, pazarlama, finansman, maliyet muhasebesi ve benzeri konularda hizmetleri kapsamaktadır” (1).

Danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinde Türkiye 'deki çalışmaları incelediğimizde önemli boyutlarda eksiklikler olduğunu görmekteyiz. Bu alanda 1959 'dan itibaren çalışmalara başlanmasına rağmen 1970 'lere kadar önemli bir gelişme kaydedilmemiş ve 1970 'de sanayi bakanlığı ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve B.M. Sınai Kalkınma Teşkilatının verdiği finansmanla Gaziantep 'te bir pilot merkez olarak KUSGEM (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) kurulmuştur.

1974'e kadar olan gelişmelerin ardından, Türkiye ile B.M Kalkınma Programı ile B.M Sınai Kalkınma Teşkilatı arasında yapılan bir anlaşma sonucu KUSGET (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı) projesi onaylanmış, 1975 'te faaliyetlerine başlamış, 1980 'de KUSGET proje müdürlüğü kurularak çalışmalarına başlamış, 1983' te KUSGET Genel Müdürlüğü oluşturulmuş, 1990 yılında da bu genel müdürlük KOSGEB'e (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bakanlığı) dönüşmüştür.

" KOSGEB KOBİ'lerinin faaliyetlerinde hammadde seçiminden pazarlama faaliyetlerine kadar karşılaştığı idari, mali, teknik ve teknolojik problemlerinde danışmanlık hizmetinde bulunmakta ve bu işletmeleri yönlendirici çalışmalarda bulunmaktadır" (2).

İç ve dış piyasalarda rekabet edebilmek için kaliteli, ucuz ve yeterli miktarda mal üretmek isteyen KOBİ'ler sınırlı olanaklar ile, uzman danışman hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar.

(1) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, a.g.e , s. 67.

(2) Akan, a.g.e , s. 126.

Oysa " Bilgi Çağı " denilen günümüzde teknolojik gelişmeleri, yönetim birimlerindeki yenilikleri, pazar payındaki büyümeyi ve malzeme değişimini izlemek, bunları kendi iş yerlerinde uygulamak, büyümenin, hatta ayakta kalabilmenin zorunlu prensibidir. İşte KOSGEB bu ikilemi çözecek şekilde devreye girmekte ve KOS 'ların ihtiyacı olan her türlü danışmanlık hizmetini vermektedir. Yurt çapında KOS 'ların birarada bulunduğu bölgelere de danışmanlık ve kalite geliştirme merkezi (DKGM) kuran KOSGEB, sanayici ile yakın ilişki içinde çok hızlı ve ucuz hizmet hedeflemektedir. Ancak kurumun sınırlı bir personel ve bütçeye sahip olması sebebiyle ülke içinde heryere yayılmasını ve hizmetlerin ülke çapında olmasını engellemektedir.

Ayrıca KOSGEB 'in amaçlarının KOBİ'ler açısından oldukça geniş bir çerçevede ele alınması sebebiyle KOSGEB çalışmalarını danışmanlık hizmetleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır (1).

Bunun yanında TOSYÖV (Türkiye orta ölçekli işletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı) üyelerine daha etkili bir danışma hizmeti vermek için profil danışmanlık hizmetlere Tic.A .Ş.'i kurmuşlardır. Bu şirket TOSYÖV üyelerine teşvik, iş takibi, ortak yatırım jointventure, ithalat, ihracat konularında bilgi vermektedirler (2).

Ülkemizde teknik ve idari danışmanlık ve rehberlik hizmetleri konusunda bir diğer sorun da bu hizmetlerin yaygınlığının ve tanıtımının yeterli olmaması ve Türk KOBİ'lerinin bu hizmetlerden yararlanma konusunda yeterli oranda bilinçli olmamasıdır. 1991 yılında İTO 'ya kayıtlı 1000 KOBİ işletmesine kendilerine rehberlik ve danışmanlık hizmeti veren kuruluşları bilip bilmedikleri sorulmuş ve Tablo 13 'teki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

(1) y.a.g.e, s. 127.

(2) Meier, a.g.e, s. 113.

Tablo-13. KOBİ'ler İçin Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri Veren Bir Kuruluşu Bilenler

	Firma Sayısı	%
Evet	165	16.5
Hayır	835	83.5
Toplam	1000	100.0

Kaynak: İlhan Uludağ, Vildan Serin, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Yapısal ve Finansal Sorunlar*, çözümler, İTO Yayın No. 25.1991 s.50.

Tabloda da görüldüğü gibi işletmelerin % 83.5 'i kendilerine hizmet veren kuruluşların varlığından dahi haberdar değildir. Yine aynı işletmelerden rehberlik ve danışmanlık kuruluşlarını bilenlerden ne kadarının bu hizmetten yararlandığı sorulduğunda Tablo 14 'teki yanıtlar verilmiştir.

Tablo-14. Rehberlik ve Danışmanlık Kuruluşlarını Bilenler Arasında Bu Hizmetlerden Yararlananlar

	Firma Adedi	%
Evet	82	49.7
Hayır	83	50.3
Toplam	165	100.0

Kaynak: İlhan Uludağ, Vildan Serin, *Türkiyede Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Yapısal Sorunlar, Çözümler*, İTO Yayın No: 25, 1991, s. 21.

Tabloda da görüldüğü gibi KOBİ'lerimizin çoğunun danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinden haberdar dahi olmadığı haberdar olanların ise yalnızca yarısının bu hizmetlerden yararlandığı görülmektedir.

- Avrupa Birliği 'nde:

AB 'de KOBİ'lere rehberlik hizmeti vermek üzere birçok program geliştirilmiştir. Bunlar içinde yönetime sağlanan rehberlik ve danışmanlık programı, teknik danışmanlık ve deneyler programı sayılabilir. Teknik ve yönetim konularında rehberlik ve danışmanlık hizmeti isteyen KOBİ yönetici ve teknik personeli, merkezi ve yerel hükümetler ve küçük işletmeler Teşvik Kurulu 'na bunun dışında Ticaret ve Sanayi odalarına (TSO) başvurulabilirler.

Yerel Hükümetler Tarafından Sağlanan Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri:

Küçük ve orta ölçekli işletmeler Genel Danışmanlık Merkezi 'nde görevli olan uzman danışmanlar, KOBİ'lerden yerel hükümetlere gelen iş, danışma hizmeti tarafından karşılanır. Burada verilen hizmetler genel danışmanlık hizmetleri ve modernizasyon faaliyetleri danışmanlığıdır. KOBİ'lerin sorunlarının ne olduğunu bulmak ve bunlara çözüm bulmak için danışmanlık hizmetleri servisi yoğun olarak çalışmaktadır.

Küçük İşletmeler Teşvik Kuruluşu Tarafından Sağlanan Rehberlik Hizmetleri:

Küçük işletmeler Teşvik Kuruluşu, yerel hükümetler bünyesinde çalışan KOBİ'lere danışmanlık hizmeti veren personelin eğitimi, projelerin yürütülmesi için uzman danışmanlarının belirlenmesi, araştırma rehberlik servisi , KOBİ'lerin faaliyetleri için gerekli belgelerin derlenmesi ve araştırılmasını ve yürütülmesini sağlar (1). Bunun yanında AB aksiyon programında KOBİ'lere sürekli ve her alanda bilgi akışı sağlayabilmek amacıyla ,

- İç ve dış ekonomik gelişimden
- İç ve dış pazar koşulları
- Uluslararası standart ve kaliteler
- Yeni iş olanakları, sermaye kaynakları

(1) Karataş, a.g.e, ss. 318-319.

KOBİ'lerin gereksinimi olan tüm diğer konularda bilgi sağlamak amacıyla düzenlemeler yeralmaktadır. Tüm bu hizmetler yanında AB komisyonunda KOBİ'leri yüreklendirmek, desteklemek için özel ekonomik, hukuk ve teknik danışmanlar tahsis edilmiştir (1).

Bazı AB ülkelerinde teknik ve idari danışmanlık ve rehberlik hizmetleri konusunda aşağıdaki çalışmalar yapılmaktadır.

- Belçika:

Ticaret ve sanayi odaları (TSO) işletmelere kişisel temas, telefon ve mektupla danışmanlık hizmeti vermektedir. TSO 'lar 35 servis ile yenilik geliştirmeye destek ve teknoloji transferi için çalışmaktadır.

- Fransa:

Fransa 'da tüm şehirlerdeki merkezleri milli kuruluş kurma merkezine bağlayan geniş bilgi şebekesi yapılan başvurulara cevap vermektedir. Bunun yanında 20 "Şirket Formaliteleri Merkezi " vardır ve KOBİ'lere yardımda bulunmaktadır. Ayrıca TSO 'lar Bölgesel Araştırma Merkezleri 'ni de yönetmektedirler.

- Hollanda:

Yeni girişimciler, TSO 'lar tarafından daha önce belirlenen saatlerde istedikleri konularda danışma hizmeti alabilirler. Ayrıca ülke çapında haftada iki gün Amsterdam 'da her gün belli saatlerde kişisel danışma servisine başvurabilirler.

- İngiltere:

İngiltere 'deki odalar ve ajanslar sisteminde danışmanlık hizmeti yalnızca tavsiye şeklinde kalmamakta, pratikte de olmaktadır. Yeni kurulan KOBİ'lere bu yardımlar bizzat deneyimli iş adamları tarafından yapılmaktadır. Büyük işletmeler kendi bünyesindeki 30-40 yaşlarında banka veya şirket yöneticilerini KOBİ'lere şahsen yardımcı olmaları amacıyla

(1) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, a.g.e, s. 68.

göndermektedir. İngiltere 'deki oda ve ajanslar işletmelere finansman kaynaklarını ve elde etme yollarını göstererek projelerini değerlendirmelerine dolaylı yoldan da olsa yardımcı olurlar (1). İngiltere 'de Durham Üniversitesi 'ne bağlı " Küçük İşletme Merkezi " 1971 'den itibaren KOBİ'lere hizmet vermektedir (2).

- İspanya:

Yeni işletme kurma servisleri, girişimcileri çok iyi karşılayarak projeleri konusunda her türlü bilgi ve önerileri vermektedir.

- Lüksemburg :

TSO 'lar, oluşturdukları teknik yardım ve servisleriyle işletme sahiplerine hukuk, muhasebe, sevk-idare ve ticaret konularında yardımcı olmaktadır. İşletmelere kuruluşlarından başlayarak yönetsel formaliteleri, finansal planı, kamu yardımları, ticari ilişkiler konularında yardımcı olmaktadır (3).

- Almanya:

Ruhr Üniversitesin 'de KOBİ'lere hizmet vermek üzere kurulan büro hem üniversiteye, hem de KOBİ'lere yarar sağlamaktadır (4).

4.5. FİNANSAL SORUNLAR:

KOBİ'lerin birçok sorunu arasında en önemli sorun, finansman sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye 'deki KOBİ'ler içinde en önemli sorunlar finansman yetersizliğinden kaynaklanmaktadır (5). Finansman sorunu, diğer KOBİ sorunlarıyla yakından ilgilidir. Ayrıca tüm sorunlar karşılıklı etkileşim içindedirler. Finansman dışındaki tüm sorunlar,

(1) Akan, a.g.e, ss. 52-57.

(2) Bağrıaçık, a.g.e, s. 163.

(3) y, a.g.e, ss. 58-63.

(4) Bağrıaçık, a.g.e, s. 163.

(5) Akan, a.g.e, s. 103.

sorununa yol açtığı gibi, finansman sorunu da diğer sorunlara sebep olmaktadır. İşletme içindeki tüm faaliyetlerin kaynak harcaması gerektirdiğinden kaynak yetersizliği durumunda işletme faaliyetleri aksayacaktır.

İSO 'nun 1992 yılında KOBİ'lerin durumunu tespit amacıyla yaptığı ankette, ankete katılan 272 küçük işletmenin % 78.5 ve orta ölçekli işletmelerin % 73.8 'inin finansman sorunları belirlenmiştir. Bu sorunların sebepleri arasında ise küçük işletmelerde işletme sermayesi ihtiyacının hızlı artışı, kredi maliyetinin yükselmesi ve öz kaynak yeralmaktadır. Orta ölçekli işletmelerde bu sebepler; işletme sermayesi gereksinimlerinin hızla yükselmesi, kredi maliyetlerinin yükselmesi, öz kaynak yaratamamak ve alacakları zamanında tahsil edememek olarak sıralanmaktadır (1). Ayrıca Türkiye 'de KOBİ'ler, gerek bankacılık sektörünün, gerek diğer sektörlerin yeterince destek ve ilgisini görememektedir. Özellikle kronik enflasyon nedeniyle KOBİ'ler reel olarak güç kaybetmekte, sermayeleri erimektedir (2). Finansman sorunu KOBİ'lerde, kuruluş aşamasından itibaren başlayarak faaliyete geçtikten sonra işletme aşamasında da devam etmektedir.

KOBİ'lerin finansmanla ilgili sorunları şu şekilde sıralanmaktadır (3):

Kısa vadeli finansman sorunları:

- Yetersiz işletme sermayesi,
- İşletme teminindeki güçlükler,
- Banka kredilerinin pahalı olması,
- Piyasadan tahsilatla karşılaşılan güçlükler,
- Resmi kuruluşlardan tahsilatla karşılaşılan güçlükler,
- İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından bilgi noksanlığı.

Uzun vadeli finansman sorunları:

- Yetersiz sermaye,
- Yatırım kredisi almaktaki güçlükler ve yasal prosedürlerin bilinmemesi,
- KOBİ'lerin sermaye piyasalarına girememeleri,
- İşletme sahiplerinin finansal yönetim açısından bilgi noksanlığıdır.

(1) İSO, 1991 Yılı Başında Küçük ve Orta Boy Sanayi Kuruluşlarının Durumu, İSO, Yayın No: 3, İstanbul, Nisan 1992, s.42.

(2) " Gümrük Birliği Amaç Değil Araçtır ", Dünya Gazetesi, 9-11-1994, s. 10.

(3) Gençay, a.g.e, ss. 158-159.

İşletme sermayesi bir işletmenin tam kapasite ile çalışması, yükümlülüklerini karşılayabilme, olağanüstü durumlarda mali açıdan zor durumlara karşı koyabilme, işletme faaliyetlerini verimli ve karlı olarak yürütme açısından büyük önem taşımaktadır.

Öz kaynakları yetersiz olan KOBİ'lerin enflasyonun hızla artış göstermesi sebebiyle işletmelerin girdi fiyatları artmakta, işletme sermayesi erimekte, daha fazla sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer yandan alımların, peşin satışların genellikle vadeli yapılması işletmelerin nakit dengelerini bozmakta, ödemelerin çek ve senetle verilmesi durumunda bunların karşılıksız çıkması gibi durumlar ortaya çıkmaktadır (1).

KOBİ'ler, kuruluş aşamasından başlayarak, faaliyetleri sürdürmek, büyümek, gelişmek, yeni teknolojilere uyum sağlamak, yatırımlar yapmak için kısa ve uzun vadeli fonlara ihtiyaç duyarlar.

KOBİ'lerin sermaye piyasalarına girme sorunları olduğunda mali piyasalara başvurmaktadırlar. Ancak Türkiye 'de mali piyasaların da gelişmemiş olması sonucu tasarruf hacmi ve bu yolla işletmelere aktarılabilir. Kaynaklar yetersiz kalmakta ve KOBİ'ler banka kredilerine yönelmektedir. Ancak banka kredileri daha çok büyük ölçekli işletmelere yöneliktir.

KOBİ'lerin toplam kredi hacminden aldıkları payın düşük olmasının yanısıra kredi almada vadenin kısa olması, kredi miktarının sınırlı olması, kredi maliyetinin yüksekliği ve teminat gösterme zorlukları KOBİ'ler için sorun oluşturmaktadırlar. KOBİ'ler genellikle uzun vadeli krediler sanayicinin işini genişletmesine ve yeni teknolojilere ayak uydurmasına olanak vermemektedir (2).

Kredinin geri ödenebilirliği de bankaların büyük işletmeleri tercih etmesine neden olmaktadır. Bankalar kredi verirken, küçük tanınmayan bir işletme yerine büyük ve herkesin tanıdığı bir işletmeye kredi vermeyi tercih etmektedirler. İşletme krediyi alsa da, banka kredileri oldukça yüksektir.

(1) Bağrıaçık, a.g.e, s. 153.

(2) Baykal, a.g.e, s. 44.

Ayrıca enflasyonun etkisiyle faiz oranları devamlı olarak yükselmekte, sanayicileri ve özellikle büyüme ve modernleşme çabasında olan KOBİ'ler kredi sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. KOBİ'lerin bir başka sorunu da, teminat gösterme sorunudur. Bankalar için en geçerli teminat, gayrimenkul ipotegidir. Bu da KOBİ'leri üretken yatırımlara ve teknoloji düzeyini artıracak varlıklar yerine gayrimenkule yatırım yapmaya yöneltmektedir.

KOBİ'ler sınırlı öz sermaye ile işe başlamakta ve faaliyetlerini sürdürmektedir. Genellikle başlangıç sermayesi, birikmiş tasarrufların kullanılması, özel gayrimenkullerin veya varlıkların satılması ya da akraba ve yakınlarından alınan borç ile temin edilmektedir.

TOBB, KOBİ'lere yönelik olarak girişimcilere, müracaat, dosyalama, v.b. konularda pratik yardımlarda bulunmakta, yeni şirket kurma formalitelerinin azaltılması, ülke iç pazarı ve dış pazarı hakkında bilgi vermek şeklinde çalışmalar yapmaktadır. Ancak bunlar yetersiz düzeydedir (1).

Türkiye 'de son yıllarda kaynak azlığı nedeniyle uygulanan kaynak ambargosunun yalnızca KOBİ'ler için kaldırılması 1995 yılı sonunda gündeme gelmiştir. Buna göre en çok 100 kişiye kadar eleman çalıştıran ve yatırımını imalat sanayi sektöründe yapacak, gerçek usulda defter tutan KOBİ'lere verilecek, faiz oranları ise kalkınma öncelikli bölgelerde ise % 40 diğer yerlerde ise % 50 olacaktır (2).

- Avrupa Birliği'nde :

AB Ticaret ve Sanayi Odaları (TSO) KOBİ'lere finansal alanda yardım etmek amacıyla aşağıdaki faaliyetlerde bulunmaktadır;

- " Kredi temininde yol gösterme, aracılık,
- Kredi dosyalarının hazırlanmasında yardım,
- Girişimcilerin ihalelere girmesinde yardım,
- Kamu yardımı alabilmeleri için yardım ve aracılık,
- KOBİ'lere sermaye akışını sağlamak amacıyla riskli işlere sermaye yatıran şirketler

(1) Karataş, a.g.e, s. 260.

(2) Nurhan Yöneşer, " Teşvik Muslukları Küçüklere Açılıyor", *Ekonomist Dergisi*, 3 Eylül 1995, ss. 24-25.

kurmak, ya da kurulmuş olanların sermayeye katılımı (1) ."

AB 'de finansman KOBİ'lere yönelik en önemli teşviklerin başında gelmektedir. Bu alandaki uygulamalar şunlardır:

- Topluluk Kredileri:

AB komisyonu kredilerinin büyük bölümü KOBİ'lere yöneliktir. Bu krediler giderek artmaktadır. Bunun yanında farklı tür global kredi ya da fonlar da dağıtmaktadır. Bunlar;

- Kömür ve çelik bölgelerinin geliştirilmesine kalkındırılması amacıyla verilen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (ECSC) kredileri,
- 1987 'den bu yana KOBİ'lere uygulanan topluluk finansal aracı (NCI) kredileri,
- Ayrıca Avrupa Yatırım Bankası (EUB) 'nin KOBİ'lere kaynak tesisi ön görülmüştür.

- Finansal Yardımlar, Hibeler:

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), 1975 'den bugüne KOBİ'lere yönelik birçok projeyi desteklemiştir. Ayrıca Akdeniz Entegre Programları (IMP), KOBİ'lerin sahip olduğu önemli rolü dikkate almaktadır.

- Sermaye Piyasalarına Giriş:

İcra planı, KOBİ'ler için sermaye riski almalarını ve bunlar için ikincil piyasaları gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda AB komisyonu, Avrupa Riskli Sermaye Birliği Kurumu (EUCA) ile beraber "Risk Birleştirme (venture vantsort)" denen bir pilot proje uygulanmasına başlanmıştır. Sermaye oluşumunun ilk aşamasında yeni teknolojilerle ilgilenen KOBİ'lerin finansmanını genişletmek amaçlanmıştır.

- KOBİ'leri Teşvik Edici Öteki Finansal Projeler:

AB, KOBİ'lerin kurulmasını ve teşvik ve tahrik etmeyi amaçlayan projelerin

(1) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu, a.g.e, s. 43.

hazırlanmasını içermektedir (1).

- Belçika:

Belçika 'da kurulan Belçika Halk Bankası, kredilerini KOBİ'lere aracı kuruluş olmaksızın doğrudan verir. Verilen krediler herhangi bir limite bağlı değildir. Ancak devlet garantisi alır. 1983 'te kurulan Halk Bankası 'na katkı fonu (iştirak fonu), 1983 'ten itibaren fon bünyesinden kredi verebilmektedir.

Belçika Halk Bankası 'nın özel bir fonu vardır. Bu fon, devletçe bankaya verilen ve vadeli olmayan kredilerden oluşur. Ayrıca " Destekleme Payı " adı altında bizzat devlet tarafından ödenen para, banka tarafında " tali kredi " olarak adlandırılır (2).

- Almanya ve İspanya:

Almanya 'da KOBİ'ler özel subvansiyonlar ve tercihli kredi koşulları olmak üzere 2 tür yardım alırlar. Almanya 'da yeni bir ürünün yeni pazarlara giriş maliyetinin % 50'ye kadar olan bölümü subvanse edilmektedir. Ancak bu ürünün enerji tasarrufu veya mikroelektronik ürünü gibi bazı özellikleri olması gereklidir. Bunun yanında mevcut bir kredi bankasından çok düşük faizli kredi alınabilmektedir.

İhracata yönelmek isteyen KOBİ'ler özel danışmanlık şirketlerine başvurmaktadır. Bu hizmetin maliyetini devlet veya bölgesel otoriteler karşılamaktadır. İspanya 'da (INFE) Ulusal İhracatı Geliştirme Enstitüsü entegre geliştirme planlarını organize etmektedir. (Pazar çalışması, reklam-tanıtım programları, halkla ilişkiler, v.b.) faaliyetlerin giderlerinin % 50 'sine varan bölümünü finanse etmektedir (3).

(1) İsmail Bulmuş, Ertan Oktay, Mete Törtüner, *Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT 'a Giren Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları*, MPM Yayınları 426, Ankara, 1990, ss. 39-41.

(2) Karataş, a.g.e, ss, 310-311.

(3) y.a.g.e. ss. 476-477.

4.6. PAZARLAMA VE İHRACAT SORUNLARI

Günümüz ekonomilerinde modern teknolojileri kullanabilen, adaptasyonu sağlayabilen işletmelerde genellikle üretim sorunu büyük ölçüde çözümlenmiş ve işletme politikaları ürünün ve hizmetlerin pazarlanmasına çevrilmiştir.

Türkiye 'de pazarın gerektirdiği üretimi yapamama ve pazarlama tekniklerinin benimsenip uygulanamaması pazarlama sorununu oluşturmaktadır. Bu sorunu en yakın ve yoğun olarak yaşayan işletmelerde KOBİ'ler olmaktadır. Çünkü KOBİ'lerde, büyük ölçekli işletmeler karşısında rekabette modern pazarlama anlayışı ve uygulamalarında önemli eksiklikler söz konusudur.

Yeni pazarlar araştırmak ve bu pazarlara girmek, potansiyel müşteri ve kurumları saptayarak bunlarla ilişki kurmak ciddi bir organizasyonu gerektirir. Oysa KOBİ'ler pazarlama organizasyonu için gerekli fonlara sahip değildirler. Bu açıdan KOBİ'lerimiz, ihracat bir yana ülke içinde dahi yalnızca bölgesel pazarlara üretim yapabilmektedirler (1).

KOSGEB 'in 1990 yılı içinde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri ile yaptığı araştırmada küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin (KOS) ürün pazarlama kanalları tablo 15 'te görülmektedir.

(1) Oktav, a.g.e., ss, 26-27.

Tablo:15. KOBİ'lerin Ürün Pazarlama Kanalları

Toptan(pazarlamacı işletmelere)	% 28.1
Toptan(sipariş alınan işletmelere)	62.6
Perakendecilere(piyasaya)	22.8
Acentalar aracılığı ile tüketiciye	2.1
Bayiler kanalıyla tüketiciye	4.4
Doğrudan nihai tüketiciye	21.8
Diğer	1.0
Toplam %	142.8
Toplam Cevap	5009.0
Baz	3507.0

Kaynak: Ayşe Ege, Gülşen Alper, " Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü", *Türkiye Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan: Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 160 s. 274.

İşletmelerin % 30.5 'i, ürünlerini düzenli bir şekilde belli müşterilere pazarlarken, % 69.5 'inin pazarlama konusunda düzenli ilişkide olmadığı tesbit edilmiştir. Ürünlerini düzenli olarak pazarlayan 1069 küçük sanayicinin sattığı ürünlerin % 26.7 'si alıcıların tüketimine sunulurken, % 29 'unun ürünleri alıcıların üretiminde girdi olarak kullanılmaktadır. Aracı kuruluşlar kanalıyla ürün pazarlayıcıların oranı ise % 54.8 'dir. İşletmelerin % 4.9 'unun konuya ilişkin herhangi bir bilgisi yoktur.

3507 işletmeden, rakiplerinin küçük sanayi kuruluşları olduğunu söyleyenlerin oranı % 81, büyük sanayi kuruluşları olduğunu söyleyenlerin oranı % 32.3, ithalatçıların olduğunu söyleyenlerin oranı % 5.7 'dir. Rakibi olmadığını düşünenler % 2.5 'dir. 3507 işletme içinde halihazırda ihracat yapanların oranı % 6.3 'tür. İhracat yapan 220 işletmenin % 65 'i AB ülkelerine, % 24.1 'i ortadoğu ülkelerine, % 20.9 'u Körfez ülkelerine, % 13.6 'sı Kuzey Amerika ülkelerine ihracat yaptığını belirtmiştir.(1)

(1) Ayşe Ege, Gülşen Alper, " Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü", *Türkiye Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan: Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 160 s. 275.

Türkiye 'de KOBİ'lerin pazarlama sorunları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Pazar oluşturmak için harcama yapmamaları,
- İşletme içinde nitelikli pazarlama elemanlarının görev almamaları,
- Ürünlerin üretici işletme yerine diğer pazarlama kuruluşlarınca dağıtımının zorunlu yapılması,
- Hedef pazarların araştırılıp, bulunmaması ve değerlendirilmesi,
- Satış geliştirme, reklam ve tutundurma çabalarının planlanması,
- Fiyat politikalarının belirlenmemesi,
- Satış planlarının yapılmaması,
- KOBİ'lerin ürettikleri malların büyük işletmelerin ürettiği mallara göre daha düşük kalitede olması,
- KOBİ'lerde emek yoğun üretim olduğunda maliyetlerin artması ve satışları olumsuz etkilemesi,
- İstikrarsız stok politikalarının müşteri kaybına neden olması.
- KOBİ'lerin satış yaptığı pazarların daha çok yerel nitelikte olması ve bu nedenle sınırlı pazar payı ve nisbi olarak etkinliğin az olması (1).
- İşletmelerinin çoğunun pazarlama organizasyonlarının olmaması,
- Pazarlamanın satıştan ibaret olduğunun düşünülmesi,
- Mamul ömrünün iyi takip edilmemesi, ömrü sona ermiş mamüllerin satışı için boşuna para ve zaman harcanması,
- Müşteri hizmetlerinin ihmal edilmesi, müşteri şikayetlerinin değerlendirilmemesi, dikkate alınmaması (2).

- İhracat Konusundaki Sorunlar:

İhracat konusunda, KOBİ'lerimizin önemli sorunları vardır. İhracat potansiyeli ve isteği olan KOBİ'lerde,

- Sermayenin yetersiz olması,
- Girdi maliyetlerinin fazla olması,
- Elemanların nitelikli olmaması,
- Alt yapıda eksikliklerin bulunması,
- Kredi finansmanı,
- Teknolojinin yetersiz olması, v.b. sorunlara rastlanmaktadır.

(1) Oktav, a.g.e. ss. 27-28.

(2) Aydın Bozdoğan "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları", *Dünya Gazetesi*, 23 Aralık 1994.

İhracata yönelen işletmelerin ise, ürünlerin kalite kontrolünü ve standardizasyonları açısından sorunları olmakta, bu da KOBİ'lerin ihracatlarını geliştirmelerini engellemektedir. KOBİ'lerin ihracata yönelememe sorunları şu sebeplere dayanmaktadır (1):

KOBİ'lerin Ulusal Düzeydeki Sorunları:

- Devlet KOBİ'leri ihracata yöneltmek ve ihracatlarını geliştirmek için planlı bir strateji izlenmemesi,
- Devletin küçük sanayi geliştirmek ve bu sanayinin ihracata olan katkısını artırmaya yönelik hedefleri açıkça belirlenememesi.
- Mevcut araçların küçük sanayicinin ihracatına yönelik olmaması.
- KOBİ'leri destekleyen hedeflerin çok olmaması, olsa dahi alınan önlem ve uygulamaların bu amaca uygun olmaması ve ilgili kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği olması.
- KOBİ'ler için talep piyasasını koordine eden bir kuruluşun olmaması.
- KOBİ'lerin ihracat yapmasını kolaylaştırmak için gerekli pazarlama kanalları, ihracat pazarlama örgütleri, konsorsiyumları, dış ticaret şirketleri v.b. sistemlerin kurulması için gerekli ortamların bulunmaması.
- Mevcut ihracat uygulamalarının KOBİ'ler lehine işlememesi.
- Bürokratik engellerin olması.
- Yeterli teşvik tedbirlerinin olmaması.
- KOBİ'lerin organize olmaması.
- Dış ticaret organizasyonlarının KOBİ'lere yeterli yardımı yapamaması.

KOBİ'lerin İşletme Düzeyinde Karşılaştıkları Sorunlar :

- İhracata yönelik üretim için finansman ve kredi bulamama,
- Yerli ve yabancı hammaddeyi ucuz ve kaliteli olarak bulmada güçlükler olması,
- İhracat pazarlaması için gerekli kaynakların bulunamaması,
- Dış pazar araştırmasının yapılamaması,
- Kalitenin düşük olması,
- Hatalı pazarlama stratejilerinin uygulanması,

(1) Oktav, a.g.e., ss. 29-31.

- Dış pazar fiyatlandırılmasında yanlışlıklar yapılması,
- Rakiplerin tanınmaması,
- Dış pazarların tanınmaması,
- İhracata yönelik üretim ve kapasitede yetersizlik, ihracata başlamada başarısız olunacağına dair psikolojik engeller,
- İstenen talebe göre çok mal üretememe korkusu, kapasite üstü sipariş alma korkusu,
- İhracatla ilgili nitelikli elemanların olmaması ve eğitim olanaklarının yetersiz olması.

Türkiye 'de devlet ihaleleri gerektiği şekilde parçalanmadığı, çok büyük boyutlarda olduğu için KOBİ'lerin bu ihalelerden gerektiği gibi yararlanmaları olanaksızlaşmaktadır. Diğer yandan devlet ihalelerinin KOBİ'lere yeterince duyurulmadığı görülmektedir (1).

- Avrupa Birliği' nde:

AB komisyonu, KOBİ'leri ihracat yapmaya yöneltmek amacıyla bazı projeler uygulamaktadır. Bu projeler ;

- KOBİ'lerin ihracat yapabileceği pilot pazarların belirlenmesi.
- İhracat yapacak veya yapan işletmelerin yöneticileri için kurslar, Avrupalı işletme yöneticileri için ihracatın yoğunlaşmasının istendiği ABD ve Japonya 'da kurslar ve pazar araştırmaları yapılması.
- ABD ve Japonya 'da çeşitli reklam çalışmaları.
- Topluluk dışı ülkelerinden bilgi temin edilmesi için bilgi merkezlerinden yararlanma.
- KOBİ'lerin yöneticilerinin biraraya getirilmesi amacıyla sektörel ve / veya bölgesel toplantılar yapılması (Akdeniz, Japonya, ABD, Afrika v.b.)
- Dış pazarlarda işletmelerde daha iyi bir konuma sahip olunması için, bu işletmeler arasında bir işbirliğinin oluşturulması.
- Gelişmekte olan ülkelerde teknoloji transferiyle ilgili çalışmaların geliştirilmesi. (Yatırımlarda iş birliği, fason imalat sözleşmeleri, yönetimsel faaliyetlerde iş birliği, eğitim çalışmaları).

(1) Bağnaçık, a.g.e, s.152.

- Ticari amaçlı kurulan fuarlara katılma ile ilgilidir (1).

AB 'de iç pazarı oluşturma faaliyetlerinde " White Paper " KOBİ'leri de göz önüne alınmıştır. Çünkü; malların, hizmetlerin, sermayenin ve kişilerin üye ülkeler arasında serbest bir şekilde hiçbir engel olmaksızın dolaşımının sağlanması, KOBİ'lerin maliyetlerinde belli bir düşüş yaratacağı gibi, bu işletmelerin yeni bir pazara serbest bir şekilde girmesini sağlayacaktır. Bu bağlamda KOBİ'ler için önem taşıyan unsurlar şöyle sıralanmaktadır:

-Fiziki Engellerin Kaldırılması:

İç pazar oluşumunda fiziki engeller ve bunların sonucunda oluşan gecikmeler, idari ve ulaştırma maliyetleri, KOBİ'leri önemli ölçüde etkilemekte, rekabet güçlerini azaltmaktadır. Gümrük formaliteleri KOBİ'ler için gümrükleri geçilmez hale getirmektedir. Bu nedenle AB içinde gümrüklerin kaldırılması, topluluk dışı gümrüklerde ise gümrük formaliteleri basitleştirilmiştir.

- Teknik Standartların Uyumlaştırılmasında Esneklik ve Şeffaflık:

Standartların belirlenmesi üzerine AB yeni stratejisi, standartlar konusundaki kuralların bir formülasyona oturtulması ve özellikle de üye ülke kurallarının karşılıklı olarak tanınmasıdır. Ancak KOBİ'ler bu stratejilerden daha geç haberdar olmaktadır. Bu sebeple komisyon bu alandaki gelişmeleri KOBİ'lere zamanında yansıtabilmek üzere bir rehber hazırlamıştır.

- KOBİ'lerin Kamu Alım Sözleşmesi Yapabilmesi:

Kamu alımlarının AB 'deki tüm işletmelere açılması, KOBİ'lere de değişik pazarlara girme olanağı sağlayacaktır. Günümüze kadar, kamu iş sözleşmeleri ve kamu alım sözleşmelerinin AB genelinde tüm işletmelere açık olması için çalışmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar tüm sektörleri kapsamamaktadır. KOBİ'ler düzeyinde bir enformasyon eksikliği ortaya çıkmıştır. KOBİ'ler tüm gelişmelerden haberdar olamamaktadırlar. Bu nedenle AB içinde iletişim kurulması amacıyla bir sistem oturtma çalışmaları yapılmaktadır.

(1) Karataş, a.g.e., s.243 .

AB KOBİ'lerinin Japonya 'ya yönelik ihracat çalışmalarını canlandırmak amacıyla programlar uygulanmaktadır.

- Genç Avrupa 'lı yöneticiler için 18 aylık programlar: 12 ayı Japonca öğrenmeye ve 6 ayı Japon işletmesinde mesleki eğitime dönük olmaktadır. Bu sürede konuyla ilgili seminerler, konferanslar düzenlenmekte ve Japon işletmeleri ile kontaklar kurmak için olanaklar yaratılmaktadır.

- Üç aylık programlar: Japonya 'daki yönetim tekniklerini ve Japon pazarını öğrenmek üzere üst düzey yöneticiler bu programa katılmaktadır.

- AB komisyonu, gerek KOBİ'leri, gerekse büyük işletmeleri temsil etme niteliğine sahip organizasyon temsilcilerini, birer aylık sürelerle Japonya 'da seminerlere katılmak ve kontaklar kurmak üzere Japonya 'ya göndermektedir. Ayrıca Japonya 'da sektörel bazda incelemeler yapılmasına olanak verilmektedir.

Yine işletmecilere yönelik olarak faaliyetlerde bulunmaktadır. Japon pazarını tanıtıcı bir rehber bastırılmıştır. Japon ve AB KOBİ'leri arasında işbirliği sağlamak için potansiyel araştırma çalışmaları ve Japonya 'da faaliyet göstermek isteyen işletmelere yönelik ortak depolama merkezlerinin kurulmasıyla ilgili fizibilite çalışmaları yapılmaktadır. (1)

AB 'nin KOBİ'leri dış pazarlara yöneltmek amacıyla izlediği faaliyetler 3 ana grupta toplanmaktadır,

- AB ve Japonya ilişkilerinde KOBİ'ler,
- AB ve ACP ülkeleri ilişkilerinde KOBİ'ler,
- AB ve Akdeniz ilişkilerinde KOBİ'ler.

- *İtalya:*

"- Pazarlama destekleri :

- İthalat-ihracat konsorsiyumları,
- Üretimin değerlendirilmesi konsorsiyumları,
- Satın alma grupları,
- Diğer gruplar.

(1) y.a.g.e. ss.261-263.

- İtalya 'ya dönük faaliyetler :

- Fuar ve sergiler organizasyonu.
- Fuar ve sergilere katılmak üzere kuruluşlara yardımlar.
- Misyonlar ve mesleki geziler.

- İtalya dışına yönelik faaliyetler:

- Fuar ve sergiler organizasyonu.
- Fuar ve sergilere katılmak üzere kuruluşlara yardımlar.
- Misyonlar ve mesleki geziler.

- Özendirici diğer faaliyetler:

- Reklam ve pazarlama faaliyetleri.
- Yarışmalar ve ödüller.
- Ödüller.

- Altyapı ve hizmetler:

- Altyapı (binalar, demiryolları, yollar, uçak seferleri, limanlar)
- Sermaye ve/veya işletmelere ve konsorsiyumlara katılma.
- Doğrudan işletme.

- Hizmetler:

- Araştırma enstitüsü veya kuruluşlarına veya üniversitelere katılma.
- Doğrudan işletmeler.
- Projeler ve etütler (1)."

- İspanya:

-Pazar çalışmaları:

İspanya 'da INFE, işletmelerin gruplaşmalarını, pazar araştırmalarını ve keşif gezilerini içeren ortak satış geliştirme çalışmalarını desteklemektedir ve masrafların % 50 'sini karşılamaktadır.

-Fuarlara, misyonlara katılma:

İspanyol bankalarından "Expocredito" finansal bir mekanizma uygulamasına başlayarak, fuar alan kirası ve stand inşaatı maliyetini finanse etmektedir. İspanya 'daki özel bankalar (Overseas Bank Of Spain ve the Savings Bank) ihracatın geliştirilmesine yönelik yurtdışı yatırımlara kredi vermektedir. Bu amaçla çeşitli finansal destekler sunulmaktadır. Yurt dışında ticari hizmetlerin kurulup yaygınlaştırılması amacıyla yapılacak yatırımların % 60 'ına kadar yurtdışı bakım - onarım hizmetleri maliyetlerinin % 30 'unu en fazla 10 yıllık

(1) Akan, a.g.e., ss. 160-161.

süre içinde düzenli ihraç pazarları oluşturmak amacıyla yapılan yatırımların % 70 'inin kredi olarak verilen krediler vb. gibi.

- Almanya:

Almanya 'da KOBİ'lerin yurt dışında yatırımları için özel danışmanlardan alınan danışmanlık hizmeti maliyetinin bir kısmı ödenebilmektedir (1). Almanya 'da bölgesel otoriteler, uluslararası fuarla v.s. katılmak isteyen KOBİ'leri sübvansé etmektedir. Profesyonel kuruluşlar (fuarlardan sorumlu) finansal yardım yapmaktadırlar. Bunun yanında dış ticaret risklerini azaltma amacıyla ihracat garantisi ve finansal programlama kanalı ile devlet belli riskleri paylaşmaktadır (2).

- Danimarka:

Danimarka 'daki KOBİ'lerin uluslararası piyasalara girmesi için değişik alternatifler söz konusudur.

- Uluslararası pazarda tecrübe sahibi büyük işletmelerle tasarrufluluk ve alt kontrat kanalı ile doğrudan ihracat yapabilmektedirler.
- Bir önceki alternatifi kullanarak KOBİ'ler birleşir ve ihracatı gerçekleştirirler.
- Hükümetler ihracat yöneticileri için bireysel gelirlerin vergilendirilmesinde özel uygulamalar gibi destekler sağlanarak KOBİ'ler kendi içlerinde pazarlama organizasyonları oluşturmaktadırlar.

- İngiltere:

İngiliz Denizaşırı Ticaret Kurumları (BOTB) aracılığı ile ihracat yapabilecek pazarlar ve olanaklar, yeni denizaşırı pazarlara girmek için gerekli finansal yardım, dış ülkelerde ürünlerin sergilenmesi ve fuarlara katılma, pazar araştırması, satış noktalarının oluşturulması ve satışçılık seyahatleri gibi birçok alanda yardım yapılmaktadır.

ECGD, İhracat Kredi Garanti Bölümü, ihracat yapan işletmeleri, ihracat gelirlerinin ödenmesi riski konusunda otomatikman sigorta sağlanmaktadır.

(1) Karataş, a.g.e., s. 478.

(2) Oktav, a.g.e., s.80.

Bunun yanında ihracatçıların ihracat konusunda bankalarına, ihracat işinden sağlanacak finans konusunda uygun faiz oranı oranı ile garanti olanağı sağlayabilmektedir (1).

4.7. İŞLETME KURULUŞ YERİ SORUNLARI:

İlk beş yıllık kalkınma planıyla (1963) gündeme gelen iş yeri sorunları küçük sanayicilerin gelişmesi açısından oldukça önemli bir faktör oluşturmıştır.

Türkiye 'de küçük ölçekli sanayicilerin önemli bir bölümü halen şehir ve kasabalarda , mahalle içlerinde , konutların alt katında, apartman dairelerinde, çatı katı ya da bodrumlarda üretimde bulunmaktadır.Örnek olarak ülkemiz ihracatının yaklaşık üçte birini oluşturan konfeksiyon sanayimiz faaliyetlerini bodrum katlarında sürdürmektedir.

Küçük ölçekli sanayi iş yerleri çoğunlukla kent ve kasabalarda kiralama yoluyla elde edilmektedir. İşyeri alanlarının kentlerde sınırlı olması sebebiyle kiralar aşırı yükselmekte, bu durum da işletmeler üzerinde olumsuz bir etki yapmaktadır. Diğer yandan iş yerlerinin iş yeri olma özelliği taşınamaması; örneğin çok küçük olması nedeniyle yeni makina ve ekipman yatırımlarında bulunulamamakta ve sonuç olarak ta istihdam olanakları da yeterince artmamaktadır. Bu durum işletmenin büyüme ve gelişme sürecini durdurmaktadır. Bu gibi durumlarda işletme başka bir yerde yeni bir iş yeri açmak zorunda kalmakta bu da maliyetleri arttırıp, verimi düşürmektedir. Bazı durumlarda ise işletmenin cadde ve sokaklara açılarak çalışmalarını sürdürdüğü görülmektedir. Bu durum ise belediye ve trafik yetkilileriyle işletme sahiplerini karşı karşıya getirmektedir. Diğer yandan işletmelerin konut alanları içinde faaliyet göstermeleri gürültü, toz, duman gibi çevre halkını rahatsız edecek durumlara yol açmakta, bu da işletmeyi hıfzısıhha ve belediye mevzuatı gereğince faaliyetlerini sınırlamasına, hatta, faaliyetlerini durdurmasına neden olmaktadır.

(1) y.a.g.e. ss. 81-82.

Diğer bir sorun ise, sanayi kuruluşlarının imar planları dışında yer alması ve bu işletmelerin çevresinde gecekondü alanlarını oluşturulmasıdır. Bu durum bölgenin planlı gelişimini engellemekte, ayrıca yeni şehir planları yapılırken sorunlara neden olmaktadır.

Kentleşme açısından bir başka sorun da alt yapı sorunudur. Küçük işletmelerin bireysel olarak kurulmaları, gerekli alt yapıdan yoksun işletmelerin oluşmasını ya da alt yapı gerçekleştiği durumda işletme için önemli bir maliyet oluşumuna neden olmaktadır.

Sanayi sitelerinin oluşturulmasıyla bu tip alt yapı tesisleri ve eğitim, banka, PTT, ilk yardım istasyonu gibi sosyal tesislerin ortak olarak oluşturulmasını sağlamaktadır (1). Küçük sanayiciler genellikle iş bölümü ve ihtisaslaşma ile her türlü dayanışma ve yardımlaşma imkanlarından ve teknik, ekonomik koşullardan yoksun olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Böylece istenilen verim sağlanamamakta, uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek kalite ve standart tutturulamamaktadır (2). Türkiye 'nin yeterli organize sanayi arsası yaratamaması, ulusal teknolojinin üretime aktarılabilmesi için ülke dışına döviz kazandırmasını güçleştirmektedir.

Kent alanları düzenlenirken konut alanlarına % 70 civarında alan ayrılırken işsizlik ve döviz sorununa çözüm getirecek fabrika ve gerekli organize ve küçük sanayi alanlarına ayrılan alan % 3 civarında kalmaktadır.(3)

Alt yapısı tamalanmış sanayi alanlarının sahipleri hiçbir katkıda bulunmaksızın büyük değer artışlarına ulaşan arsalara sahip olmakta ve haksız yüksek rant talepleri ile endüstrileşmeyi zora sokmaktadırlar. Düşük faizli devlet kredisi ve uzun vadeli ödeme koşullarıyla organize sanayi bölgelerinden yer elde edenlerin büyük bir bölümü bu alanları endüstri amacıyla değil, satarak rantçılık yoluyla sağlamayı tercih etmektedirler. (4)

(1) Baykal, a.g.e., ss, 47-48.

(2) Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, a.g.e., s.64.

(3) Sungu Bozdoğan, "Türkiye Ulusal Teknolojiyi Cezalandırıyor", *KOBİ Hizmet Dosyası*, Sayı : 3, s.10.

(4) y.a.g.e. s.10.

KOBİ'lere iş yeri temini amacıyla 1963 yılından itibaren küçük sanayi işletmelerinin yaklaşık 1/4 'ü 248 küçük sanayi sitesinde toplanmıştır. Bu oldukça önemli bir gelişmedir, ancak küçük sanayi sitelerinin de sorunları vardır. Örneğin bir küçük sanayi sitesi içinde tekstil, otomotiv ve plastik makina imalatçılarının yer alması bu işletmeler arasında ortak bir ilişki kurulmasını güçleştirmekte, birbirlerine olumlu katkılarda bulunmaları olanaksız hale gelmektedir. Ayrıca küçük sanayi sitelerinde uzmanlaşma olmaması alış ve satış işlemlerinde ortak çalışılmaması ve büyük işletmelere karşı rekabet edebilme şanslarını azaltmaktadır (1). Bunların dışında küçük sanayi sitelerinde kullanılan enerji fiyatları yüksektir. Ayrıca sanayi sitelerine enerji verilirken hat tesisini de küçük sanayi sitelerinden almaktadır ki bu da KOBİ'leri destekleyici bir tutum değildir. Türkiye 'deki iş yeri tesbit ve temini sorununa çeşitli kaynaklar aşağıdaki önerileri getirmektedirler:

- Site içindeki iş yerlerinin bir kısmı yatırım amacıyla sanayici olmayan kişiler tarafından satın alınmakta ve kar amaçlı olarak daha küçük parçalara ayrılarak kiralanmakta bu da işletme alanlarını küçültmektedir.
- Kiralar sürekli olarak yükselmektedir. Hatta örneğin Halk Bankası 'ndan alınan krediler bu iş yerlerinin bir aylık kirasını dahi karşılamadığı görülmektedir.
- Bazı iş yerleri üretim amaçlı değil, depo olarak kullanılmaktadır.
- Sanayi sitelerinde alt yapı tesisiyle tam anlamıyla oluşturulamamakta, test laboratuvarları, kalite kontrol merkezleri v.b. yetersiz olduğu ve eğitim, sosyal dayanışma ve örgütlenmenin yeterince sağlanamadığı görülmektedir.
- Küçük sanayi sitelerinde mesleki dayanışmaya gidilmediği, işletmeler arasında etkin bir iş bölümü ve iş birliğinin sağlanamadığı, böylece de yeterli kalite ve verimliliğin sağlanamadığı görülmektedir.

- Avrupa Birliği 'de:

- Hollanda:

TSO 'ların % 80 'i yeni işletmelerin yerleşme sorunları ile ilgilenmektedirler. Bina yapımı, eski binanın yenilenmesi, bina içine yerleşme, ortak hizmetler ve bilgi merkezleri mevcuttur (2).

(1) Bağrıaçık, a.g.e. s.159.

(2) Akan, a.g.e. , s.155.

4.8. ÜRETİM, TEKNOLOJİ, KALİTE VE STANDARDİZASYON SORUNU ve ÇEVRE SORUNLARI

Günümüzde gelişen teknoloji, üretimin her alanında kullanılmakta iken, KOBİ'lerde yeterli modern makine ve teçhizatın kullanılmaması üretimin ve üretimde kalitenin düşmesine neden olmaktadır. KOBİ'ler gerek finansal sorunlar, gerek yeni teknik gelişmelere ve piyasa koşullarına duyarlılık göstermemeleri nedeniyle yeni teknolojik gelişmeleri uygulayamamakta, bunun yanında AR-GE ve geliştirme faaliyetlerinde bulunamamaktadır.

Geleneksel yapılar nedeniyle KOBİ'ler, büyük işletmelere oranla çok fazla emek yoğun üretim tekniklerine dayalı üretim yapmaktadırlar. Oysa ileri teknolojiye dayalı üretim, mamul maliyetlerinin düşük olmasını sağlarken aynı zamanda standartlara uygun kaliteli mamul üretimini sağlamaktadır. Ancak kaliteli ve standartlara uygun ürünler, piyasada rekabet şansı elde edebilmektedir.

KOBİ'lerin otofinansman olanaklarının giderek daralması, hammadde ve aramaddenin yeterli ölçüde olmaması ve optimal stok tutulamamasına neden olmakta, bu da üretimi aksatmaktadır. Ekonomik güçleri bozulan ve siparişlerini karşılayamayan KOBİ'ler müşteri kaybetmekte ya da siparişler iptal edilmektedir.

Aslında üretim sorunu KOBİ'lerin diğer tüm sorunları ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilidir. Üretimi etkileyen tek sorun teknoloji ya da hammadde sorunu değildir. Bunun yanında gelişmiş eleman eksikliği, yetersiz alt yapı ve sermaye azlığı, yönetsel ve modern işletme tekniklerinden haberdar olmayan küçük işletme yöneticileri ve üretimde standart ve kalite eksiklikleridir (1).

KOBİ'lerin üretim ve teknoloji ile sorunlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- KOBİ'ler kuruluşlarında genellikle atelye yapısında oldukları için işletme büyüdüğü halde, alışkanlıklar nedeniyle atelye tarzı üretime devam edilmektedir. Modası geçmiş yöntemler ve ömrünü doldurmuş makinelerle üretim yapılmaktadır.

(1) Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Federasyonu, a.g.e., s. 54.

- Düzenli iş akışı ve zaman etütleri yapılmamıştır. Makine ve depoların düzenlenmesi amaca uygun değildir. Hammadde, malzeme, yarı mamul ve mamullerin naklinde büyük zaman kayıpları olmaktadır.

- Teknik gelişmeler iyi izlenememektedir. İşletmelerin yeni malzeme, takımlar ve aparatlar hakkında fazla bilgileri yoktur. Birçok şeyin piyasadan daha ucuza ve kısa sürede temini mümkün olduğu halde, kendileri yapmaya çalışırlar. Bunları daha pahalıya mal ederler ve daha uzun zamanda yaparlar.

- Sağlıklı bilgi akışı yoktur. Herşeyi yapma alışkanlıkları olmadığı için yapılan değişikliklerin nedeni ve kimin tarafından yapılan hataların sorumlusu bulunmaz. Genellikle üretimde yapılan değişiklikler fiyatlara yansıtılamaz (1).

- Gerçek kapasite tam olarak bilinemez. Kapasiteden gerektiği kadar yararlanılamaz.

TOSYÖV 'ün KOBİ Araştırma Enstitüsü tarafından hazırlanan 1. Ulusal KOBİ Raporu 'na (28 Haziran 1995) göre, KOBİ'lere kullandıkları üretim teknolojileri sorulduğunda, % 60 'ı kullandıkları teknolojinin uygun olduğunu belirtmişlerdir. Bu % 60 'lık grubun yöneticilerinin % 90 'ı rakiplerinin de aynı teknolojiyi kullandığını ifade etmiştir. KOBİ'lerin araştırma kapsamında ziyaret edilip teknolojileri analiz edildiğinde, belirtilen günümüze uygun teknoloji kavramının el emeğine uygun, düşük verimli teknolojiler olduğu görülmüştür. Bu düzeyde teknoloji kullanan işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri büyük oranda ucuz iş gücüne dayanmaktadır.

Yine aynı araştırmada, KOBİ yöneticileri teknolojik yenilikleri % 36 oranında fuarlardan, % 37 ' si ise dergi ve broşürlerden izledikleri belirtmişlerdir. Bu sonuç KOBİ'lerin teknolojik gelişmeleri izlemediklerini göstermektedir.

(1) Bozdoğan, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları", a.g.e.

KOBİ yöneticilerine işletmelerin teknik donanımında eksiklikler olup olmadığı sorusuna % 62 oranında eksiklikler bulunduğu belirtilmiştir. KOBİ'ler eksikliklerinin farkındadır ve % 87 'si eksikliklerini gidermek istediklerini söylemişlerdir. Ancak genelde finansal nedenlerle teknik gereksinimlerini tam olarak karşılayamamaktadır (1).

Türkiye 'de teknoloji transferi nedeniyle Halk Banka 'sı, hazineden gerekli fonu sağlayamadığından ilgili programları uygulamakta zorluklarla karşılaşmaktadır (2).

"Türkiye 'de son çıkarılan "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkındaki Kararlar" ile sınai tesislerin yani ürün veya üretim yöntemi geliştirmeye, teknolojik yenilemeye, kalite ve verimlilik artışına yönelik projelerin alet, teçhizat ve yazılım giderlerinin % 50'sinin yatırımları ve döviz kazandırıcı faaliyetleri teşvik fonu kaynaklarından kredilendirilmesi sağlanmaktadır.

Ülkemizde teknoloji yenilemesine olanak sağlayacak, sübvansiyon niteliğinde bir teşvik aracı yoktur. Ancak, tekstil gibi belli sektörlerde veya mevcut tesislerin kaldırılarak yerine modern teknoloji ihtiva eden tesislerin kurulmasına yönelik yatırımlarda veya özelleştirme kapsamında bulunan işletmelerin tevsî yatırımlarında kredi desteği verilmektedir (3)."

Türkiye 'de teknolojiyi geliştirmek üzere üniversite-sanayi işbirliği çalışmaları KOSGEB ile İTÜ ve ODTÜ kampüslerinde çalışmalarını sürdüren Teknoloji Geliştirme Merkezlerin 'de (TEKMER), üstün teknoloji ile ekonomik nitelikte mal üreten, istihdam yaratan girişimciye kuruluş yıllarını kolay geçirmelerini sağlayacak desteği verir. TEKMER, ileri teknoloji ve üretim metotları kullanarak yani ürün yaartmak isteyen işletmecilere çalışma ortamı ve uzmanlardan yararlanma olanağı sağlar. Bunun yanında KOSGEB, KOBİ'lere pahalı olduğu için temin edemediği makine, ekipman ve tezgahı, ortak kullanma atölyelerinde kullanma olanağı sağlamakta ayrıca modern laboratuvarlarını KOBİ'lerin hizmetine sunmaktadır. Ancak bu çalışmalar gereksinimlerin altındadır.

(1) "1. Ulusal KOBİ Raporu", *Dünya Gazetesi*, 5 Temmuz 1995, s.10.

(2) "Kim Küçük, Kim Büyük" *TOSYÖV Dergisi*, Temmuz 1994, s.16.

(3) Saygun, a.g.e., ss. 7-9.

Üretim ve teknoloji sorunuyla ilgili olarak kapasite altı çalışma, standardizasyon ve kalite sorunlarını da ele alabiliriz.

Kapasite Altı Çalışma Durumu:

İTO 'nun 1991 'de KOBİ'ler üzerine yaptığı ankette 1990 yılı itibariyle KOBİ'lerin kapasite kullanma sorunları tablo 16 'daki gibidir.

Tablo-16. Kapasite Kullanım Oranları

Kapasite Oranı	İşletme Sayısı	(%)
0-% 50	107	36.2
% 51-% 100	198	63.8
Toplam	305	100.0

Kaynak: İlhan Uludağ-Vildan Serin, *Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler*, İTO Yayın No: 25, 1991, s.86

Görüldüğü gibi işletmelerin yaklaşık % 36 'sı % 50 'nin altında kapasite ile çalışmaktadır. İşletmelerin kapasite altı çalışmalarının nedenleri tablo 16 'da görülmektedir.

KOSGEB, 1990 KOS araştırmasına göre tablo 16 'da işletmelerin kapasite altı çalışmalarının en önemli nedenleri; piyasa koşullarının durgunluğu, işletme sermayesi sıkıntısı, vasıflı eleman bulunmayışı, pazarlama olanaklarının olmaması, girdi maliyetlerinin artışının satış fiyatlarına yansıtılamaması ve hammadde teminindeki güçlükler olarak görülmektedir.

Tablo -17. KOBİ'lerin Kapasite Altı Çalışma Nedenleri

	%
Piyananın durgun oluşu	80.4
Vasıflı eleman bulunmayışı	33.8
Vasıfsız eleman bulunmayışı	8.4
Pazarlama imkanı olmayışı	27.8
İşletme sermayesi sıkıntısı	42.8
Hammadde teminindeki güçlükler	19.6
Enerjinin düzensiz ve yetersiz oluşu	6.1
Girdi maliyetlerindeki artışın satış fiyatlarına yansıtılamaması	27.3
Vardiya sayısının arttırılamaması	5.9
Makina parkının yetersizliği	1.0
Kredi temin güçlükleri	0.5
Üretim alanı darlığı	0.3
Diğer nedenler	1.4
Cevap yok	2.2
Toplam (%)	257.5
Toplam cevap	7887
Baz	3063

Kaynak: Ayşe Ege, Gülşen Alper, " Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü ", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan: Makine Mühendisleri Odası, Yayın No: 160. s. 270.

- Kalite Kontrol:

Ülkemiz KOBİ'lerinde üretimde kalite kontrol yöntemlerini incelersek yine KOSGEB 'in KOS araştırmasına göre, işletmelerin % 75.2 'si kalite kontrolü yaptığını ve bunların % 90.6 'sı kalite kontrolünü kendi olanaklarıyla yaptıklarını belirtmişlerdir. Tablo 18 'de gördüğümüz gibi kalite kontrol yöntemleri, işletmelerin % 79 'unda elle gözle, % 41.6 'sı ölçerek tartarak, % 12.1 'i zaman zaman kalite kontrol cihazlarıyla, % 6 'lık bir bölümü ise sistematik olarak kalite kontrol cihazlarını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo -18. KOBİ'lerin Kendi Olanakları ile Kalite Kontrol Yöntemleri

	(%)
Elle-gözle	79.0
Ölçerek-tartarak	41.6
Kalite kontrol cihazları ile zaman zaman	12.1
Kalite kontrol cihazları ile sistematik olarak	6.0
Toplam %	138.7
Toplam C	3317
Baz	2392

Kaynak: Ayşe Ege, Gülşen Alper, " Türkiye 'de Küçük ve orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü ", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan Makina Mühendisleri Odası, Yayın No: 160, s.272.

İşletmelere kalite kontrol için neye ihtiyaçları olduğu sorulduğunda %53 lük oranla bilgi gereksinimi, %51.4 ile nitelikli eleman gereksinimi, %43.8 ile kalite kontrol aletlerine olan gereksinim belirtilmiştir. Kalite kontrolün üretimin hangi aşamasında yapıldığına bakıldığında, kontrolü %63.6 ile üretim aşaması, %39.6 ile hammadde ve malzeme kullanım aşaması belirtilmiştir.

Üretimde kullanılan hammadde kalitesi sorulduğunda 3054 işletmenin %35 i yüksek kaliteli girdi kullandığını belirtmiştir. Kullanılan yarı mamül kalitesinde ise, 822 işletmenin %37.5 inin yüksek kaliteli ve standartlara uygu yarı mamül kullandıklarını ifade etmişlerdir. Üretimde girdi olarak mamül kullanan işletmelerin ise %37.1 i kaliteli ve standartlara uygun mamül kullanmaktadırlar (1).

(1) Ege, Gülşen Alper, a.g.e. s.272.

Tüm bu sonuçlarda da görüldüğü gibi ülkemizde KOBİ'lerin kalite kontrol açısından yeterli düzeyde olmadıkları görülmektedir. Ülkemizde kalite kontrol konusunda yabancı kaynaklı ve oldukça yüksek maliyetli cihazların yalnızca büyük işletmeler, kamu sektörü, ve ar-ge amaçlı kuruluşlar tarafından alınabilmekte ve onlar tarafından kullanılabilir. Ayrıca kalite kontrol yöntemleriyle ilgili bilgiler yabancı dillerde olmakta bu da nitelikli, bilgili elemana sahip olmayan KOBİ'ler için sorunlara neden olmaktadır (1).

- Standardizasyon:

Çağımızda ekonomik gelişme ve sanayi olgusu, dış ekonomik dünyaya uyum sağlayabilmek, ancak ihracatı geliştirmekle söz konusu olmaktadır. Ancak bunun için de ürünlerin rakip ülke ürünleriyle maliyet ve kalite yönünden rekabet edebilecek yapıda olması gerekmektedir. Dış satım olanakları ürünün ucuz ve bol miktarlarda olmasından çok belli standart ve kalitede olmasına bağlıdır (2).

Ülkemiz KOBİ'lerinin üretimde standartlara uyma durumunu incelediğimizde, işletmelerin % 21.6 'sının herhangi bir standarta uymaksızın üretim yaptığını görmekteyiz. Tablo 19' da da görebileceğimiz gibi işletmelerin önce alıcının istekleri doğrultusunda ve piyasada kabul görmüş olan ölçülere göre üretimde bulunduklarını görmekteyiz.

(1) Karataş, a.g.e., s. 64.

(2) y.a.g.e., s. 236 .

Tablo -19. KOBİ'lerin Standartlara Uyma Durumu

	%
Herhangi bir standartta uymadan	21.6
TSE standartına uygun	8.6
DIN standartına uygun	5.0
Amerikan standartına uygun	2.0
Piyasadaki kabul görmüş olan ölçülere göre	37.4
Alıcının isteklerine göre	37.9
Alıcının gösterdiği örneklerle göre	18.8
Toplam %	131.3
Toplam cevap	4606.0
Baz	3507.0

Kaynak: Ayşe Ege, Gülşen Alper, "Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü" *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı 1. Cilt, Hazırlayan: Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 160 s. 271.

Ankete katılan işletmelere standartlara neden uymadıkları sorusu sorulduğunda ise % 44.7 'si piyasa standartlarını önemsemediğini, % 39.1 'i ise alıcılar için fiyatın standarttan daha fazla önem verdiğini, % 20 'si ise standartlar konusunda bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir (1).

İşletmelere standartlar konusunda hedefleri sorulduğunda tabloda verilen cevaplar alınmıştır. Buna göre işletmelerin % 77.6 'sı değişiklik düşünmediğini, % 12.8 'i standart uygulamasına gidebileceğini belirtirken, % 7.2 'si kullandığı standardı değiştirebileceğini belirtmişlerdir.

(1) Ege, Gülşen Alper, a.g.e., s. 271.

Tablo - 20. KOBİ'lerin Standartlar Konusundaki Hedefleri

	(%)
Standart uygulamasına geçilecek	12.8
Mevcut standart yerine başka standarta geçilecek	7.2
Değişiklik düşünülüyor	77.6
Koşullar zorlarsa uygulanabilir	3.3
Toplam %	100.9
Toplam Cevap	3538.0
Baz	3507.0

Kaynak: Ayşe Ege, Gülşen Alper, " Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Rekabet Gücü ", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan: Makine Mühendisleri Odası, Yayın no: 160 s. 271.

- Çevre Koruma:

Üretim konusunda karşılaştığımız bir başka sorun da çevre korumaya yöneliktir. Gelişmiş ülkeler doğal dengelerin bozulmasından dolayı çevredeki tehlikeli değişimleri durdurmak için sürekli yeni önlemler almaktadırlar.

Ülkemizde gerek su ve gaz artımı sonucu ortaya çıkan zehirli katı atıklar, gerekse direk üretimin sonucu ortaya çıkan zararlı atıklar konusunda önlem alınmamaktadır. Bunun yanında enerjinin gazla kullanımı da çevreyi etkilemektedir. Çünkü enerji kullanımı çevreyi, özellikle de atmosferi etkilemektedir (1).

(1) Uğur Dinçer, "Uluslararası İlişkilerde Çevre Boyutu", *Çevre Teknolojisi Dergisi*, Nisan 1995, s.3.

Gümrük Birliği süresince Türk sanayi ürünlerinin Avrupa Birliği 'nde uygulanan standartlara uyum göstermesi gereklidir. ISO-9000 standartlarına uygun üretim yapılmalıdır. Bu standartlar insan ve çevrenin korunmasını ön plana çıkartmaktadır. AB 'ye ihraç edilen bazı sanayi ürünlerinin çevre korunmasına uygun olarak üretildiğini gösteren ve belgelendiren " ecolabel " çevre etiketine sahip olması gerekmektedir (1).

- Avrupa Birliği 'nde:

AB 'nin kuruluşundan bu yana amacı, üyeleri arasında herşeyiyle mükemmel olarak işleyen bir ortak pazar kurmaktır. Bu, üyeler arasında ekonomik sınırları kaldıracak, üyeler arasında görünen engelleri, malları, el emeğinin, sermayenin ve hizmetlerin serbest dolaşımı sağlamaktır. Bu amaçla Gümrük Birliği adımı ile başlatma kararı alınmış ve Gümrük Birliği gerçekleşmiştir. Ancak Gümrük Birliği ile sermayenin, emeğin ve hizmetlerin serbest dolaşımı sağlandığı halde istenen tam bir serbestleşme oluşamamıştır. Bu durum AB 'ni tarife dışı engellere eğilmeye yöneltmiştir. Bu engellerden Teknik Engeller grubu içinde "Ulusal Standartlar" dış ticaretin olumsuz etkilerini yoketmek gereği sözkonusu olmuştur ve AB konseyi 1987 yılı çalışma programında standartlaşmayla özel olarak ilgilenme gereğini vurgulamıştır.

Milli standartlar, ulusal ekonominin düzenlenmesi, tüketicinin korunması, toplum sağlığı, fert güvenliğini sağlama gibi sebeplere dayanmaktadır. Standartın belittiği, niteliğe uymayan malların ülkeye girmesi engellenmektedir. Eğer bir ülkeye ihracat yapmak isteniyorsa o ülke standartlarına uyma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Her ülkenin farklı standartlarının olması da uluslararası ticareti engellemektedir. Bu engellerin ortadan kalkıp ortak bir standardizasyon oluşunmak amacıyla GATT çerçevesinde 1973-1979 'a kadar çalışmalar yapılmış, 1970 'de Tokyo Round 'da " Stand Yasası "imzalanmıştır. Bu anlaşma uluslararası standartların kullanımını, teknik yönetmeliklerin uluslararası standarta dayanmasını, standartlar konusunda bilgiler sağlanmasını, geliştirmekte olan ülkelerin, ihracat mallarının istenilen standartlar düzeyine getirilmesi için teknik yardım yapılmasını öngörmektedir.

(1) Orhan Morgil, "Gümrük Birliğinin Kapsamı ve Çevre Koruması", *Çevre Teknoloji Dergisi*, Nisan 1995, s.2.

Avrupa Ekonomik Konseyi (AEK) de bu konuda iş birliği yollarını araştırmakta ve 1976 'da standartlaşma politikalarına ilişkin oranlar yayınlanmıştır.

AB 'de gerçek anlamda bir iç piyasa oluşturma çabalarının ağırlık noktasını tarife dışı engeller oluşturur. Topluluktaki üyeler kendi sanayilerini korumak amacıyla birtakım ticari engellere başvurmaktadırlar. Örneğin Fransa televizyonda Secam sistemini, diğerleri ise pal sistemini kullanmaktadır.

AB Ticaret Odası 'nın bir araştırmasına göre üye ülkelerde uygulanan farklı standartların istediklerini karşılama ihtiyacından dolayı maliyetler artmaktadır.

Avrupa Birliği bünyesindeki CEN (Avrupa Standardizasyon Komitesi) ve CENELEC (Avrupa Elektronik Standardizasyon Komitesi) standartlar hazırlamakta ve standartları harmonize etmektedir. Diğer yandan dünya ticaretini engellemek amacıyla ISO (Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu) ve IEC (Uluslararası Elektroteknik Komisyonu) standartların oluşturulmasının gereğini belirtmektedir.

Her ülkenin milli değerleri ekonomik ihtiyaçları, uluslararası bir standartta üretim yapmayı her zaman olası kılmayabilir. Bu durumda tarife dışı engellerin ortadan kalkması için " Standardizasyon Harmonizasyonu " çalışmaları yapılır. Bu sayede ulusal ve bölgesel üretim yapımı, kalite test ve muayene sonuçları, bilgilendirme sistemleri ortadan kalkar. AB iç pazarında serbestçe üretim sağlanır.

AB 1985 'te standardizasyon konusunda yeni yaklaşımlar kabul edilmiştir. Buna göre AB içinde ürünlerin rahatça dolaşabilmesi için asgari olarak " Temel Güvenlik Kriterleri " 'ni taşıması yeterlidir. Bu temel kriterler ise CEN ve CENELEC 'e verilmiştir. Belirlenen teknik şartlara uyum zorunludur.

Üye ülkelerine satışa sunulacak ürünler, herhangi bir ön denetimden geçmeyecek ancak ilgili kurum yetkilileri piyasada denetleme yapabileceklerdir. Üye ülkeler bir ürünün can ve mal güvenliği açısından olumsuz olduğunu tespit ettiğinde bu ürünün satışı yasaklanabilecektir (1). AB 'de bazı sanayi ürünlerinin " ecolabel " çevre etiketini taşıması yani insan ve çevreye zarar vermediğinin belgelenmesi gerekmektedir (2). Üretim sürecinde çevrenin kirletilmesi de AB 'de üzerinde önemle durulan bir konudur. AB 'de proje bazında tahsis edilen nakdi yardımlar belli oranlarda uygulanmaktadır (3). AB'nin AR-GE faaliyetleri 2. bölümde detaylı olarak ele alınmıştır.

4.9. SOSYAL GÜVENLİK SORUNU:

Sosyal güvenlik konusu her zaman istihdamın çok önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Sosyal güvenlik kuruluşlarına tabii olan çalışanların, toplam çalışanlar içindeki payı; sosyal güvenlik düzeyi hakkında bilgi vermektedir.

Türkiye imalat sanayiinde kamuya ait işyerlerinde çalışanların tümü, özel sektöre ait orta ve büyük ölçekli işletmelerde de çalışanların hemen hemen tümü ücretli durumda ve sosyal sigortalar ve Emekli Sandığı vb. gibi sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olarak çalışmaktadır. Ancak küçük işletmeler için bu durum geçerli değildir.

Türkiye 'deki işletmelerde toplam çalışanlar ve ücretli çalışanların sayısı incelendiğinde küçük ölçekli işletmelerde toplam çalışanlarla ücretli çalışanlar arasında büyük fark ortaya çıktığı görülmektedir. Bunun nedeni bu tür işletmelerde sıkça rastlanan, işletme sahiplerinin ve yakınlarının, yani ailelerinin üretimde bulunması ancak işletme içinde sigortasız olarak çalışmasıdır. Aşağıdaki tabloda çalışan sayılarına göre sosyal güvenliği sağlanmış istihdam oranları görülmektedir.

(1) Karataş, a.g.e.ss.236-241.

(2)Orhan Morgil, " Gümrük Birliğinin kapsamı ve Çevre Koruması", a.g.e. s.2.

(3) Saygun, a.g.e., s.10.

Tablo - 21. Sosyal Güvenliği Sağlanmış İstihdam Oranları Ölçeksel Bazda

Ölçek (Çalışan Sayısına Göre İşyeri büyüklüğü)	Ücretle Çalışanlar Ortalaması	İstihdam (Çalışanlar Ortalaması)	Sağlanmış İstihdam Oranı
1	1.029	58.258	1.77
2	26.830	107.028	25.07
3-4	75.479	162.694	46.39
5-6	52.469	82.048	63.95
7-9	46.029	62.042	74.19
1-9	201.836	472.070	42.76
10-24	83.743	90.590	92.44
25-49	77.335	79.044	97.84
1-49 (Küçük İmalat Sanayi)	362.914	641.704	56.56
50-99	78.138	78.531	99.50
100-199	87.113	87.228	99.87
50-199 (Orta İmalat Sanayi)	165.251	165.759	99.69
200-499	167.169	167.248	99.95
500-999	137.322	137.323	99.99
1000+	296.768	296.768	100.00
200+ (Büyük İmalat Sanayi)	601.259	601.339	99.99
İmalat Sanayi Geneli	1.129.424	1.408.802	80.17

Kaynak: Mutlu Gökçesu, " Türkiye 'deki İşletme Sektörel Nitelikler Açısından Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili ", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt, Hazırlayan: Makina Mühendisleri Odası Yayın No: 160, s. 258.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi işletme boyutu büyüdükçe, sosyal güvenlik düzeyi de artmaktadır (1). Esnaf ve sanatkarlar ile bağımsız çalışanların sosyal güvenlik sorunlarını çözmek amacıyla 1971 yılında 1479 sayılı kanunla BAĞ-KUR kurulmuştur. BAĞ-KUR, esnaf ve küçük sanayicilerin sosyal güvenlik sorunlarını önemli ölçüde çözümlemiş olmakla birlikte bazı eksiklikler olduğu görülmektedir:

- Söz konusu işletme çalışanların emeklilik sonrası aldıkları veya emekli dul ve yetimlerine bağlanan aylıklar yetersizdir.
- Tüm ülkeyi kapsayan bir sağlık sigortası uygulaması gerçekleştirilememiştir.
- İşletme içinde çalışanlara sigorta yapma zorunluluğu olmasına rağmen, bugün henüz önemli sayıda sigortasız olarak çalışanlar vardır (2).

4.10. UZMANLAŞMA SORUNU

Ülkemizde küçük ve orta ölçekli işletmelerin belirgin niteliklerinden biri de yönetimde uzmanlaşmanın yeterli düzeyde olmamasıdır (3). İşletme içindeki bu durum etkin ve verimli çalışmayı engelleyerek üretimde kalite eksikliğine neden olmaktadır.

Ülkemizdeki KOBİ'lerde işletme ve işletme sahibinin özdeşleşmesi; işletme sahibinin işletme fonksiyonlarını objektif olarak değerlendirmesini engellemektedir.

4.11. BÜROKRASİ SORUNU

İşletmelerde dış çevreden kalnaklanan en önemli sorunlardan biri bürokrasidir. Bu sorun özellikle KOBİ'ler üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır.

(1) Mutlu Gökçesu, " Türkiye'deki İşletme Türü ve Sektörel Nitelikler Açısından Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili", *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*, TMMOB 93, Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı, 1. Cilt Hazırlayan. Makina Mühendisleri Odası Yayın No. 160 s. 256.

(2) Baykal, a.g.e., ss.53-54.

(3) Mete, a.g.e. s. 21.

KOBİ'ler kuruluşlarından itibaren kamu kuruluşlarıyla ilişkilerinde bürokratik engellerle karşılaşmaktadırlar. Ancak bu ilgili kamu kuruluşları arasında bir işbirliği ve koordinasyonun sağlanmamış olması, işlerin uzamasına, para ve zaman yitimine yol açmaktadır (1). Bürokratik engeller, yapılan tanımlamaların karışıklığından, işyeri bölgesinin seçimine ve hatta imar projelerinin seçimine kadar varabilmektedir. İşletmelerin kuruluş aşamasından itibaren yerine getirmesi gereken formaliteler yoğun ve karmaşık yapıdadır. Söz konusu tüm formalitelerin yerine getirilmesinin oldukça zaman alması, diğer taraftan girişimcinin gerekli işlemleri bilmemesi ve yapabilme yetenek ve bilgiye sahip olamaması, başvurulacak kurumların çok çeşitli olması girişimcinin gözünü daha kuruluş aşamasında korkutmaktadır. Ayrıca kamu bürokrasisi de kendi içinde tutarlı bir uygulama gösterememekte, bu da girişimciyi olumsuz etkilemektedir (2). " Türkiye 'de 1990 yılı kalkınma planı çerçevesinde yatırım teşvik belgelerinin edinilmesinde öngörülen işlemler azaltılmış, işletmelerin bürokrasi ile ilgili işlemlerinde kırtasiyeciliğin azaltılması ön plana alınmıştır (3). Ancak henüz yeterli düzeyde değildir.

-Avrupa Birliğinde

AB Komisyonu, idari çevre için uygulanacak hükümlerin hepsinin basit, sade olmasını düşünmekte ve işletmeler üzerindeki idari ve siyasal sınırlanmaların kaldırılmasına çalışmaktadır. 1 Haziran 1986 tarihinden itibaren yürürlüğe giren bir karar komisyon tarafından hazırlanmıştır. Bu kararlar KOS 'ların çalışma ortamının daha iyi tanımlanması ve faaliyetlerinin daha sağlıklı yürütülmesi konusunda bir teklif hazırlanmıştır. Bu teklif, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ile ilgili idari prosedür ve kanunların yorumuna açıklıkgetirecektir (1). Çünkü komisyon yaptığı çalışmalarda işletmelerin çoğu zaman topluluk mevzuatından haberdar olmadıkları ya da mevzuatı yanlış anladıklarını ortaya çıkarmıştır.

(1) Bağrıaçık, a.g.e. s., 160.

(2) Akan, a.g.e. ss. 121-125.

(3) Leander, a.g.e. s.197.

(4) Karataş, a.g.e. s.251.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Küçük ve orta ölçekli işletmeler tüm dünyada ve AB ülkelerinde olduğu gibi Türkiye 'de de ekonomik sürecin her döneminde ekonomik, politik ve sosyal açıdan her zaman önemlerini korumuşlardır.

Ülke genelinde küçük ve orta ölçekli işletmelerimizin durumuna baktığımızda imalat sanayinde de hizmetler sektöründe de % 99 civarında olduğunu görmekteyiz. Türkiye KOBİ'lerinin ekonomimizdeki önemini yadsıyamayız. Ancak ülkemizde KOBİ'lere yönelik olarak yapılan destek ve teşviklerin KOBİ'lerin yararlarına paralel şekilde geliştiğini söyleyemeyiz. Bunun yanında ekonomide önemli bir paya sahip olmalarına rağmen, parlak bir durumunda olmadıklarını görmekteyiz. İlk kalkınma planının oluşumundan itibaren KOBİ'lere yönelik olarak olumlu hedefler belirlenmiş ancak bu hedeflere ulaşma yolunda uygulamalar sınırlı kalmıştır. Bu konuda atılan en ciddi adım küçük ve orta ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı KOSGEB 'in kuruluşudur.

AB ile Türkiye ilişkileri ve Türkiye 'nin AB 'ne tam üyeliği bağlamında 1 Ocak 1996 yılında uygulanmasına başlanan Gümrük Birliği ile Türkiye bir değişim ve etkileşim sürecine girmiştir. Bu süreçte KOBİ'lerimiz sanayileşmiş ve teknolojik açıdan güçlü Avrupa sanayi ve KOBİ'leriyle rekabet ortamına girmiştir. Ancak KOBİ'lerimizin kendi yapılarından ve dış etkenlerden kaynaklanan bir dizi sorunu bulunmaktadır. Bu soruna ivedilikle çözüm bulunmaması ve KOBİ'lere yönelik destek ve teşvikler gerçekleşmediği sürece KOBİ'ler Gümrük Birliği sürecinden olumsuz olarak etkilenecek, ağır darbeler alacak, bugünkü mevcut sorunlar daha da büyüyecek birçok KOBİ bu rekabet ortamına dayanamayarak kapanacaktır. Ancak istikrarlı bir teşvik ve destekleme programıyla gerekli çalışmalar yapıp KOBİ'ler güçlendirilir, sorunlarına çözüm bulunur ve bu sorunlar ortadan kaldırılırsa bir süre sonra KOBİ'lerimiz Avrupa Birliği işletmeleriyle rekabet edecek şansa kavuşabilecektir.

KOBİ'lerin ilk etapta çözümlenmesi gereken sorunu ülke çapında resmi ve ortak bir tanımın oluşturulması ve KOBİ sorunlarına herkesin kabul edip anladığı bir tanımla başlanmasıdır. Bu etaptan sonra teker teker KOBİ sorunlarına eğilmek gerekmektedir.

Günümüzde Türk KOBİ'lerinin mevcut sorunları; malzeme ve hammadde temininde karşılaşılan sorunlar, personel ve eğitim sorunu, bilgi temini sorunu, teknik ve idari

danışmanlık ve rehberlik hizmeti sorunları, finansman, pazarlama ve ihracat sorunları, işletme kuruluş yeri sorunları, üretim, teknoloji, kalite ve standardizasyon sorunları, bürokrasi, sosyal güvenlik ve uzmanlaşma sorunlarıdır. Bu sorunlara çözüm getirmek amacıyla aşağıdaki önlemlerin alınması ve çalışmaların yapılması faydalı olabilir:

-Finansal Sorunlar

Devletin ilk etapta yapması gereken istikrarlı bir ekonomik ve politik ortamın yaratılmasını sağlamaktır. Devletin KOBİ'lere yönelik olarak destekleme ve teşvik uygulamalarını yoğunlaştırması KOBİ'lerin güçlenmesine ve sorunlarını çözmesine, Gümrük Birliği sürecinde ortak sınırlar içinde AB 'deki rakip işletmelerle rekabet edebilmek açısından büyük yararları olacaktır. KOBİ'lerin teşviklerden yararlanmalarını sağlamak, fırsatlar yaratmak yeni yatırımların oluşumunu beraberinde getirebilir. Örneğin; KOBİ'leme teşvik sistemi daha basit bir dille anlatılıp, kullanım olanakları açıklanabilir, teşvik limitleri daha düşük tutulabilir. Ayrıca kredi ödemeleri hemen yapılarak kredinin enflasyonu ezmesi önlenabilir.

Kredi sisteminin en önemli sorunlarından biri de teminat sorunudur. En ivedi yolla bu soruna çözüm getirmek KOBİ'leri destekleyecek bir çalışma olacaktır. Kredinin teminata değil projeye dönük olmasının ekonomiye daha yararlı olabilecektir. Türkiye 'de KOBİ'lerin ve girişimcilik ruhunun geliştirilmesi için vergi sisteminde değişiklikler yapılabilir. Örneğin vergi gelirlerinin yükseltilmesi vergi oranlarının ve çeşitlerinin artırılması ile değil, yeni vergi mükelleflerine ulaşmaya çalışmakla mümkün olabilir.

KOBİ'lere finansman sağlanırken kendi faizlerinin düşürülmesi üretim ve yatırımların hızlandırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Vergi ve mevcut bankacılık sistemi KOBİ'leri zora sokmaktadır. Bunlara acil çözümler aranması KOBİ'lerin finansman sorunlarını bir ölçüde azaltabilir.

Uygun koşullarda finansman olanağı sağlayarak, kredi faizlerinin düşürülmesi üretim ve yatırımların hızlandırılmasında olumlu bir rol oynayabilir. Kit fiyatlarındaki istikrarsızlık KOBİ'leri güç durumda bırakmaktadır.

Kit ürünlerindeki zamların miktar ve zamanının önceden belirlenmesi ve bildirilmesi KOBİ'lere kendilerini hazırlama olanağı sağlayabilir. Sermaye piyasası kurulu mevzuatında

değişiklikler yapılarak KOBİ'lerin de sermaye piyasasına girmesi ve finansal açıdan desteklenmesi sağlanabilir.

-İşyeri Kuruluş Yeri Sorunları

Çağdaş bir üretim ancak modern koşullarda organize edilmiş üretim merkezlerinde yapılabilir. Bu nedenle küçük sanayi sitelerine gereksinim duyulmaktadır. Toplu konutlar için verilen teşviklerin küçük sanayi sitelerine de verilmesi sağlanabilir veya organize sanayi bölgelerinin bir kısmı KOBİ'ler için ayrılabilir. Böylece büyük işletmeler arasında bir entegrasyon sağlanabilir ve zaman ve malzemedan tasarruf iyi bir haberleşme olasılığı, yeni teknolojik gelişmelerin izlenmesi olasılıkları elde edilebilir. Ancak sanayi siteleri kurmak her zaman kolay olmayabilir. Bu gibi durumlarda mevcut binalar, iş hanları, çarşılar yeniden düzenlenerek toplu iş yerleri hazırlanabilir.

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri de altyapı sorunlarıdır. Konut alanları içinde sıkışık olarak altyapı olmaksızın faaliyet gösteren işletmelerden yeterli verimin alınması söz konusu olamaz. Bu durum organize sanayi bölgelerinin ve küçük sanayi sitelerinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Sanayi siteciliği ile hem işletmeler daha iyi koşullara kavuşurken aynı zamanda da kentlerimiz daha düzenli, sakin ve rahat bir ortama kavuşabilecektir.

Ancak sanayi siteciliğinde de bir sorun ortaya çıkmaktadır. Bu da iş yerlerinin üretim amaçlı kullanım yerine rant elde etmek amacıyla kullanımıdır. Bunun önlenmesi için bu işyerlerinin rant amacı güden kişilere satımı engellenmeye çalışılmalıdır.

-Üretim, Teknoloji Kalite ve Standardizasyon ve Çevre Sorunları

KOBİ'lerin sürekli olarak teknolojik eğitim ve bilgilendirmeye gereksinimi vardır. Bu nedenle işletmelerin AR-GE 'ye yönlendirilmeleri gereklidir. Teknolojik bilgilenme için devlet yardımları arttırılabilir.

Ulusal ve uluslararası fuarlara gidilerek yeni ürünler tanınmalı, üretimde standartların ve kalite kontrolünün nasıl sağlanacağı KOBİ'lere anlatılmalı, yeni teknolojiler, yeni araçlar, kalite kontrol cihazları KOBİ'lere tanıtılıp kurslar düzenlenebilir.

KOBİ'lerin üretimde kullandıkları teknolojiler ve makinalar oldukça eskidir. Bunların acilen yenilenmesi sağlanmalıdır. Eğer KOBİ'lerin tezgah ve teçhizat alacak finansal gücü yoksa, kiralama kuruluşları kurularak KOSGEB 'in uygulamasına benzer uygulamalarla işletmelerin bu aletlerin kullanmasını sağlayabilir; devlet modernizasyon için destek verebilir. Büyük sanayi kuruluşları teknoloji ve kontrol cihazları temin ederek bu cihazları KOBİ'lerinde kullanımına verebilir. Ayrıca büyük işletmelerin tecrübeli elemanları KOBİ'lere bilgi verebilir.

KOSGEB 'in laboratuvar ve kiralama hizmetleri yaygınlaştırılıp geliştirilebilir. KOBİ ürünlerinin kalitesi, standartı ve estetiği rekabet ortamında son derece önemlidir. Bu amaçla KOBİ'lerin üretimlerinde daha titiz, dikkatli ve modern olmaları sağlanmalıdır.

-Malzeme ve Hammadde Teminindeki Sorunlar

Ülkemiz KOBİ'lerinin üretime başlamak üzere gereksinim duydukları malzeme ve hammaddenin elde edilmesinde sorunlarla karşılaşmaktadır. KOBİ'lerimiz genellikle üretime başlamak üzere gereken malzeme ve hammaddenin büyük bölümünü kamu sektöründen sağlamaktadır. Bu açıdan bu kamu işletmelerine yatırım yapılarak gerek kapasite gerekse kalite açısından gelişimleri sağlanabilir. Kalite ve standardizasyonun sağlanması koşuluyla özel sektörün de malzeme ve hammadde üretimi teşvik edilebilir.

İthal edilen malzeme ve hammaddenin denetiminin çok iyi yapılması, kalite ve standart belgelerinin aranması üretimde kaliteli girdi kullanımını sağlayacaktır. KOBİ'lere stoklama ve optimum stok miktarlarının belirlenmesi konularında bilgi verilmesi, malzeme azlığı sebebiyle üretimin aksamasını ya da stoklama ile malzemenin bozulması veya tüm işletme parasının stoğa yatırılması önlenabilir. Alımların ortak bir elden yapılması için birlikler kurulabilir ve mevcutlar desteklenebilir.

Bunların yanında KOBİ'lerde satın alma konusuna önem verilip, bu işle uzman kişilerin ilgilenmesi sağlanabilir. Böylece çağa uygun kaliteli malzemenin, piyasa araştırması yapılarak en uygun fiyatla, en kaliteli malzemenin ne zaman ve ne miktarda alınacağı sağlıklı olarak saptanabilir ve planlı bir satınalma gerçekleştirilebilir. Ayrıca bu malların uygun koşullarda depolanması sağlanabilir.

-Personel ve Eğitim Sorunu

Personel ve eğitim sorunu işletmelerin üretimlerini aksatan ve üretimin kalitesini düşüren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda; öncelikle eğitim sistemimizde girişimci ruhunu geliştirmeye yönelik faaliyetler yerelmalıdır. Teknik eğitim veren okulların desteklenmesi, buradaki öğrencilerin çeşitli işletmelerde daha ciddi ve iyi koşullarda staj yapmaları, teknik bilgi yanında pratik olarak ta bilgilenmeyi sağlayacaktır.

Üniversite-özel sektör işbirliğinin sağlanması karşılıklı etkileşim içinde eğitim ve öğretimi geliştirebilir. KOBİ'lere nitelikli ve eğitilmiş iş gücü ile çalışmanın yararları gösterilmelidir. Çıraklık okulları desteklenip, KOBİ'lerde çalışanlar, işletme sahibi de oahil olmak üzere tüm personele eğitim verilmesi işletme faaliyetlerini olumlu yönde etkileyebilir. Ancak burada yönetici konumundakilerini ve işletme sahiplerinin yöneticilik konusunda ve KOBİ'lerin günümüzdeki önemi konusunda son derece iyi eğitilmesi, işletme faaliyetlerini kapsayan eğitim çalışmaları verilmesi, KOBİ'lerin daha iyi yönetilmesini sağlayacaktır.

Örgün eğitim yanında yaygın eğitimin de sağlanmasıyla, belli sebeplerle eğitim alamamış iş gücünün de bilgilendirilmesi ve üretime kazandırılması sağlanabilir.

Yeni teknolojilerin, yeni yöntemlerin, gelişmelerin KOBİ'lere yansıtılabilmesi için belli sürelerle kurslar, seminerler düzenlenebilir. KOBİ'lere eğitim konusunda hizmet veren kuruluşların faaliyetlerinin artırılıp, KOBİ'lerin de bu faaliyetlerden yararlanması ve eğitim faaliyetlerinden yararlanması ve eğitim konusunda bilinçlendirilmesi önem taşımaktadır.

İş yeri sahiplerinin ücret ve tazminat kaygılarıyla nitelsiz eleman kullanımı veya sürekli olarak sıkça eleman değiştirilmesi üretimde verimi ve kaliteyi düşürmektedir. İş verenin bu konuda bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.

-Pazarlama ve İhracat Sorunları

KOBİ'ler üretimi her ne kadar iyi yaparlarsa yapsınlar iyi bir pazarlama ve ihracat organizasyonları yoksa, bu ürünün iyi koşullarda satışı söz konusu olamamaktadır. Bu bağlamda; öncelikle işletme içinde pazarlama konusunun öneminin anlaşılıp bir pazarlama departmanının kurulması ve bu departmanın yeni pazar arama, potansiyel müşteri saptama, satış ve satış sonrası hizmetleri organize etme faaliyetlerini organize etmesi sağlanmalıdır.

Kamu kuruluşlarının piyasaya vereceği siparişlerin belli bölümleri KOBİ'lerin de karşılayabileceği şekilde olması KOBİ'lerin de ihalelere katılımını sağlayabilir. Örneğin ihalelerin küçük tutulması ve teminatların makul düzeyde olması gibi.

Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayicilerin en uygun ortamda çalışabilecekleri küçük sanayi sitelerinin birbirine yakın olarak yapılması teşvik edilerek ana sanayi-küçük sanayi iş birliği sağlanabilir. KOBİ'lere pazarlama konularında hedef pazarların, bu pazarların yapı ve gereksinimlerinin, ihracat yapılarının, ihracat yapılabilecek ülkelerin ihracat prosedürlerinin öğrenilmesinde potansiyel pazarların ele geçirilmesinde, vb. gibi konularda danışmanlık hizmeti verilebilir. Pazarlama konusunda KOBİ'lerin örgütlenmesi desteklenebilir. Böylece ihracat ve pazarlama faaliyetleri tek elden yapıp üretim giderleri ve zamanın daha rantabl kullanımı sağlanabilir. Yeni ihracat rejiminde KOBİ'lere yönelik olarak yer alan yurt dışı fuarlara ve sergilere katılım ve yurt dışında mağaza açmaya yönelik olarak belirlenen teşvik olanakları geliştirilip yaygınlaştırılabilir.

KOBİ'lerin satış aşamasındaki bir sorunu da vadeli satışlarda kullanılan senetlerin protesto olması ve tahsilatların yapılamamasıdır. Devletin seneti protesto olanlara karşı daha sert müeyyideler uygulaması KOBİ'lerin zor duruma düşmelerine engel olabilir.

- Bilgi Temini Sorunu:

KOBİ'lerin faaliyetlerinde yeterince başarılı olamamalarının en önemli sebeplerinden biri olan bilgi temini konusunda KOBİ'lerimizin, bilgi teminin önemini ve gereğini henüz kavrayamadıklarını görmekteyiz Türkiye 'de bu konuda ciddi çalışmalar yapılması, KOBİ'lerin bilinçlendirilmesi, KOSGEB 'in kurduğu Bilgi Merkezi gibi merkezlerin kurulup KOBİ'lere gerekli bilgi ve gelişmelerin iletilmesi olumlu sonuçlar doğuracaktır.

-Teknik İdari Danışmanlık ve Rehberlik Hizmeti Sorunu

Bu konuda öncelikle, teknik ve idari danışmanlık ve rehberlik hizmetinin yalnızca devletin görevi olmaktan çıkması yararlı olacaktır. Almanya 'daki RKW Danışmanlık Sistemi gibi devletçe desteklenen ve özel sektöre ait danışmanlık hizmetleri sistemi oluşturulabilir. Danışma hizmeti veren kişilerin kesinlik dallarında uzman olmuş kişilerden seçilmesi danışmanlık hizmetinin yararlı olmasını sağlayacaktır. Danışma hizmeti ile ilgili

harcalamalarda devletin de destek olması işletmelerin bu hizmetten yararlanmasına yardımcı olabilir.

- Bürokrasi:

Ülkemizde bürokrasi özellikle küçük işletmeler için faaliyetleri kısıtlayıcı, zaman kaybına sebep olan bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle formalite yüklerin mümkün olduğunca azaltılması işletmelere daha kolay ve rahat çalışma ortamı sağlayacaktır.

- Sosyal Güvenlik:

Ülkemiz KOBİ'lerinin personel açısından en önemli problemlerinden biri bir çoğunun henüz sosyal güvenlik haklarından yararlanamaması, sağlık giderlerini karşılayamamasıdır. Bunun yanında mevcut sosyal güvenlikten yararlanan emekli, dul ve yetimlerine ödenen ücretler son derece düşük ve günün koşullarına uygun değildir. En kısa zamanda sosyal güvenlik açısından düzenlemeler yapılması çalışanların daha güvenli olarak çalışmalarını sağlayacaktır.

-Uzmanlaşma

KOBİ'lerin yapılarından kaynaklanan bir başka sorun da çalışanların işletme içinde yeri geldiğinde her tür faaliyette bulunması, özellikle işletme yöneticisinin işletmenin tüm faaliyetlerinden sorumlu olmasıdır. Bu durum, işletmede uzmanlaşmayı, herkesin her işte biraz bilgisi olması yerine, herkesin bir konuda çok iyi bilmesini engellemektedir. İşletmelerin uzmanlaşmaya önem vermeleri, işletme yöneticilerine işletmeyi her açıdan çok iyi yönettikleri düşüncesini veren işletme körlüğünü yok edecek ve işletme faaliyetlerinin tümünün o işlerin uzmanları yani en iyi bilenleri tarafından yapılması sağlanabilecektir. KOBİ'lere yönelik tüm bu önerilerin yanında kamunun KOBİ'lere yönelmesi gerekmektedir. Çünkü KOBİ'lerin sorunlarını tek başlarına çözmeleri mümkün değildir. Gümrük Birliği ile AB 'inden alınacak ekonomik yardımların da KOBİ'lerin sorunlarını ortadan kaldırıp güçlerini arttıracak yönde kullanımı ve KOBİ'leri destekleyici tüm çalışmaların ivedilikle yapılması KOBİ'lerimizin rekabet şansını arttırabilecektir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Bağrıaçık, Atilla. " Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler. "*Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*. İSO Araştırma Dairesi. Yayın No: 5. 17 Mayıs 1991.
- Baykal, Olcay-Orhan Pazarcık-İlyas Gülmez. *Küçük Sanayinin Yeri , Önemi ve Pazarlama Uygulamaları*. MPM Yayınları 328. MPM Endüstri ve Ekonomi Şubeleri. Ankara.1985.
- Bulmuş İsmail-Ertan Oktay-Mete Törüner. *Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT 'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları*. MPM Yayınları: 426. Ankara. 1990.
- Demir, Abdullah. " Kredi Konusunda Devlet Destekleri . " *Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Destekleri*. TES-AR Araştırma Notları. No: 3 Ankara. 1993.
- DİE. *Genel Sanayi ve İşyerleri Sayımı Birinci Aşama Sonuçları Türkiye Toplamı 1992*. Ankara. Ekim 1994.
- DPT. *7. Beş Yıllık Kalkınma Planı*. Ankara.1995.
- Ege Ayşe-Gülşen Alper. " Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinin Rekabet Gücü. " *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*. TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildiriler Kitabı 1. Cilt. Hazırlayan: Makine Mühendisleri Odası Yayın No: 160.
- Eğilmez, Ayfer. " Gümrük Birliği ve Türkiye Sanayii. " *Değişim Süresince Türkiye Sanayi Sempozyumu*. TMMOB. Ankara. 23-24 Aralık 1994.
- Esin, Arif. *XXI. Yüzyıl Ekonomilerine Doğru Bir Kalkınma Aracı. Küçük ve Orta Boy İşletmeler. AT Örneği*. İKV 97. 1991.

- Gökçesu, Mutlu. " Türkiye 'deki İşletme Türü ve Sektörel Nitelikler Açısından Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri Profili. " *Sanayinin Rekabet Gücü ve Stratejisi*. TMMOB 93 Sanayi Kongresi Bildirileri Kitabı 1. Cilt. Hazırlayan: Makine Mühendisleri Odası. Yayın No: 160.
- İSO. *1991 Yılı Başında Küçük ve Orta Boy Sanayi Kuruluşlarının Durumu*. İSO Yayın No: 1991/3 İstanbul, Nisan 1991.
- Jamar, Jimmy. " Avrupa Topluluğu 'nun Küçük ve Orta Boy İşletmeler Politikası. " *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*. İSO Araştırma Dairesi Yayın No: 5. 17 Mayıs 1991.
- Karaerkek, Sadettin. "Teknik Hizmetler ve Küçük İşletmecilik Konusunda Devlet Destekleri." *Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Destekleri*. TES-AR Araştırma Notları. No: 3. Ankara, 1993.
- Karataş, Süleyman. *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler*. İstanbul. Veli Yayınları, 1991.
- Leander, Anna. " Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Problemleri Açısından Devlet Yardımları. " Çeviren Müge Yener. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*. İSO Araştırma Dairesi Yayın No: 5. 17 Mayıs 1991.
- Meier, Max Georg. " Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Örgütlenmesi. " *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları Uluslararası Sempozyumu*. İSO Araştırma Dairesi Yayın No: 5. 17 Mayıs 1991.
- Oktav, Mete - Alican Kavas - Günal Önce - Mustafa Tanyeri. *Orta ve Küçük İşletmelerde İhracata Yönelik Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri*. TOBB. Ankara.1990.
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu. *Avrupa Topluluklarına Giriş Aşamasında Türk Küçük İşletmelerinin Durumu, Karşılaşacakları Sorunlar ve Çözüm Yolları*. Yayın No: 11. Ankara. 1988.

—Uludağ, İlhan - Vildan Serin. *Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yapısal ve Finansal Sorunları Çözümler*. İTO Yayın No: 25. 1991.

—Vakıfbank. *Gümrük Birliği 'nin Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri*. Vakıfbank Araştırma Dizisi. No: 1. Ankara.

Sürekli Yayınlar

—" Avrupa Topluluğu 'nun Enformasyon Politikası ". *TOSYÖV Mektubu*. Mart 1994.

—" Avrupa Birliği 'nin Yeni KOBİ Politikaları ". *TOSYÖV Dergisi*. Eylül 1994.

—" Avrupa Topluluğu 'nun Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası ". *TOSYÖV Mektubu*. Mart 1994.

—Bozdoğan, Aydın. " Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sorunları ". *Dünya Gazetesi*. 23 Aralık 1994.

—Bozdoğan, Sungu. " Türkiye Ulusal Teknolojiyi Cezalandırıyor ". *KOBİ Hizmet Dosyası*. Sayı No: 3. Kasım 1994.

—Develi, Hilmi. " KOBİ'lerimiz Gücsüz ". *Girişim Dergisi*. Nisan 1995.

—Dinçer, Uğur. " Uluslararası İlişkilerde Çevre Boyutu ". *Çevre Teknoloji Dergisi*. Nisan 1995.

—Fazlıoğlu, Mustafa Akan. " Avrupa Topluluğu Tek Pazar Döneminde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler ". *KOSGEB Dergisi*. Sayı 8. 1993.

—" Gümrük Birliği Bir Başka Bahara ". *Hedef Dergisi*. Kasım 1994.

—" Gümrük Birliği Amaç Değil Araçtır ". *Dünya Gazetesi*. 9. 11. 1994.

—Günuğur, Haluk. " Gümrük Birliği Hem Sorun Hem Yarar Getirecek ". *3D Dergisi*. Yıl: 1. Sayı: 3. Aralık 1994.

- " KOBİ'ler Gelecek 10 Yılı Tariflediler ". *Dünya Gazetesi*. 20-10-1995.
- " Kim Küçük Kim Büyük ". *TOSYÖV Dergisi*. Temmuz 1994.
- Morgil, Orhan. " Gümrük Birliği 'nin Kapsamı ve Çevre Koruması ". *Çevre Teknoloji Dergisi*. Nisan 1995.
- Saridoğan, Neşe-Sena, Efe. " Vakıfbank 'tan KOBİ'lere Gümrük Birliği Hazırlığı ". *Ekonomik Trend*. Sayı 32. 6 Ağustos 1995.
- Saygun, Okan. " KOBİ'ler Gümrük Birliği Kıskaçında ". *Girişim Dergisi*. Nisan 1995.
- Yönezer, Nurhan. " Teşvik Muslukları Kobi'lere Açılıyor ". *Ekonomist Dergisi*. 3 Eylül 1995.
- " 2000 'li Yıllara Doğru KOBİ ler Avrupa Topluluğu Örneği ". *Metal Maden Dergisi*. Ağustos 1995.
- " 1. Ulusal KOBİ Raporu ". *Dünya Gazetesi*. 5 Temmuz 1995.

Basılmamış Tez

- Gençay, Sema. Avrupa Topluluğu 'nda Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yeri, Önemi, Destekleme Çalışmaları ve Türkiye. Basılmamış Lüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü. 1993 .

Raporlar

- Bayburtlu, Mustafa. *Türkiye 'nin Avrupa Birliği 'ne Tam Üyelik Sürecinde Son Dönem Gümrük Birliği*, T.O.B.B Dış Ekonomik İlişkiler Dairesi Başkanlığı. Mayıs 1995.
- TUGİAD. *2000 'li Yıllara Doğru Türkiye 'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar.XII. Küçük ve Orta Boy İşletmeler*. İstanbul. 1995.

Broşür

— " KOSGEB Avrupa Gümrük Birliği Öncesinde " . **KOSGEB**. 1995.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Gülsevim Erhan

Doğum Tarihi ve Yeri : 1969. Kartal / İstanbul

Eğitim Durumu

İlkokul : Pendik Şeyhli İlkokulu (1975-1980)

Ortaokul : 50. Yıl Kurtköy Ortaokulu (1980-1983)

Lise : Pendik Lisesi (Fen Bölümü - 1983-1986)

Üniversite : Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlamacılığı Bölümü (1986-1995)

Yüksek Lisans : Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı (1995-1996 Güz Dönemi)

Stajlar : Behçet Yücelen Mimari Bürosun 'da Mimari Proje Stajı
Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümünün 'de Şehir Planlama Stajı
Kartal Belediyesi Planlama Bölümünün 'de Şehir Planlama Stajı.

İş Durumu : Metin Tekstil A.Ş. 'de bilgisayar muhasebe (1991-1992)
Asri Dış Deposu A.Ş. 'de bilgisayar muhasebe (1992)
Jeotek Limited Şirketi 'nde şehir plancılığı (1995)

Yabancı Diller : Fransızca;
— İstanbul Fransız Kültür Merkezi 'nde Dil Kursları (1990-1992, 700 saat)
— Reims Üniversitesi (Fransa) Yabancı Öğrenciler Bölümü Dil Kursları (1992-1993) :
İspanyolca;
— Sagastra Dil Merkezi 'nde (Madrid) 240 saat İspanyolca dil kursu (1995)